

The Project Gutenberg eBook of Kanervaisilta kankahilta 2: Kertomuksia ja kuvauksia, by Akseli Salokannel

This ebook is for the use of anyone anywhere in the United States and most other parts of the world at no cost and with almost no restrictions whatsoever. You may copy it, give it away or re-use it under the terms of the Project Gutenberg License included with this ebook or online at www.gutenberg.org. If you are not located in the United States, you'll have to check the laws of the country where you are located before using this eBook.

Title: Kanervaisilta kankahilta 2: Kertomuksia ja kuvauksia

Author: Akseli Salokannel

Release date: September 21, 2016 [EBook #53107]

Language: Finnish

*** START OF THE PROJECT GUTENBERG EBOOK KANERVAISILTA KANKAHILTA 2: KERTOMUKSIA
JA KUVAUKSIA ***

Produced by Juhani Kärkkäinen and Tapio Riikonen

KANERVAISILTA KANKAHILTA II

Kertomuksia ja kuvauksia

Kirj.

Akseli Salokannel

Hämeenlinnassa, Boman & Karlsson'in kustannuksella, 1905.

SISÄLLYS:

Salmelan sieni-afääri.
"Sydänmaan tähti".
Keväisiä tunteita.
Huvimatka.
"Pikkujussi".
Katri.

SALMELAN SIENI-AFÄÄRI

Hän on yrittävä ja muutenkin aikaansaseuraava mies, tuo Eljas Salmela.

Uskollisesti hän kuntansa asioita hoitaa ja hommaa; ahkeraan istuu kokouksissa ja suurta suuta siellä pitää. Luottamustoimia on hänelle uskottu. Istuu jäsenenä kansakoulun johtokunnassa, vaivahoitohallituksessa ja on valittu kirkkoraadin jäseneksi, mikä kunnia vain harvoille kuolevaisille sattuu. Sitäpaitsi ottaa hän osaa lukemattomien komiteain istuntoihin.

Ja niissä onkin Salmela mies paikallaan. Hänellä on niskaa, on vatsaa ja selkää ja paljon pehmeätä paikkaa, niin ettei kesken istumaan väsy. Sanalla sanoen on Eljas Salmela mies, jolla on näköä ja kokoa ja jonka läsnäolo herättää kunnioitusta komitea- ja hallintopöytienkin ääressä.

Eljas Salmela on myös ahkera sanomalehtien lukija. Vieras huomaa sen heti, astuessaan hänen kamariinsa. Peräseinällä on vahvoja kasoja luettuja lehtiä; on erityinen koukku, johon Salmela sujauttaa tähdellisemmät uutiset ja ilmoitukset.

Ja kun sattuu oikein "ekstra" pala — niinkuin hänellä on tapana sanoa — lukee hän sen moneen kertaan, leikkaa irti, ja tuumii ja seuloa asian joka puolelta perin pohjin. Kun asia alkaa selvitä, napsauttelee Salmela sormiansa, kävelee lattian ristiin, rastiin ja maiskauttaa pitkiä sylkiä lattialle, välittämättä siitä, missä ne lopullisesti paikkansa löytävät.

Tällaisina hetkinä ei Eljas Salmela ympärillään mitään huomaa. Saattaa siinä pistäytyä vieras ja hyvän aikaa seistä noljottaa, ilman että Salmela sitä tuskin huomaakaan. Kokonaisia kohtauksia toimittelevat talonväet näinä hetkinä, jolloin isännöys kamarissa "pasteerailee".

* * * * *

On muuan Elokuun päivä.

Isännöys on taas tuuminut pitkät rupeamat; kävellyt lattian pitkin ja poikki moneen kertaan ja jättänyt märkiä jälkiä sinne, tänne, uudenpuoleisille matoille.

Mutta vihdoinkin hän napsauttaa lujasti sormiansa, hyökkää tupaan ja varmallalla äänellä vaimolleen huutaa:

— Eukkoo, eukko, se asia on taas selvä. Vaan arvaapas mikä asia?

— Kuka sinun asioitasi arvaa — vastaa emäntä pilkallisella äänellä.

— Asia on selvä kuin seinä, helposti sen arvaa jos vähänkin "najuua".

— Sattuu olemaan parempaa toimittamista — huomauttaa emäntä kuivasti ja yhä tuimemmin painaa kirkun mäntää.

Salmela istuu pitkän pöydän päähän ja hetken mietittyään sanoa tokasee:

— Väki lähtee iltapäivällä metsään. Toimita voisi pyttyyn ja laita ruoka pöytään.

— No mitä sitä nyt metsässä... ja koko väki? — ihmettelee emäntä.

Mutta Salmela ei kuuntele vaimonsa kysymystä, vaan yhä varmempana jatkaa:

— Katsele sinä Sanna sieltä vajasta niitä koppia.

— Minkälaisia ne pitäisi olla? — kysyy Sanna.

— Väli sillä! Koppa kun koppa!

— No mutta ukko, mitä sinä oikein meinaat, sano edes asia! — tiuskasee emäntä.

— Mitäs minä muuta kun että lähdemme tästä sienimetsään. Mätänemään se jumalanvilja onkin ennen jäänyt ja jalkoihin sotkettu.

— Sieniäkö aijot syömään ruveta? — kysäsee ihmeissään emäntä.

— Syömmme tietysti, ja myömmme mitä ei itse tarvita.

— En ainakaan minä pistä madonlakkia suuhuni. Usko se!

— Ellet sinä pistä, niin toiset pistävät.

— En minäkään... ptyi! — sanoo Sanni ja sylkää piisiin.

— Halustakin syötte kun se aika tulee, vaan minä pahoin pelkään, että ne silloin luiskahtavat parempiin suihin.

— Mitä sillä tarkoitat? — kysyy emäntä.

— Minä ne lähetän muille maille ja pistän rahat taskuuni.

— Kuka sellaisia ostaa! Oletko hullu!

— Ostetaanpahan, minulla on varma tieto.

Emäntä on rahanahne ihminen ja kun huomaa Eljaksen totisen naaman, kysäsee kuin ohimennen:

— Kuka sitä sinulle kertoi?

— Lautamies kertoi, ja tiesi vielä hinnankin.

— Mitä tuo sanoit?

Salmela hiljensi ääntään ja puhui melkein kuiskaamalla:

— Lautamies sanoi, että Pietarissa ostetaan kuivattuja sieniä ja maksetaan 5 markkaa kilolta.

— Herran tähden! Vai 5 markkaa! Olleeko totta! — riemastuu emäntä.

— No älä nyt huuda — varottaa isäntä.

— Ihmeellistä! Sienistä 5 markkaa kilolta.

— Niin, täytynee se lautamiehen puhe olla tosi. Ja oli siellä sitäpaitsi muuan virkamies Pietarista, joka selitteli samaa asiaa.

— Mutta mahdollenetko osata kuivata? — kysyy emäntä, nähtävästi jo hyvän joukon asiaan innostuneena.

— Kuuluvat siellä Venäjällä pistelevän rautalankoihin, jotka sitte jättävät puunoksiin, auringon kuivattaviksi.

— Vai ei muuta... Mutta ethän sinä sieniä tunnekaan... ja eivät ne kaikki syötäväksi kelpaa.

— Kaikki kuuluvat kelpaavan, paitsi tuo suuri, punalakkinen, valkopilkkuinen kärpässieni. Ja syövät ne sitäkin, vaikka valmistus sanotaan olevan aivan toisenlainen.

Voi kirnussa kerääntyy jo pieniksi palleroiksi, jotka emäntä kerää ja pudottaa suureen pyttyyn, jossa ne suolaa ja tiiviiksi sotkee. Tarkkaan kuuntelee hän siltä Eljaksen puhetta ja toisinaan mielihyvissään mukaan naurahtaa.

— Kuinkahan paljon noita mahtaa kiloon sopia? — kysäsee emäntä.

— Sitte se nähdään — vastaa isäntä.

— 20 kiloa olisi jo 100 markkaa — huomauttaa emäntä.

— 40 kiloa olisi 200, ja 100 kiloa tekisi jo 500 markkaa. Mikä sievonen summa — puhelee innostuneena Salmela.

— Tällaisena köyhänä aikana olisi 500 markkaa jo aika raha — vakuuttelee emäntä.

— Oon... onhan se.

— Kun se lautamies ei ole ruvennut.

— Jaako kokoomaan sieniä?

— Niin, sanon kun ei ole ruvennut kokoomaan ja laittamaan Pietariin.

— Vasta se sen kuulikin, tällä viikolla.

— Kunhan ei vain ruvenne, ahne on miehekseen ja rahan ottaa vaikka mistä.

— Kai se sen ottaa, kai, kai... Mutta toimitapas ruoka pian pöytään että saa soittaa ruoalle — kiirehtää isäntä ja lähtee ulos.

Kun ruoka on pöydässä, juoksee Sanna aitan seinustalle ja soittaa oikein hartiavoimilla. Iloissaan hirtahtavat hevoset pellolla ja kuopivat maata, tietäen että päivällisloma on tullut heillekin.

Laulun jolinalla tulee väki taloon. Miehet paiskaavat lakkinsa orsien päihin ja naiset valuttavat huivinsa hartioille. Sanna lennättää pöydälle höyryävän soppavadin, johon puolitusinaa puulusikoita upotetaan ja kukkuralastissa palautetaan suuhun.

— Syötyä lähdemme kaikki metsään — sanoo isäntä, istuutuen pöydän päähän aterioimaan.

— Mitä metsässä?... Heinäaikana! — kysäsee vanhempi rengeistä.

— Sienestämään, ja oikein joukolla.

— Mitä hittoa se isäntä sienillä meinaa? — mokeltaa muuan, suu täynnä ruokaa.

— Ja meinataanko niitä oikein syödä? — ivailee Jussi.

— Jussia varten niitä pitäisi hakemaan lähteä — sanoo isäntä ja iskee toisille silmää.

— En pistä häntä suuhuni vaikka söisi minut.

— Kyllä tällainen vuosi opettaa syömään sieniäkin — muistuttaa isäntä valavana.

Kun päivällinen on syöty, ja muutama minuutti päälle levätty, herättelee isäntä väen ja niin sitä lähdetään metsään.

Ruisvainion pientareta sitä kuljetaan perätoukuria kuin köyhäntalon porsaas, nousee yli vanhan kaskiaidan ja painutaan Salmelan suureen hakaan.

Ennen joukon hajaantumista, antaa isäntä tarpeellisia neuvoja ja ohjeita, selittää millaisia sieniä pitäisi ottaa, ja mistä *hän* luulisi parhaiten niitä löytyvän.

Mutta tuskin on Salmela puheensa päättänyt, kun Jussi jo tulla lennättää, suuri kärpässieni kädessä.

— Otetaanko isäntä tällaisia? — kysyy hän.

— Hittoako sinä sellaista kyselet. Se on myrkkysieni, ei sitä syödä.

Karttaakseen turhaa kyselemistä, ottaa isäntä sienin ja nostaa sen ilmaan, sekä suurella äänellään kuuluttaa kaikille sen kelpaamattomaksi.

Vaan Jussi ei enää kuulutuksia kuuntele, hän on löytänyt tavattoman suuren lehmänsienin ja rientää isännältä kysymään:

— Syödäänkö sitä näitä?

Salmela tuntee sienin, ottaa sen käteensä ja palottelee pieniksi paloiksi.

— Eihän kai se tämä mikä myrkkysieni liene, vaan en luule, josko sitä silti syödään — puhelee isäntä. Sitte kuuluttaa hän kovalla äänellä, että antaa sen *lehmänsienin* olla maassa, lehmien ruokana. Toiset kertovat isännän määräyksen ja Jussi huutaa niin että haka möläjää:

— Antaa sen lehmänsienin olla mullien ruokana! Mutta aina kun uusi sienilaji löydetään, tuodaan se isännän tarkastettavaksi, joten melkein aina on joku sientään "tutkituttamassa". Salmela on pahemmassa kuin pulassa tutkittaviensa kanssa. Hänen tietopiirinsä, mitä tulee sieniin, on vähän niin ja näin. Mutta Salmela luottaa lautamiehen neuvoon, että ota mitä otat, kun et vaan kärpässientä ota. Ja sen perusteella hän hyväksyykin kaikki mitä vastaan tulee, paitsi kärpäs- ja lehmänsientä.

— Tietääkö isäntä mikä se tämä sieni on? — huutaa Jussi, kantaen suurta, vetistä sientä Salmelalle.

Isäntää jo harmittaa tuo yhtämittäinen kyseleminen. Mutta hän tahtoo säilyttää arvonsa, niin ettei siihen ainakaan Jussi hampain kiinni pääse. Salmela ottaa sienin ja hyvin tuumaavaisena sitä tarkastelee.

— Tämä on Genoveeviansieni — sanoo hän viimein juhlallisesti.

— Genoveeviansieni... näitkö se Genoveevakin siellä metsässä ollessaan söi? — kysyy Jussi ihmeissään.

— Niitä se kuuluu syöneen — vakuuttaa isäntä.

— Genoveevansieniä minäkin sitte tahdon syödä... vai söi se näitä... Genoveeva... Genoveeva — puhelee Jussi itsekseen ja painautuu metsään, enemmän sellaisia löytääkseen.

Mutta Salmela nauraa makeasti hyvin onnistunutta keksintöään.

Kun korit ovat täyttyneet, palataan taloon ja ripustellaan sienet kuivamaan. Isäntä noutaa puodista rautalankaa, kiinnittää toisen pään seinään ja irtonaisesta päästä sujauttelee sieniä lankaan. Raskaimmat eivät tahdo siinä pysyä, vaan putoa lotkahtelevat tuhansiksi pirstaleiksi maahan... Jussin Genoveevansienet ensimmäisinä. Vaivalla ja varovaisuudella saadaan vihdoin sienet lankaan, joka pitkänä kuin kuivausnuora kiertelee pihaa, poiketen toisinaan nurkkaukseen, toisinaan puunoksaan ja mihin milloinkin, tukipaikkaa hakemaan.

Siinä niitä katsellaan ja kurkistellaan kuin äsken leivottuja leipiä vartaissaan. Naapuritkin poikkeavat ihmettelemään tätä varsin uutta ja paikkakunnalla ennen kuulumatonta hommaa. Ivailten ja naureskellen siitä toisensa perään poistuvat ja kotonansa tuumivat, että jo se Salmela on kumma mies, kun aikoo ruveta vaelle madonlakkia syötteleeseen. Saituri ja tarkka mies. Minä en heitä vaan suuhuni pistäisi, en jo...

Nauroivat ne kyläläiset usein Salmelalle vasten silmiä ja ujostelematta sanottavansa sanoivat. Mutta levollisena se Salmela vastaan tuumi, että mies se on, joka viimeiseksi nauraa ja että naurakaahan vielä parin kuukauden perästä. Naurakaa silloin, joo, naurakaa, joo joo.

Salmela ei varsinaista tarkoitustaan, sieni-afääriään, kenellekään ilmaissut; kielsi vielä kivenkovaan vaimoansa ja Sannaa asiasta sanaakaan puhumasta.

— — —

Illalla levolle mennessä otti Salmela vaimonsa kanssa sieni-afäärin jälleen puheeksi. Hän selittelee ja laskee moneen kertaan, miten kerrassaan kannattava ja tuottava tämä homma on. Varmaa lukua kuitenkin ei vielä voinut sanoa, miten paljon sienet kuivattuina painostaan menettävät. Mutta ainakin yhden kilon kuivia, luuli Salmela 10 kilosta tuoreita saavansa.

— Osapuilleen oli meillä ainakin 75 kiloa sieniä, joista siis minun laskuni mukaan pitäisi tulla 7:n ja puoli kiloa kuivia, ja se jo olisi rahassa sama kuin 37 markkaa 50 penniä. Hee eukko, mitä sinä sanot, kannattaako homma?

— Hyvin kannattaa tällaisena aikana, jos vaan laskusi paikkansa pitävät.

— En ainakaan suurta virhettä luulisi laskuissani olevan.

— Mutta jos eivät kelpaisikaan...

— Varmasti kelpaavat! Sieni kun sieni ja Pietarissa niitä tarvitaan julmat joukot.

— Hyvä olisi, tavattoman hyvä — tuumii emäntä ja kääntyy kyljelleen.

Salmela koputtaa tuhat piipustaan, asettaa sen sänkyä vastaan nojaamaan ja vielä kauan siinä valveillaan sieni-afääriänsä tuumailee.

— — —

Mutta seuraava päivä oli ensimmäinen pettymysten päivä Salmelan afäärille.

Aamulla, kun talossa herättiin, putoilee vettä taivaan täydeltä. Sienet lupottavat pitkässä langassa hyvin onnettoman ja kurjan näköisinä. Jussin Genoveevansienet ovat viimeiseen saakka tipahdelleet liejuiseen maahan; muuan tuki on pettänyt, joten suuri osa makaa vedessä.

Salmelan ei tee mieli koskea koko tavaraan. Häntä harmittaa ja suututtaa; odottavasti katselee taivaan merkkejä eikö siitä jo sade pian lakanne. Taivas on kuitenkin ihan kauttaaltaan harmaan, tasaisen pilven peitossa, joten odottelemisen tuntuu varsin toivottomalta... Ja sitä myöten kuin vesilampareet pihassa lisääntyvät, sitä myöten se isännän mieli mustenemistaan mustuu.

Harmistuneena palaa Salmela kamariinsa, ja vaimollensa tuumii, että olisi se vesi jo täksi vuotta riittänyt. Mutta aamukahvia juodessaan, keksii Salmela uuden keinon.

— Kuules eukko — puhuu hän — sano sille tytölle että panee saunan lämpiämään.

— Näin aikaseen! — ihmettelee emäntä.

— Niin, minä vien sienet saunaan.

Emäntä antaa käskyn Sannalle, ja isäntä lähtee keräämään sienet pihasta ja kantaa ne saunaan. Siellä upottelee hän rautanauvoja saunan seiniin, niin korkealle kuin suinkin ulettuu. Pitkän langan katkoo hän siksi pitkiin pätkiin, että ne hyvin toisesta seinästä toiseen ulettuvat. Naulaan kiinnittää hän sitte langan, varovasti sen sienillä täyttää ja vihdoin vastaisella seinällä olevaan naulaan kiinnittää. Samat temptu uudistuvat siksi, kunnes kaikki sienet ovat "katossa".

Salmela antaa Sannalle vissit määräykset, miten sauna on lämmitettävä: Ensi alussa hiukan, mutta sitämyöten kun sienet alkavat kuivua, saa yhä enemmän lyödä puita pesään. Vettä ei missään tapauksessa pidä kiukaaseen heittää.

Usein käy Salmela saunassa katsomassa, onko kaikki niinkuin oleman pitää. Jos silloin sattuu pesä olemaan tyhjä, mättää hän koivuhalkoja niinpaljon kuin suinkin mahtuu. — Salmelan mielestä saattaa jo muutamien tuntien perästä ottaa kovemmankin kuumuuden. — Sitte koettelee hän kädellensä ilmaa saunan katossa ja tunnustelee langoissa riippuvia sieniä. Kuumaa on ilma, tavattoman kuumaa — mutta silti kosteata.

Poistuttuaan saunasta, jättää Salmela oven raolleen, jotta hikilöyly pääsisi ulos. Vaimolleen tuumii hän, että kuivaminen siellä nyt on, ei siinä mikä auta.

— — —

Salmela oli antanut kylälle sanan, että tuoda sieniä vaikka miten paljon ja minkälaisia hyvänsä, kunhan ei juuri kärpäs- eikä lehmänsieniä tuotane. Seuraavana päivänä niitä jo kannettiinkin Salmelan tupaan pari suurta korillista. Isäntä otti tavaran juhllallisena vastaan, punnitsi korit käsissään ja tuumaili mitä niistä pitäisi maksaa.

— No mitä se muori näistä tahtoo?

— E-en minä tiedä... antakaa mitä tahdotte. Isäntä koettelee uudelleen korien painoa, mittailee silmillään niiden suuruutta monelta eri puolelta ja vihdoin kuiskaa vaimollensa:

— Mitä mä tuosta nyt maksan?

— Maksa mitä tahdot... en minä tiedä — vastaa emäntä samaan tapaan.

— No sanokaa nyt muori mitä näistä tahdotte — uudistaa isäntä.

— Kyllä hyvä isäntä sen paremmin tietää... Maksakaa mitä tahdotte.

Salmela tuumii vielä hetkisen, ottaa sitte kukkaron taskustaan ja lukee sieltä muutamia kuparikolikoita eukon käteen.

— Viekää nämä sienet saunaan ja nostelkaa siihen suureen koriin joka on lauteitten alla. Mutta varovasti, etteivät mene rikki!

Kun muori on sienineen saunapolulle poistunut, sanoo isäntä mielihyvissään:

— Ei tässä kaupassa suuria rahasummia tarvitse liikutella... Mutta huomasiiko miten puhtaita sieniä sillä eukolla oli?

— Hyviä oli, olisi niistä saanut enemmänkin maksaa.

— Kai olisi; mutta mitäs minä turhia, kun halvemmallakin saa.

— Olisi tuolle eukolle sopinut antaa.

— Jos olisin hänelle maksanut, olisivat toisetkin vaatineet saman.

Toinen kerros lankoja kiinnitetään edellisten alle. Sanna nostelee sieniä syvästä kopasta ja isä ne pistelee lankaan. Hiki juoksee pitkin Salmelan parransänkistä poskea. Sannasta tuntuu ilma saunassa pahanhajuiselta ja ilkeältä, niin että sisälmyksissä muljailee ja möyrii, jotta on heittää kaikki maalle. Kiireesti jättääkin hän saunan, kun viimeisen sienien on isälleen antanut. Vaan Salmela hajusta ja muusta ei huoli, lyö vain puita enemmän pesään ja sitte rauhallisesti katselee katossa riippuvaa tavaraa.

Tuotiin siinä viikon varrella vielä muutamia kopallisia sieniä, jotka samalla tapaa asetettiin saunaan kuivamaan.

Mutta lauantaina, jolloin hiestynyt ruumis olisi saunaan tarvinnut, täytyi isännän se nautinto väeltään

kerrassaan kieltää. Rauhoittavana tuumi hän niille, jotka pahemmin nurisivat:

- Onhan se nyt kesäinen aika ja järvi lähellä, niin että painuu sinne pesemään.
- Ei heikkarisoikoon, kylmään veteen — valittaa Jussi.
- Kylmäkö, kesäsydännä... jo sinä joutavia turajat — mörähtää isäntä jöleästi.

Napinaa ja nurinaa kuuluu pitkin iltaa. Kukin koettaa sitä omalla tavallaan ilmi tuoda, joten talon ovet sinä iltana painuvat tavallista lujempaan kiinni ja muljottavia, vihasia katseita tapaa siellä ja täällä. Ne, jotka eivät saa asiaa sisälle, toimittelevat askaretyöt hitaasti ja huonosti. Ilkeimmät kujeet keksii Jussi, joita toistenkin täytyy väkisin nauraa.

Mutta kun illallinen on syöty, tarjotaan väelle kuppi teetä, vehnäskorpun kanssa, mikä varsin hyvin riittääkin mielet tyynnyttämään.

Pyhäaamuna, kun Salmela saunassa käväsee, tekee hän surullisia havaintoja. Hän huomaa, miten sienet yhäkin ovat tuoreita, vaikka jo melkein viikon ovat saunassa olleet. Ja voi sitä näkyä, sitä näkyä; sitä liikettä ja matelemista, minkä Salmela huomaa, tarkastellessaan muuatta sientä.

— Hyi helvetti! — kirkasee hän ja viskaa sienen palavaan pesään. Salmela ottaa toisen, kolmannen, ja katsoo mitä hyvänsä, aina sama ilettävä näky. Lattiallakin huomaa hän joukottain samoja vieraita ja lauteilla niitä maleksii yltänään... Ptyi kumminkin!... Siinä ne nyt ovat rahat ja vaivat ja aika. Hitto heidät viekoon!

Kiireesti rapsii Salmela langat seinistä, pudottelee sienet suureen koriin, ja käy ne takapihalle tyhjentämässä. Sitte noutaa hän navetasta talikon, peittää sienet parhaan taitonsa mukaan ja muina miehinä marssii peltojansa katselemaan.

Vaan huonot ovat toiveet sielläkin. Rukiissa on jyvä vielä aivan pieni ja pehmeä, ruostetta ja torajyviä melkein joka tähässä. Kaura on monin paikoin kaatunut lakoon, jyvää on tuskin nimeksikään, ja alavammat niittymaat veden peittäminä.

Ihmekö siis, jos isäntä tyytymättömänä ja harmistuneena taloonsa palasi. Harvat olivatkin ne sanat, joita Salmela sinä päivänä puhui. Entistä tuimemman ja jylhemmän näköisenä hän kamarinsa lattian pitkin ja poikki mittaili. Kiihkeästi hän toisinaan keinutuoliinsa heittäytyi, muutamat savut puhalsi ja sitte uudelleen kävelemään yltyi.

Mutta saunassa tekemistä havainnoistaan hän ei sanaakaan puhunut.

Päivällispöydässä vallitsi juhlallinen hiljaisuus. Ainoastaan leivän möyhy ja huulien maiskaukset pitivät vanhat, äänekkäät tapansa. Jokainen käsitti selvästi, mikä tuuli oli ilmassa. Jussi, joka oli sattumalta saunassa poikennut, olisi mielellänsä ottanut selvää sienien kohtalosta ja iloinnut huomispäivän lämpimästä saunasta. Mutta hänkin aavisti, että ilmassa oli salamaa ja ukkosta, vaikkakin se viileänä ja pilvettömänä hänelle näkyi.

Mutta sitä hartaampia, sitä pitempiä ja syvempiä, oikein vatsan pohjasta lähteviä, olivat ne röyhäykset, jotka tuvassa, portailla, pihassa ja pitkin taloa päivällisen jälkeen jyrähtelivät.

— Oikein siinä hiki pääsi tulemaan, vaikka oli istuva työ — tuumii viattomasti Jussi ja päästää joukkoon pari vankkaa ääntä.

— Ei sinuun hiki muulloin yritäkään — huomauttaa joku.

— Sama se taitaa olla sinunkin — vastaa naurahtaen Jussi ja heittäytyy pitkin pituuttaan ruohikkoon.

— — —

Iltapäivällä lähti Salmela lautamiehelle kyläilemään. Siellä toivoi hän saavan asiansa onnellisesti, noin niinkuin huomaamatta, puheenaiheeksi otetuksi. Ja hyvin siinä Salmela onnistuikin. Huonoon vuoteen se keskustelu ensin kääntyi, vaan Salmela sen mukavasti siitä sieniasiaan johti, mainiten miten näin huonoina aikoina olisi entistä enemmän ruvettava luonnonantimia ruokana käyttämään.

Lautamies, joka jo sieniasiaan oli ennättänyt innostua, kävi kohta suoraan siihen ja maltillisesti virkkoi:

— Meidän kansamme ei ole siihen tottunut. Se tarvitsee vielä monia nälkävuosia ja pitkän opetuksen, ennenkuin se lakkaa jumalanviljaa metsiin tallaamasta. Sinne ne saavat mädäntyä lukemattomat marjat ja ravitsevat sienet. Mutta eikö se nälkä joskus opettane niitäkin ravinnoksi käyttämään.

— Kyllä se routa porsaan kotiin ajaa — tuumii Salmela — ja sanoo samalla, että ainakin minä koettaisin, kun vaan *taitaisin*. Tässä juuri hiljattain luin sanomalehdestä, miten esim. sienistä voisi monellaisia ruokia valmistaa... Mutta konstinsa heissäkin on. Joo joo.

— Eikä siinä suuria kuulu olevan. Opettaja tässä tuonaan sanoi, kun puhe siihen asiaan sattui, että on parasta pistää suolaan. Siitä niitä sitte saat nostella pitkän talven kuin lihaa konsanaan, ja jos herkutella tahdot, pistät pataan ja keität, tahi pannussa paistat — selitteli lautamies.

— Vai sanoi se opettaja niin... Taitaa tuo itsekin sieniä syödä.

— Jokikinen päivä sanoi syövänsä. Kehui maistuvan paremmalta kuin linnunliha.

— Suolaanko se ne panee?

— Suolaan, ja sanoi joitakuita lajia kuivaavankin. Nyt sai Salmela vettä myllyynsä ja silmää rävähtämättä hän kysyy:

— Missä tuo niitä kuivailee?

— Kyökinkatossa kuuluu kuivaavan.

— Hah ha haa, jopa nyt... vai kyökissä. Kun ei vie saunaan... ha ha haa...

Lautamies ei tiennyt siihen mitään sanoa, vaan ei Salmela sitä suuresti kaivannutkaan... Aamunen näky vielä luontoa puistatti, joten Salmela vaistomaisesti puristi piippunsa koppaa ja savun möyräillessä hampaitten välistä, sanoa jokelsi:

— Vai kyökissä se opettaja kuivailee... Salmela johti keskustelun nyt toisille aloille, eikä sienijuttuun enää sanaakaan sanonut.

Maanantaiaamuna lähtee Salmela väkinensä sienimetsään. Viikon kasvu on ollut erittäin hyvä, sillä maa on yltä yleensä sienien peitossa. Väki on jo uuteen toimeensa tottuneempaa kuin ensikerralla, silmä tarkempi huomaamaan jo kaukaa sienen, joten korit nopeasti täyttyvät reunojansa myöten. Ja kun korit rappusten eteen lasketaan, sanoo isäntä kuin hyvikkeeksi:

— Tänään tehdään sauna ja otetaan tavallista tuimempi löyly.

Tieto tulee yllätyksenä vaelle, sillä tuota suloista sanomaa se ei voinut odottaa, varsinkaan nyt, kun täysinäiset korit jo tyhjentäjää odottivat. Ihana tyytyväisyyden leima nousee niin naisten kuin miestenkin naamoihin; mutta Salmela ei sitä kauaa katselemaan joudu, vaan kiirehtää tupaan, valmistamaan sienille kuivuupaikkoja.

Tuvassa oljain naamat venyvät pitkiksi, nähdessään isännän upottelevan rautanauloja seiniin ja kiinnittävän lankoja niihin. Vaimoväen puolelta tulee epämieluisia huomautuksia, mutta Salmela niistä ei välitä; hän kantaa sienikopat sisälle ja tyhjentää ne lankoihin...

Sieville ja mukaville ne siellä katossa näyttävätkin. Oikein niinkuin ylpeillen katselevat sieltä korkeudestaan lihavat "Genoveevansienet". Toisinaan ne kuitenkin lattiassa pistäytyvät, josta hyväntahtoinen ja puhtautta-rakastava naisväki ne turvallisempaan paikkaan toimittelee.

— — —

Salmelan uusi yritys ei ollutkaan hullumpi. Ilokseen, sanomattoman suureksi ilokseen huomaa hän jo seuraavana päivänä miten pienemmät sienet ovat puolikuivia.

— Heikkarisoikoon! — huudahtaa Salmela ja hakee vaimonsa. Eukkoo, eukko, koettelepas. Pian nämä kuivuvat!

Emäntä vakuuttelee samaa ja tuumii, että ainakin noista 10 kiloa lähtee.

— Hyvinkin lähtee... saadaanhan se... ainakin 10 kiloa — tuumii Salmela mielihyvissään ja taputtelee vaimoansa hartioihin.

Sitte ryhtyy hän sieniä harventamaan. Ne ovatkin liittoutuneet pitkiksi pötkyiksi, joten repimällä täytyy ne toisistaan irroittaa.

Iltapäivällä, kun sieniä tuodaan kaupaksi Salmelaan, ottaa isäntä ne tervetulleina vastaan ja maksaakin oikein raavaan puoleisesti. Salmela huutaa vielä perään, että tuo nyt enemmänkin; antaa ne marjat olla maassa noukkimatta, ennättää ne saada myöhemminkin.

Kehoitusta noudatetaan, joten sienien kaupustelijoita on talossa myötäänsä. Vaan siitä huolimatta

ottaa isäntä kaikki vastaan ja maksaa entisen kurssin mukaan. Mutta jos useita samalla hetkellä sattuu tulemaan, tahtoo se kurssi silloin väkisinkin laskea. Eikä siinä ole myöjilläkään mitään sanomista, kiittävät kun saavat tavarastansa eron. Toisinaan, milloin korit sisältävät nuo kaksi luvatonta sienilajia, vaikka siinä joukossa olisi hyviäkin, palauttaa ne Salmela niine hyvineen, joten myöjälle tavallisesti tulee matka takapihalle.

Sienikauppoja tehdessään tuntee Salmela itsensä vähän noin niinkuin "pikku patruunalta", jolle kaikki tuovat, joka kaikille antaa ja maksaa ja jota jokainen kunnioittaen katselee. Ja mitä laveammalle hänen kauppalaansa alkaa ulettua, sitä selvemmäksi tämä "patruunitunne" hänessä kasvaa. Toisinaan luulee jo kuulevansaakin tuon ihanan sanan, joka nostattaa heleän punan poskille niinkuin helmeilevä viini...

Eräänä aamuna kuuluu vaimoväen puolelta paha kielenkäyttö. Lattiaa laastessa on tavattu suuret määrät valkeata, liikkuvaista tavaraa, jota, kun ruvetaan tarkastelemaan, nähdään kaikkialla tuvassa, yksinpä piisissä ja — ruoka-astioissakin.

Isännän sienet tuomitaan kaikkein pahimpaan paikkaan ja isäntä itse sen pahimman paikan viereen.

— Hyi, ihan minua ylönannattaa! — kirkasee Sanna ja viskaa luudan palavaan takkaan. Palakoot sinne! Hyi kumminkin!

— Ptoo, ptoo!

Mutta kun Salmela kuulee mistä on puhe, astuu hän rauhallisen näköisenä tupaan. Vaimoväen kielenkannat heltiävät yhä hellemmällä ja suu päästää ulos minkä sisu suinkin sallii — ja paljon se salliikin. Salmela ei kaikkia jaksa kuullakaan, ei ennätä sanoja tarkkaamaan, sillä hänelle muistuu mieleen sunnuntainen sauna. Hän tarkastaa sienet, nähdäkseen miten se asia oikeastaan on. Mutta kun huomaa, ettei sienillä mitään pahaa hätää olekaan, huomauttaa Salmela leikkillisesti, etteivät ne muutoin madonlakkia olisikaan ja että kyllä sitä tässä maailmassa paljon matojakin syödään.

Iltapäivällä sai Salmela koota ensimmäisen valmiin sadon. Se oli hänen afäärissään merkkitapaus, jonka muistoksi sopi tehdä hyvä "suutari". Ja tavallista tuimempi se tehtiinkin.

Mutta miten paljon olivat sienet kuivattuaan muuttuneet. Pienen pieniksi mykeröiksi olivat suuremmatkin supistuneet ja niin keveiltä tuntuivat kuin syystuulen ajamat kellastuneet lehdet.

Salmela pisteli sienet suurella mielihyvällä nauhaan ja järjesti ne yhdensuuruisiin nippuihin, joten paljon muistuttivat venäläisiä "vesirinkelivyhtejiä". Sitte asetteli hän niput puntarin noukkaan. Salmela sen jo huomasi, ettei niistä mitä 10:ntä kiloa lähde, vaan ei kuitenkaan niinkään vähään luullut jäävän, kuin mitä sitte todellakin tuli.

Sieniä oli vain 1 kilo ja 100 grammaa.

Salmela ei ollut silmiänsä uskoa.

Hän haki vaimonsakin katsomaan, mutta siihen samaan tulokseen sitä lopultakin tultiin.

— No eihän nyt hullumpaa, kuka olisi uskonut! — ihmettelee emäntä.

— Hyvinkin se 5 markkaa kilosta tarvitaan — tuumii isäntä ja pistää sienet uudelleen puntariin. Vaan samaan se puntari nytkin tasapainon ottaa, joten sieniä on vain 1 kilo ja 100 grammaa.

— Noo... kannattaa tämä kauppa sittenkin. Tuolta katosta niitä vielä lähtee ainakin 3 kiloa ja enkä heistä montaa penniä ole maksanut. Joo, joo... kannattaa se sentään... joo, joo — vakuuttelee Salmela ja on hyvissään kun senkin erän sai. Pääasia näin alussa olikin hänen mielestään vain se, että yritys onnistui.

Salmela toimittaa niput kuivaan paikkaan ja itsekseen tuumii, miten seuraavana syksynä tulisi liikettään melkolaila laajentamaan. Ottaisi oikein vakituisen ihmisen, joka pitäisi huolen sienien ostosta, kuivaamisesta ja muista mahdollisista asianhaaroista. Ja koska talossa on kaksi riittä, saisi toista käyttää sienien kuivaamiseen. Antaisi vielä kirkkoon kuulutuksen, että tuoda sieniä Salmelaan, ja ansaita siten hyvät summat. Talvella pitkinä puhteina, olisi hyvää aikaa keksiä paremmat keinot sienien kuivaamisessa ja miten ne mahdollisesti saisi raskaampina pysymään.

Tällaista "sienifapriikkia" ei Salmela tiennyt koko Suomessa olevan, tuskinpa niitä tapaisi ainoatakaan maailmassa.

Olla sellaisen ensimmäinen perustaja, ensimmäinen alkuunpanija, se se olisi jo enemmän kuin tavallista. Siitä jo koko maallemme nousisi kunnia ja maine. Ja hän — Eljas Salmela — olisi sen nostattaja ja kohottaja.

"Fapriikille" hakisi hän sitte patentin, joten toinen ei saisi jälittelemään ruveta. Sitäpaitsi kieltäisi hän kaikilta kuolevaisilta pääsyn "fapriikkiin", niin etteivät sen salaisuuksista tietoa saisi. Työväki mestariin saakka olisi tietysti vannotettava. Alussa tosin pitäisi itse puuhata mestarina ja opettajana, vaan kun ne toimet voisi toisille jättää, eläisi sitte vain "patruunina". Tämä nimitys tulisikin silloin ihan itsestään, ja jos joku tyhmä ei sitä tietäisi, tahi ei muistaisi, voisi häntä siitä mukavasti muistuttaa.

Nämä ihanat, pilventakaiset unelmat uudistuvat aina sitä taajemmin, mitä suuremmaksi kuivattujen sienien paino kasvaa. Ja kasvamista se päivä päivältä tekee. Miltei joka päivä saa Salmela kuivia sieniä lankaan juoksuttaa. Kun nippu on valmis, punnitsee hän sen muutamaan kertaan ja laskee kokonaispainon ennen punnittujen sienien kanssa. Hitaasti se tosin nousee, mutta nousemiseen päin se on, ja siihen se Salmela nyt *aluksi* tyytyy.

Uusia sienimatkoja tehdään väen kanssa aina tuon tuostakin. Sienikauppiaita poikkeaa taloon tavallista taajemmin, joten tuvan katto on kuin "nuijalla lyöty". Paikkapaikoin siinä killuu sieniä monessa kerroksessa, niin että mustaa kattoa tuskin näkyy.

Salmela on uuteen toimeensa täydellisesti innostunut. Hän tietää sääntilleen sanoa, milloin tuo ja tuo lanka kuivamaan nostettiin ja mistä siis kulloinkin on ensiksi valmista tavaraa odotettava. Hänen ulkoiset aistinsakin ovat tällä alalla jo niin pitkälle kehittyneet, että hänestä todella voi paljon toivoa. Mitä tulee Salmelan ulkomuotoon, tiedämme, että sekin on sitä laatua, joka varsin hyvin soveltuu tehtaanisännälle, patruunille ja — miljonäärille...

Mutta Salmelan hommalle tuli sinä syksynä vähän ennenaikainen loppu. Syyskuun halla nousi aholle ja turmeli kauniit sienet. Hallaa jatkui moniaita öitä peräperään, joten sienien saanti kerrassaan katkesi. Kattoon ei enää noussut uusia, vereksiä sieniä, vaan vähenivät vähenemistään sitä myöten kun kuivaamaan ennättivät. Ja kun viimeinen lanka tyhjennettiin, tuntui se Salmelasta ihan liian ennenaikaiselta, mieli olisi tehnyt enemmän, *paljon* enemmän.

Naisväestä — lukuunottamatta emäntää — oli tämä tavaran loppu sanomattoman hauskaa. Pääsi noista ainaisista, ilettävistä madoista, siitä hajusta ja moskasta, mikä aina tuvan täytti. Oikein tuntui mukavalta, varsinkin Sannasta, kun sai tuvan taas monesta aikaa pistää hyvään siivoon.

* * * * *

Sienet ovat nyt rahaksi muutettavat. Siinä se on tärkeä ja samalla vaikein puoli asiasta. Salmela tuumii ja tuumii, mieltii ja seuloa tehtävänsä kaikilta mahdollisilta puolilta. Ajattelee lähettää sienet Pietariin... mutta kelle?... Matkustaisi itse ja veisi mukanaan, vaan siinäkin ovat monet pulmat ja vaikeudet. Lähteä sinne muukalaisten joukkoon, ymmärtämättä yhtään ainoata sanaa, se se pani ajattelemaan. Tässä muistuvat vielä Salmelalle ne monet jutut, joita Pietarista oli kerrottavan kuullut. Saattaisi se käydä hänelle niinkuin kävi sillekin ukolle, tahi sille ja sille... joo, joo, kyllä se hyvinkin saattaisi.

Mutta siinä välissä taas muistuu Salmelan mieleen tulevaisuuden suuret toiveet. Ajatuksen täyttävät ihanat "patruunitunnelmat", tuottavat tehtaastareineen, työntekijöineen, ja hän — Eljas Salmela — niitä kaikkia korkeammalla.

Mutta se on kuin kylmää vettä niskaan, äskeisille turhille mielikuville.

Hänkö muka putkaan ja sen semmoisiin. Hui, hai!... Pistäkööt, pistäkööt... koettakoot... tulimmainen... hiivatissa... vai olisinko minä sellainen jurko... sellainen vaskanaama...!

Salmela lössähtää velttoon nauruun, napsauttaa sormiansa ja sitte tupaan huutaa:

— Katseleppa Sanna sieltä vajasta oikein puhdas ja iso laatikko!

— Mitä isä sillä?

— Katsele, katsele, minulla on siihen vähä säänttäämistä.

— Sellainenko pakkilaatikko?

— He niin!

Sanna hakee laatikon ja tuoda remppuuttaa sen tuvan portaille. Kun isäntä joutaa, ottaa hän laatikon huostaansa ja painuu sen kanssa jyvääntaan. Tiukkaan vetää hän oven perässään kiinni, syyttää kynttilän ja ryhtyy toimeensa.

Pitkistä, jykeivistä vaarnoista nostelee hän sienivyhyhdit, asettelee ne vielä kerran puntariin, pistää painoluvun muistiinsa ja sitte retkauttaa koko röykkiön laatikkoon. Tämä temppu onkin useita kertoja

toistettava, kunnes seinä on sienistä tyhjä ja laatikko kukullaan täynnä.

— Hiivatti kumminkin... sakramenska — sanoo Salmela, kun huomaa sienien vieläkin keventyneen. Nätisti 25 kiloa... Noo, on siinä sittekin 125 markan tavara. Joo... ptooo...

Kun Salmela on saanut kauneimmat ja puhtaimmat sienet näkösämpään paikkaan päälle, sovittelee hän laudat paikoilleensa ja naulaa ne lujasti kiinni.

— — —

Salmela on päättänyt lähteä Pietariin. Valmistukset tehdään suurella kiireellä. Ja kun väki utelee isännän matkaa, selittää emäntä, että sattui tulemaan asia Helsinkiin.

— No vai Helsinkiin, ihan ulkomaille, jopa se isäntä nyt kulkee — ihmettelee joku.

— Miten sinne osanneekin?

— Rautatietä kaiketi ajannee?

— Junalla se kuuluu menevän — sanoo Sanna.

— Saa siellä olla varuillaan ettei huku, on se semmoinen suuri rykelmä.

— Semmoinen kuin 100 kirkonkylää, sanotaan — tietää muuan.

— Siellä sitä on nurkkaa ja nulikkaa — päättelee Jussi.

Salmelan matkavalmistukset vaikuttavat suuremmoisesti väkeen. Kunnioituksella ja suurella ihastuksella katselevat he isäntää, milloin tämä kiireissä puuhissaan näkyviin tulee. Seuraavat silmillään, minne tämä vain kulkemaan sattuu, ja itsekseen tuumailevat, että jo se isäntä uskaltaa. Sanomattoman hyvä olisi myös tietää asia, joka noin pitkälle matkalle ajaa. Salaperäisinä, silmännurkkien takaa kurkistellen, he selville koettavat päästä; vaan kun eivät siinä onnistu, päättelevät, että kaipa tuo asiansa tiennee.

Syksyinen pimeys lepäili vielä mailla, kun Salmela vaimonsa saattamana, eräänä aamuna ajaa huristaa asemalle.

Parasta on pantu ylle, mitä vaatevarastosta on löydetty. Valkea "simisetti" kuulastaa päällysvaateen alta ja kahdeksankulmaisesta "taulusta" on vihreä nurkka pantu näkyviin. Hampaissa kytee vankka sikaari, josta savu pehmeinä ja keveinä möylyinä jättäytyy jällelle ja leviää hyvänhajuisina haikuina pitkin maantietä.

Emäntä muistuttelee alkumatkalla, että otitko sen ja sen mukaasi ja panitko rahaa riittävästi matkaan. Salmela vakuuttaa hyvinkin tulevansa rahojen puolesta juttuun, kun ainakin runsaan satasen saa Pietarissa nostaa. Ja niinkuin kautta rantojen selittelee emäntä, miten talvipaltoon päällinen on huonoksi käynyt ja miten silkki on rumaksi virstynyt. Salmela, emännän suureksi iloksi ymmärtää tarkoituksen ja lupaa tuoda Pietarista uuden silkin ja hyvän musliinikankaan.

Kun juna porhaltaa asemalle, heittää Salmela jäähyväiset vaimollensa, muistuttaa siinä vielä tulostaan ja sitte vaunuun nousee.

* * * * *

Salmela saapuu Pietariin. Matka on onnellisesti ja hauskaasti kulunut, lukuunottamatta pientä seikkailua tullimiesten kanssa Valkeasaarella.

Asemalle tultua, pistäysi näet Salmela ulkona, jolla ajalla lukossa oleva matkalaukkunsa oli kannettu tarkastuspaikkaan. Kun Salmela palasi vaunuunsa, eikä matkalaukkunsa löytänyt, nosti hän aika elämän.

— Kuka se täällä varkaana liikkuu. Jumaliste, kuka se on! — huutaa hän ja lyö jalkaa laattiaan.

Matkustajat selittävät asian ja neuvovat Salmelaa kiireesti menemään tullimiesten pakeille. Helposti hän sieltä matkalaukkunsa saikin ja hyvissään sen heti vaunuunsa takasin kantaa.

Loppumatkalla sattuu Salmela saamaan seuraansa erään teräkalujen terottajan. Hän on venäjää taitava mies ja muutenkin omaa hyvän puhelahjan. Salmela kertoo asiansa miehelle ja pyytää häneltä tarpeellisia neuvoja. Mies lupaa heti paikalla opastaa Salmelaa ja toimittaa sienet kaupaksi.

Pietarin asemalla vaihtaa Salmela osan rahoistaan rupliksi ja kopeekoiksi. Oppaan avulla pääsee hän jotakuinkin selville, missä suhteessa on Suomen raha Venäjän rahaan, jotta siten paremmin voisi

hintoja arvostella. Sienilaatikko otetaan pakaasitoimistosta, tullimiesten sen ensiksi avattua ja tarkastettua. Opas hakee ajurin, molemmat nousevat sienilaatikon päälle ja siinä sitä ajetaan suureen, meluisaan ja muuten raskaan näköiseen kaupunkiin.

Salmelalla on mainio tilaisuus tuosta sienilaatikon harjalta katsella Pietarin suurta ja valtaavaa liikettä. Opas selittää ja huutaa minkä kieli kerkiää ja ääni jaksaa. Hiljaista puhetta siinä ei kuulla; melu ja rattaitten kolina on siksi voimakas. Salmelan koko ruumis näyttää suurelta kysymysmerkiltä, jota eivät oppaan parhaatkaan ponnistukset vastailemisessa ja tietojen antamisessa saa tyydytetyksi. Yhä komeampia ja aina korkeampia kivitaloja tulee vastaan, joten Salmelan kummastus ja ihmettely on sitä suurempi. Ja kun sivuutetaan Newski, ihan pelottava tunne nousee pitkin ruumista, nähdessä nuo suuret tykit, joiden mustat, ammottavat kidat laajaa ja pitkää katua vallitsevat. Nyt vasta alkaa Salmela käsittää, mikä suuri merkitys on oppaalla. Se on kuin luotsi joka pauhaavassa myrskyssä opastaa laivan ohi tuhansien karien. Olisi tuo opas nyt hänet jättänyt, silloin hukka olisi perinyt. Keskellä pauhaavaa, jyrisevää elämää joka kulkee katuja, niinkuin voimakas virta, siinä olisivat monet vaarat ja vastukset olleet vaanimassa. Mitä syvemmälle kaupunkiin painutaan sitä enemmän antautuukin Salmela oppaansa valtaan.

Jo saavutaan Pietarin keskiosaan. Suurien basaarien eteen pysäyttää ajuri hevosensa; sienilaatikko nostetaan kadulle ja kyyti maksetaan. Salmela huomaa heti, että nyt ollaan oikeassa paikassa. Tavattoman korkeat läjät kaikellaisia hedelmiä ja herkkuja täyttävät pitkän pitkät basaarit. Oppaansa avulla kantaa hän laatikon sisälle ja kaupan teko alkaa.

Venäläiset kauppiat piirittävät sienilaatikon ja opas esiintyy Salmelan puolesta myyjänä.

Salmela ei ymmärrä puheesta ainoatakaan sanaa; mutta hän helposti arvaa, että kaupan teko on kysymyksessä ja siksi itsekin siihen kiinni tarttuu.

— Puhdas on tavara kun ulpukka! Sopii sitä katsellakin — sanoo Salmela ja nostaa nipun venäläisten eteen.

Mutta ihan Salmela vaalenee hämmästyksestä, kun venäläiset räjähtävät suureen nauruun. Siitä sekavasta molinasta, mikä naurua seuraa ei Salmela muuta ymmärrä kuin viittaukset ja vertaukset mustiin ja rumannäköisiin sienivyhteihin, jotka onnellisen näköisinä basaarin telineillä roikkuvat. Salmela käsittää, että nuo viittaukset eivät ole eduksi hänen kauniille sienilleen.

— Mitä hittoa nuo molottavat? — kysyy hän malttamattomana oppaaltaan.

Vaan kun opas ei heti jouda vastaamaan, loppuu Salmelan kärsivällisyys ja hän joukkoon huutaa:

— Katso mitäs katsot, hyvä on tavara! Vissisti puhdasta ja kuivaa...
Hiivatissa... ptooi!

Mutta kun opas saa asiasta täydellisesti selvän, kääntyy hän Salmelan puoleen ja nähtävästi suuresti harmissaan kertoo keskustelun menon:

— Eivät huoli teidän sienistänne. Täällä ei sellaisia osteta. Tuollaisia niitten pitäisi olla. Teidän sienenne olisi pitänyt panna suolaan ja sellaisina tuoda.

Venäläinen kauppias tulee uudelleen selittelemään, antaa pari sientä Salmelalle ja puhuu, että tällaisia niitten pitäisi olla.

— Tuhannen hiivattia, nämähän ovat lehmänsieniä!... Hyi saakeli, kuka tuollaisia suuhunsa pistää — räväyttää Salmela ihmeissään.

Opas selittelee jälleen, että ainoastaan tatteja venäläinen kuivailee. Tällaisista se sienisoppansa ja muut herkkunsa valmistaa. Suolaan olisi teidän pitänyt nämä laittaa. [Syötävistä sienistä kuivataan ainoastaan tatit, muut pannaan suolaan tahi muulla tavoin valmistetaan.]

Mutta Salmela ei saa päähänsä, miksi eivät hänen sienensä syötäväksi kelpaisi. Hän toivoo, että ainakin jotain niistä maksettaisiin ja sentähden sanoo oppaalleen:

— No mitä nuo maksaisivat?

Opas puhuu taas pitkän rupeaman kauppiaitten kanssa, kääntyy sitte entistä toivottomampana Salmelan puoleen ja sanoo:

— Eivät ne maksa mitään. Jättää kyllä saatte koetteeksi, jos ostaja sattuisi.

Suomalainen mahtisana kajahtaa Salmelan suusta kaikessa karkeudessaan voimakkaammin kuin

tuskin koskaan ennen venäläisessä basaarissa. Hän polkee jalkaansa kiviseen maahan ja syytää suustaan mitä somempaa ja sopivampaa muistamaan sattuu. Siinä saivat kuulla kunniansa asiaan kuuluvat ja kuulumattomat. Olisi siinä kotipitäjän lautamies, opettaja tahi joku muu, tietäisi kerrankin saaneensa.

Salmelasta tuntuu siltä, niinkuin koko maailma häntä nyt kiusaisi ja virnistelisi. Heikkarisoikoon! Tulimmainen!... huudahtaa hän, ja mieli tekisi pyyhkäistä silmien edestä kaikki, tehdä sileätä ja tasaista, ja ja... Mutta onneksi Salmela huomaa, että hän onkin kaukana kodistansa, kaukana tutuilta kyläkujilta, kaukana kotiraitilta, jossa nuorempana usein voimiakin koeteltiin. Tieto, että hän on keskellä Pietaria, tuo muistoon sarjan ennenkuulemiaan juttuja, joita jo siellä kotona oli pelolla ajatellut.

Salmela tyyntyy sisäisen voiman pakottamana ja sanoo oppaalle:

— Viedään sienet muualle.

— Taitaa olla turha yritys — vastaa tämä.

Vaan oppaan jarruttaminen ei auta; laatikko otetaan ja kannetaan toisiin samankaltaisiin osastoihin — mutta yhtä huonolla onnella.

— Jättäkää sienet tänne, kyllä rahat tulevat perässä, jos kauppa kerran syntyy — ehdottelee opas.

— En perhana vieköön jätäkään — ärjäsee Salmela. — Söisivät ja paistaisivat kun ilman saavat. Ennen minä ne upotan Nevaan!

Salmela ei malta sienistänsä erota, joiden kokoomisessa ja kuivaamisessa on niin paljon aikaa ja vaivaa hukannut. Ajurin kärryille nostetaan laatikko ja sitte yhdessä oppaan kanssa asemalle ajetaan.

Salmela onkin jo saanut enemmän kuin tarpeekseen Pietarin elämästä. Kotiin, sinne kauas, kauas pitäisi hänen heti päästä. Ikävältä ja oudolta se elämä jo Pietarissa tuntuu, ja päivä niin pitkältä kuin viikko kotona. Vaan kauaa ei Salmelan odotella tarvitse. Ensimmäisessä junassa hän Suomeen palaa, täysinäinen sienilaatikko pakaasissa — mutta ilman silkkiä ja musliinikangasta.

"SYDÄNMAAN TÄHTI"

Sydänmaan kylä on suurien metsäkulmien takana Hämeessä.

Penikulmittain on sinne kirkolta huonoa, kolkuttavaa tietä, joka toisin paikoin kahlailee yli märkien nevojen, toisinaan nousee louhoisien ja jyrkkärinteisien vaarojen kupeita.

Sydänmaalaiset elävät omaa elämäänsä synkillä saloillaan. Muun maailman menosta he vähän tietävät, sillä harvoin sieltä matkoja asutuimmille maille tehdään.

Sydänmaan kylä on tuota vanhaa, hämäläistä mallia, talo talon kyljessä. Likanen raitti kulkee mutkitellen huoneustojen sivuja. Syksyin, keväin on se vahvan liejukerroksen peittämänä; talvisin sijoittelee lumipyry vankkoja nietoksia siihen ja siihen mutkaan, sitä ja sitä seinustaa vastaan ja niin korkeita, että tuskin ylimmät ikkunaruuudut saattavat päivän valon huoneisiin laskea. Kesäiseen aikaan tomuaa ja pölyä raitti niin että on yhtenä pilvenä, varsinkin silloin, kun likaset ja puoleksi alastomat lapsilaumat vannetta lyövät, tai kun kylänmiehet kokoontuvat kiekkoa heittämään ja keilaa kaatamaan.

Siinä sivussa sitä nähdään paljon muutakin elämää. Siinä tanssitaan, lyödään korttia, pidetään hurjaa elämää ja tapellaan läpi kesäiset yöt. Pimeinä syysöinä puhkoilee hurjistunut joukko akkunat sisälle ja tekee kaikellaista ilkeätä vallattomuutta.

Toisinaan siinä ottelevat miehet, toisinaan naiset; väliajoilla koettelevat voimiansa navetanväet ja silloin tällöin karsinabassot mörähtelivät lapsien suureksi kauhuksi. Kun lisäksi tiedämme, että yleinen siivo, puhtaus ja järjestys taloissa sisäpuolella ovat jotakuinkin samaan tapaan, saamme ehkä selvän kuvan Sydänmaan kylästä ja sen asukasten elämäntavoista.

* * * * *

Kesä on saapunut Sydänmaan suurille saloille. Juhannus on kynnyksen yli astumaisillaan, joten suuri puuha ja häärinä on juhlaa vastaan otettaessa. Tavaraakin on tuotettu kaupungista asti, joka onkin

harvinainen tapaus, eikä uudistu muulloin kuin suurien juhlien seutuvissa. Viinojakaan ei ole unohdettu, eihän toki, vaan ovat ne tiensä jokaiseen taloon löytäneet.

Ei ole hyvä vieraan sellaisina aikoina Sydänmaalle mennä. Pelolla sinne silloin ruununmieskin ajaa jos nimittäin on pakollisia asioita. Muussa tapauksessa jättää hän matkansa ja toimittaa asiansa toisina aikoina ja toisia teitä. Jälestäpäin kyllä kuuluu puheita ja ikäviä juttuja sydänmaalaisten suurista urotöistä ja verisistä tappeluista y.m., mutta vähittäin nekin unhoon jäävät, joten Sydänmaalta taas moniin aikoihin ei kuulu mitään erityisempää.

Tulossa oleva Juhannus näytti tulevan entistänsä ehompi. Valmistukset olivat siihen suuntaan, että jotain erityistä oli tapahtuva. Uhkauksia ja kostontuumia oli useita tiedossa. Olipa aikomus pistäytyä naapurikylässä ja lämmittää juhannussauna siellä tavallista kuumemmaksi.

Huhut sydänmaalaisten valmistuksista olivat kulkeneet kirkollekin. Pitäjään vasta hiljattain muuttanut rovasti sai asiasta tiedon ja lupasi mikäli mahdollista, estää tuollaisen törkeän ja synnillisen juhlanvieron.

Poliisivoima tarjoutui mukaan, vaan rovasti kivenkovaan kielsi avustuksen siltä taholta. Seuralaisukseen otti hän vaan poikansa, nuoren maisterin ja pitäjän kansakoulun opettajan.

Näiden kera lähti rovasti Sydänmaalle koluamaan. Sinne saavuttuaan, tekivät nuoret ja vanhat jo kokkovuorelle lähtöä. Juhannustulet olivat ensin sytytettävät, sitte vasta käytiin muuhun ohjelmaan käsiksi.

Rovasti pysäytti hevosensa erään torpan pihalle ja siitä sitä sitte lähdettiin nousemaan kokkovuorelle.

Jo leimahti liekki korkealle taivaalle, heitteli kekäleitä ja kuivia palavia oksia kauaksi alas rotkoon. Sydänmaalaiset päästivät silloin tavanmukaisen huudon, niin kovan ja voimakkaan, että se kuului pitkien selkien taakse ja kauan kaikui vuorten seinien välillä. Sitä seurasi elämä ja mölinä sellainen että korvia särki. Hanurin soittaja istuikse elokivelle, otti pelin polvellensa ja kiihkeä tanssi alkoi. Siinä sitä hyllyilivät miehet ja naiset, vanhemmat loikoilivat sivummalla omissa toimissaan ja lapset pitivät iloista elämää kokkovalkean ääressä.

Vaan kauaa eivät tanssijat hyppiä saaneet, ennenkuin rovasti seuralaisineen saapui vuorelle.

Yleinen hämmästyksesi valtasi kaikkien mielet. Tanssi taukosi kuin itsestään. Jokainen koetti parhaansa mukaan etsiä piiloista paikkaa itselleen.

Rovastin ja hänen seuralaistensa katseet tuntuivat niinkuin olisivat ne sydänmaalaisia polttaneet.

— Älkää peljätkö, älkää väistykö rakkaat ystäväni — alotti rovasti lempeällä mutta samalla voimakkaalla äänellä. — Tulkaa lähemmä, kokoontukaa tulenne ympäri ja ottakaa meidät ystävinä joukkoonne.

Sydänmaalaiset alkoivat alakuloisen ja aran näköisinä lähestyä loimuavaa kokkoa, jonka yhdelle sivulle kirkolta saapuneet vieraat olivat asettuneet.

Rovasti astui lähemmäksi väkeä ja alotti puheensa:

— Kaunis on Sydänmaan luonto näin kesäisenä yönä, kauniit nuo järvet, metsät, pellot, tuolla laaksossa allamme. Kaunis on koko tämä armas Suomi, ihana oma synnyinmaa, jonka Jumala meille antanut on. Emmekö siis kiittäisi, emmekö ylistäisi Luoja, emmekö kiitosvirttä hänelle laulaisi ja emmekö tulia hänen kunniaksensa, hänen ijäisen valonsa osotteeksi vuorillemme sytyttelisi.

Sydänmaan nuoret ja vanhat! Juhannustulenne tuossa loimuaa heitellen liekkiään korkeata taivasta kohti ja te itse olette saapuneet kesäyön ihanuutta, suuren juhlan muistoa sen lämmittävän valon ääreen viettämään. Viettäkö juhlaanne, sytytelkää tulianne ja lyökää kuivia puita ett'ei liekki lakkaisi, valo vuoreltanne sammuisi. Sytytelkää, sytytelkää ettei pimeys valoa voittaisi.

Pimeys on meidän pahin vihollisemme, se meidän sielujamme väijyy, pettää, houkuttelee ja turmioon saattaa. Hengenpimeys on kuolettavaa, niinkuin on pimeys suussa luomakunnassakin. Pitkien pimeiden tultua lakastuu luonto, pimeyden henget yhä rohkeimmiksi käyvät ja maailmaan tuskaa ja mustaa murhetta saattavat.

Valoahan on meillä nyt enemmän kuin milloinkaan. Ei uskalla pimeys öilläkään saloillemme saapua. Valon suuri pyörä ei mailtamme kauaksi kaikkoo. Rantoja yöllä kiertää ja sieltä ihanan heijastuksensa Pohjolan maille lähettää. Mutta — sitä kestää vaan niin vähän aikaa, sitte tulee pimeys ja kietoo meidätkin mustaan verhoonsa... Mitä silloin meiltä itseltämme vaaditaan? — Niin, meiltä vaaditaan silloin sitä valoa joka ei ole riippuvainen luonnon valosta, meidän on sitä pimeyttä vastustaaksemme

hankittava hengen valoa ja valistusta.

Hankkikaamme, haalikaamme sentähden tätä valoa, joka huolimatta luonnon valosta aina meidän sielujamme valistaa. Paljon on meillä siinä suhteessa työtä. Pimeys, sielunpimennys ja valistuksen puute vielä täällä Sydänmaalla mieliä kahlehtii. Työhön, työhön! Nouskaamme, herätkäämme! Antakaamme sivistyksen ja valistuksen sydämässämme syttyä. Avatkaamme sielumme Jumalan hengen asumajaksi, ottakaamme hänet ystäväksemme ja opettajaksemme kaikissa töissämme ja kaikilla retkillämme.

Sydänmaalaiset!

Jos niin teemme, silloin tuo musta hengen pimeys näiltäkin saloilta kauaksi kaikkoo, silloin nousee uusi oras, uusi siemen kasvaa, joka valistuksen vainiolla suureksi puuksi nousee.

Oi ystäväni, sinä sisko ja veikko, kuinka suuren palveluksen voisitkaan kärsineelle isänmaallesi tehdä, jos sinäkin jo sivistyksen ja valistuksen viiriä kohottamaan lähtisit. Lähde, lähde, tule mukaan, tule, sinun voimasi, sinun kykysi kyllä osallesi riittää. Elä katso, oletko rikas tahi köyhä, palvelija tahi vapaa. Sivistyksen ja valistuksen vainiolla ovat kaikki yhden arvoisia, siinä ei eroitusta tehdä, sinua ei siinä syrjäytetä, ei naureta eikä hyljätä. Siellä, sillä tiellä sinä vartut ja kasvat, tulet vankaksi valonvartijaksi ja voit toisten kanssa laulaa:

"Pois voiinke ja itkun hyrske,
Käy työhön ja toimintaan.
Pois velto ja toivoton tyrske,
Ei viel' ole kuolema maan."

Jätä pimeät polkusi, pimeät työsi, joita valon ääressä häveten katselet. Jätä ne, jätä! Aika on jo Sydänmaankin nuorison, Sydänmaan kansan vuosisatoja kestäneestä pimeydestä poistua, aika on jo valistuksen Sampoja takomaan lähteä...

Minä tiedän että valoa sinä tahtoisit, valistusta ja sivistystä ottaisit, Suomen onnea sinä nostattaa tahtoisit ja valistuksen viiriä takoa haluaisit. Tahtoisithan sinä!... Mutta kuka sitä sinulle tuo, kuka antaisi, kuka sinua johtaisi valon suurille lietsomille. Kuka,... kuka!...

Rovasti vaikenä hetkeksi, katseli miettiväisenä, kyneleisillä silmillä kokkoa, jossa puut olivat jo suureksi osaksi hiilustaksi palaneet. Siitä vei hän katseensa Sydänmaan suurille saloille, silmäili siintävää järvenselkää, kääntyi lopulta katseensa väkijoukkoon ja entistä lempeämmällä ja vaikuttavammalla äänellä puhui:

Ystäväni, anna minulle anteeksi ja anna kaikille meille, jotka sinun edestäsi jotain olisimme tehdä voineet, emmekä kuitenkaan sitä tehneet ole, vaikka pyhä velvollisuutemme sitä niin usein olisi vaatinut.

Veli ja sisko! Paljon on meillä syytä, joille enemmän on hengenvaloa annettu. Miksi emme ole sitä tänne syviin korpiin sinun luoksesi kantaneet, sinä kun et itse ole sitä etsimään osannut lähteä. Sinulla ei ole ollut aseita, joita valistuksen työssä tarvitaan...

Olemme vaan tuominneet sinua, ja sinun pimeitä töitäsi halveksineet; olemme välttäneet sinun seuraasi ja ankarasti lakia sinulle saarnailleet. — Se ei sinulle valoa anna, ei valistusta tykösi kannan; se ei sinun henkeäsi virkistä eikä sieluasi Jumalan perään huuda... Sinä veli ja sisko! Olemmehan mekin vain huonoja ja heikkoja ihmisiä, mutta on Jumala kuitenkin antanut meille niin paljon hengenvaloa että siitä sinullekin voimme jakoa tehdä. Suokoon Jumala, että ne murut, joita jaella voimme, kasvaisivat, karttuivat ja monenkertaisen hedelmän kantaisivat.

Ystäväni siis teidän luoksenne sydänmaalaiset saavumme, ystäväni käden teille tarjoamme ja veljellistä kanssakäymistä lupaamme. —

Rovastin puhetta seurasi pitkä hiljaisuus, jota ainoastaan tulen hiljainen sohina ja kaukaa järveltä kuuluva yölinnun laulu miellyttävästi hämmentivät.

Sydänmaalaisten sydämistä oli rovastin kauniisti puhuessa viimeinenkin pelko paennut. Yhä lähemmä kokkoa olivat he puheen aikana hiipineet ja koettivat mieliinsä painaa joka sanan minkä puhuja puhui. Tuntui oikein niinkuin kesäyön autereinen taivas olisi korkeammaksi kohonnut, ja entistensä valoisammaksi muuttunut. Monen sydän oli niin liikutettu, että kyneleet silmiä kostuttivat.

Pappilan nuori maisteri lopetti tuon ihanan hiljaisuuden, viskaamalla tuleen täyden sylen kuivia risuja, joita kyläläiset olivat kalliolle kantaneet. Kun liekit räiskien ja säkeniä korkealle heitellen, ilmaa nuoleskelivat, alotti opettaja virren, johon kyläläiset taitonsa mukaan osaa ottivat:

"Jo joutui armas aika ja suvi suloinen,
Kauniisti joka paikkaa koristaa kukkanen.
Aurinko maamme puoleen, lähestyy lähemmin,
Virvoittaa luonnon kuolleen, sen tekee eläväks.

Taas linnut laulujansa, visertää kauniisti,
Myös eikö Herran kansa, Luojaansa kiittäisi.
Siis, sielun Herraa kiitä, nyt riemulauluilla,
Hän iloittaa ja täyttää, meit' armon' lahjoilla."

Kauniisti kaikui virsi kesäyön hiljaisuudessa. Tulen hulmuilevat liekit ja yölinnun yksinäinen ääni säestelivät sopusointuisasti kansanjoukon laulua, joka niinkuin temppelin kuorilta kajahti alas kaukaisiin saloihin.

Kun virsi oli laulettu, astui maisteri kivelle ja puhui nuoruuden koko innolla ja lämmöllä, mutta samalla niin suurella vakaumuksella, että sanojen täytyi väkisinkin kuulijoihin painua.

Maisteri puhui isänmaanrakkaudesta, isänmaan onnesta, puhui valistuksesta ja sivistyksestä, joita ennen kaikkia isänmaa pojiltaan ja tyttäriltään kaipaa, ja jotka juuri ovat sen voima, sen tuki ja turva, ja lujin perusmuuri, joita ei mikään horjuta eikä kaataa mahda.

Maisteri lopetti puheensa innokkaalla kehoituksella, että jokainen mies ja nainen katsomatta varallisuuteen ja säätyyn, koko Sydänmaan kylä, yhtyisi yhteen, yhdessä pimeyden valtaa vastustamaan ja yhdessä valistuksen ja sivistyksen tietä kulkemaan. Yhteen liittymällä se voima kasvaa, tarmo varttuu ja into mielet elvyttää. Yhteisvoimin, saman innon nostattamina ne suurimmatkin esteet voitetaan ja syvimmätkin kuilut tasataan. Liittohon siis veljet ja siskot, liittohon koko Sydänmaan kansa pimeyden valtaa vastustamaan! Liittohon nuoret ja vanhat, liittohon palvelijat ja vapaat, ja korkealle, siniselle taivaalle viirimme kohotkoon!

Opettaja alotti laulun:

"Jos sydän sulla puhdas on,
Jos mieli vakaa, pelvoton,
Niin yhdy meihin, tänne jää,
Ja pyhä vanno vala tää:
Tää Suomenmaa mun toimen saa
Sen eestä vaan mä ainiaan
Teen työtä saakka kuolemaan."

Kirkolta tulleet saivat sen melkein yksin laulaa, sillä sydänmaalaiset sitä tuskin olivat ennen kuulleetkaan. Mutta näiden silmistä näki, suun jäykästä jälittelemisestä huomasi, että sydän seurasi mukana, että mieli olisi tehnyt lauluun koko innolla yhtyä ja laulaa niin, että vuoret olisivat siihen kaikuna vastailleet.

Innostuneina ennen tuntemattoman rakkauden mieliä ylentäen, kokoilivat nuoret vankkoja kantamuksia puita, kuivia katajia ja kaikellaista helposti palavaa risua ja kantoivat tuleen, joka aina korkeammaksi nousi, yhä voimakkaammaksi ja hulmuilevammaksi kasvoi; kierteli pitkänä torvena vaaleansinistä taivasta kohti ja heitteli palavia kekäleitä kauaksi vuorelle.

Se oli niinkuin sydänmaalaisten vastaus pidettyihin puheisiin ja lausuttuihin kehoituksiin heille. Laajentamalla tulta, kohottamalla sen liekkiä yhä korkeammalle, tahtoivat he puolestaan lausua, että valoa ja valistusta mekin haluaisimme ja isänmaan onneksi työskennellä tahtoisimme.

Kun opettaja oli lausunut lennokkaan, sydämeen käyvän runon, nousi rovasti kiveltään, jolle istunut oli ja puhui kansalle:

Minä ymmärrän sydämenne ajatukset, minä näen teidän kyyneltyneistä silmistänne, kirkkaasti hulmuilevasta tuestanne, että valoa, sydämen valistusta te kaipaatte. Antakoon Jumala meille apunsa, antakoon hän valonsa meidän pimeihin sydämiimme loistaa. Antakoon hän meille voimaa, antakoon tahtoa ja tarmoa, intoa ja yksimielisyyttä, että voisimme keskeisessä sovussa, yhteen liittyneinä, käsikädessä käyden, valon ja valistuksen tietä kulkea, että yhteisin voimin onnen viiriä taivaalle kohottaisimme... Nouskoon viirimme korkealle, heilukoon se päämme päällä että tulevatkin polvet sen viitoittaman tien näkisivät!

Rovasti alotti virren ja koko kansanjoukko siihen voimakkaasti yhtyi.

"O Herra siunaa Suomen kansa
Suo sille runsas armoni

Se kaikis että vaiheissansa,
Sun oma kansas olisi!
Suo uskollisuus vakuus meille,
Menestys elämämme teille!"

Virren mahtava sävel kaikui kauas yli Sydänmaan kylän, suuriin saloihin. Vaarojen seinät sen vielä takasin vuorelle kaiuttivat ja yölinnun laulu laaksosta sitä ihanasti säesteli.

Yhdessä sitä sitte kylään palattiin. Kenenkään ei tehnyt mieli jäädä kevytmielisesti yötä vuorelle jatkamaan. Hiljalleen, toverillisesti puhellen kuljettiin kesäyön kaihoisassa valossa, nuoren lehdon tuoksua ja yksinäisen linnun oksaltaan laulaessa.

Ennen eroamistaan kutsui rovasti kansan seuraavana aamuna samalle vuorelle yhteiseen kokoukseen ja Jumalanpalvelukseen.

Sydänmaassa ei sellaista juhannusyötä ole ennen vietetty.

Aurinko oli jo nousemassa. Sydänmaalle sarasti uuden päivän koitto.

— — —

Seuraavana päivänä kokoontui Sydänmaan kansa paljon lukuisampana kuin illalla kokkokuorelle. Joukossa nähtiin vanhuksia, harmajahapsia, nuoria, elämänkeväässä kulkevia miehiä ja naisia.

Rovasti piti saarnan, puhuen päivän tekstin johdosta. Hänen saarnansa päättyi rukouksella, että Jumala antaisi valonsa meidän sydämiämme valistaa, niinkuin se koko luontoakin valaisee ja lämmittää.

Saarnan loputtua piti opettaja innokkaan ja lämminhenkisen puheen, painaen siinä mieliin, ettei mitään valistusta, ei mitään todellista isänmaanrakkautta, eikä oikeata valoa voi sillä kansalla olla, joka väkijuomia nauttii ja siveettömyydessä elää. Raittiiksi siis koko Sydänmaan kansa, raittiiksi miehet ja naiset! Silloin vasta se onnen viiri, se valon ja valistuksen lippu vankkana keskellämme seisoo.

Kun oli välissä muutamia lauluja laulettu, otti maisteri puheenvuoron, yhdisti kaikki ennen pidetyt puheet yhteen, ja ehdotti, että nyt, kun näin hyvä tilaisuus on saapunut, perustettaisiin yhteinen seura, jonka tarkoituksena juuri tulisi olemaan kaikkien niitten hyveitten perille ajaminen, joista puheita on pidetty. Yhteenliittymällä toimitetaan sellaisia töitä, joita yksilö ei milloinkaan voisi toimittaa. Koko Suomen kansa se on koleat korvet perannut ja maan viljavaksi pelloksi muokannut; yhdessä se on vihollinen maasta ajettu ja yhdessä ne ovat ihanat laulumme laulettu. Yksilö ei näitä olisi milloinkaan toimittaa voinut. Lyökäämme siis kädet kätehen, sormet sormien lomahan ja liittohon valon ja valistuksen puolesta pimeyden valtaa vastustamaan!

Maisterin ehdotus hyväksyttiin. Seura perustettiin ja annettiin sille nimeksi "Sydänmaan tähti". Maisteri valittiin seuran kaitsijaksi ja muut toimihenkilöt kyläläisten keskuudesta. Seuraan liittäytyi heti miltei koko Sydänmaan kansa, joten nuori seura täysivoimaisena aloitti toimintansa.

* * * * *

Sydänmaan tähti on vuoden innokkaasti työskennellyt ja saanut viettää ensimmäisen vuosipäivänsä. Tulokset seuran toiminnasta ovat jo silmään pistävät ja elämä kaikinpuolin kylässä suuresti muuttunut.

Vanha rovasti on vieläkin "Sydänmaan tähden" koossapitävänä voimana, lämmittävänä ja ohjaavana henkenä.

Pastori ja kirkonkylän opettaja ovat käyneet niin usein kuin tilaisuus on sallinut Sydänmaalla puheita ja esitelmää pitämässä. Rovastin kehoituksesta ovat kirkonkylän sivistystä ja valistusta saaneet henkilöt käyneet oikein joukolla apuansa "Sydänmaan tähdelle" antamassa. Vaan muita innokkaampana työskentelee maisteri seuransa etupäässä. Kesäiseen aikaan, jolloin hän itse on kotona, hommaa hän luentokursseja hyödyllisistä ja tarpeellisista aineista, pitää kotikoulua, jossa sadoille lapsille ja aikuisimmille kyläläisille opetusta jaetaan. Talvisin sovittaa hän kulkunsa kotiseuduille niin usein kuin voi, eikä koskaan silloin unohda Sydänmaata, vaan aina poikkeaa sinne sivistyksen ja valistuksen kylvää kartuttamaan.

Yhteisvoimin onkin Sydänmaalle saatu runsassisältöinen lainakirjasto ja lukutupa. Pitkinä puhteina ja joutoaikana kokoontuvat kyläläiset, nuoret ja vanhat, kirjallisuutta ja sanomalehtiä viljelemään. Siellä sitä sitte keskustellaan päivän polttavimmista kysymyksistä, keskustellaan taloudellisista ja yhteiskunnallisista asioista; ihailaan suuria miehiämme, ja heidän töitensä kunnioituksella kerrotaan; ihailaan suuria ja eteviä kirjailijoita, joiden teoksia kilvan luetaan.

Opettajan innokkaan ja uutteran työskentelyn kautta on saatu lauluseura, joka pitää kokouksissa yllä

virkeätä mieltä, kohottaa sieluja sävelien ihanaan maailmaan ja levittää Väinön kanteleen kaikua Sydänmaan synkkiin korpiin.

Rovasti ja pastori pitävät vuoronsa mukaan raamatunselityksiä taloissa, joihin aina koko kylä, niin nuoret kuin vanhatkin kilvan rientävät. Tällaisiin tilaisuuksiin valmistaa "Sydänmaan tähtikin" ohjelmansa, joka kerta kerralta kasvaa, varmistuu ja yhä omintakeisemmaksi muuttuu. Nämä tilaisuudet muodostuvatkin lopulta oikeiksi juhlahetkiksi, oikein jalostaviksi ja sielua virkistäviksi kokouksiksi, jotka pitkiksi ajoiksi jättävät mieliin jalostavaa tunnetta ja kehittävää ajatusta. Jokaisella on näihin vapaa pääsy, talokkaat antavat silloin tällöin vapaehtoisia lahjoja, ja pitävät hyvän huolen siitä, että palvelijat niihin aina pääsevät osaa ottamaan.

* * * * *

"Sydänmaan tähti" on viettänyt viidennen vuosipäivänsä. Paljon on edistystä kylässä tapahtunut. Kansakoulu, opin ja valistuksen ahjo, kohoo uljaana ja majesteettillisena Sydänmaan tummien kuusien lomista, kohti korkeata sinitaivasta. "Sydänmaan tähden" alotteesta se siihen nousi. Yhteisvoimin, yhteisin ponnistuksin se siihen kohotettiin; kilvalla kirvestä heilutettiin, ja salvos salvokseen kilvalla liitettiin. Sydänmaan sydämenä se nyt siellä seisoo. Sinne nuoret ja vanhat, rikkaat ja köyhät, askeleensa ohjaavat. Se on avoinna kaikille. Kättänsä se jokaiselle tarjoaa ja valistuksen ja sivistyksen vainiolle se työmiehiä kasvattaa.

Nuoren opettajan innokas toiminta on kyläläisiin tarttunut. Sankat lapsiparvet siellä päivin opetusta nauttivat. Illoin ja pyhäpäivinä siellä vanhat mielipiteitään vaihtavat, ja nuoriso käy sivistyksen kylvöä itselleen kartuttamassa. Unohtuneet ovatkin entisajan siveettömät huvitukset ja teot. Harvoin tapaa päihtyneitä kylällä, ikävät kuulumat, joita ennen Sydänmaalta kerrottiin, ovat kokonaan vajenneet. Yleinen varallisuus ja hyvinvointi ovat suuressa määrässä kasvaneet. Palvelusväen vuotuiset säästöt talletetaan kunnan yhteisessä säästöpankissa, henkivakuutuksia otetaan, ja osuustoimintaa kaikilla aloilla harjoitetaan.

Elämä näyttää niinkuin suuren sisarusparven elämältä. Samanarvoisina, yhdenvertaisina siinä toimivat isäntäväki palvelijoittensa keralla, vanhat nuorien ja nuoret vanhojen mukana. Ja kun rovasti kylälle saapuu, ottavat sydänmaalaiset hänet, niinkuin oman hyvän isänsä vastaan. Kaikkia hän ilman eroituksetta puhuttelee, kaikille hyvyttänsä jakelee eikä ketään poies luotaan peloita. Esimerkki kulkee nopeasti ylemmästä alempaan, vanhemmasta sisaruksesta nuorempaan ja tulee Sydänmaalle aivan tavaksi.

Kun "Sydänmaan tähti" vietti kymmenettä vuosipäiväänsä, oli rovastikin sinne saapunut ja puhui kyläläisille:

Suuria muutoksia, jopa oikeita mullistuksia, jos niin sopii sanoa, on Sydänmaalle tapahtunut siitä hetkestä lukien, jolloin ensikerran täällä kävin. Synnin ja pimeydenvalta silloin täällä vielä lepäsi kuin rauhoitettu eläin pesässään. Valoa ja valistusta ei kaivattu, tuskin sen voimasta, sen olemassa olosta tiettiinkään. Ikävät kuulumat uudistuivat yhä taajemmin: Kirkossa joskus käytiin, vaikka kuitenkin niin perin harvoin. Täällä elettiin niinkuin pimeässä huoneessa, jonne valoa ei mistään tullut.

Rovasti kiitti Jumalaa, että kuitenkin se hetki Sydänmaalle koitti, jolloin valon ja valistuksen viiri saatiin näille metsäisille saloille pystytetyksi. Paljon on innokasta, väsymätöntä työtä tarvittu sen lipun pystyssä pitämisessä. Oma voimamme olisi sittenkin ollut turha ja mitätön, ellei Jumala olisi apuansa ja siunaustansa antanut. Hän se on ollut oppaamme, Hän se on johtanut näin suuret ja lukuisat joukot valon ja valistuksen viiriä taivaalle kohottamaan.

Nouskoon se vieläkin korkeammalle, liehukoon laajalti yli Sydänmaan salojen ja kootkoon se ympärilleen koko kansan, tämän suuren ja rakkaan Suomen kansan.

Eläköön valo ja valistus synnyinmaamme syrjäisimmilläkin saloilla!
Eläköön!

Opettaja esitti puheen perään laulun, johon koko kansajoukko voimakkaasti yhtyi:

"Uus ajanjakso alkaa jo — korpein helmassa.
Käy suusta suuhun siellä nyt kuiskina:
"Oi ällös, veikko, sisko, sä hengen yöhön jää,
Vaan valost', ihanteista uutt' etsi elämää!
— — —
Ja sydänmaiden joukot nyt nuoret yhtyvät,
Ja päivätyöhön suureen, jalohon ryhtyvät.
Vapise, öinen valta. Nyt viime hetkes lyö!
Nyt poistetahan vihdoin vuossatain synkkä yö.

Nyt kolkot korvet kaikki valolle vallataan.
Ja valon tieltä maahan kaikk' esteet tallataan,
Eik' ennen nuoret joukot nuo ai'o levähtää,
Kun paheen peikko sortuu, tuo julma tuhatpää.

Eik' ennen taisto taukoa, — ei tau'ota se saa! —
Kun ohdakkeista puhdas on hengen viljamaa;

Ei ennen, kunnes poissa yö kokonansa on,
Ja valon valtaistuim on kukistamaton.

— — —

Niin kauas siis kun välkkyy siniset Suomen veet
Ja Suomen salot siintää ja Suomen harjanteet,
Niin kauas ihanteiden nyt lippu liehukoon,
Ja kootkoon nuoret kaikki se valon taisteluon!"

KEVÄISIÄ TUNTEITA

Suurilta saloiltani minä sinua Maiju huudan ja huhuan... Minä huudan päivän iltaan painuessa, aamuauringon saloani tervehtiessä; mutta minun ääntäni et sinä sittekään kuule.

Ja kun päivä korkeimmilleen nousee, kun se pilveen peittyä ja silmänsä minulta salpaa... silloinkin minä sinua Maiju huhuan ja huudan...

Mutta sinä et huutooni vastaa... Vaarojen kupeet minun ääneni kertovat, levittävät sen laaksojen pohjiin, kaukasiin metsiin kulettavat ja kanssani kilvan huhuilevat.

Vaan sinä et sittekään kuule...

Luulisin etten tarpeeksi huutaisikaan, luulisin ääneni liian heikoksi, luulisin laaksoon väsyvän, elleivät nuo metsäiset vaarat huutoani matkisi ja ääneni vahvuutta todistaisi.

Joudu Maiju, joudu! Riennä, kevät on jo suurilla saloillani...
Maiju...!

Minä odottelen... kuulostan salolle, laaksojen pohjiin, vaarojen kupeita kuulostan... vaan sinun ääntäsi, sinun askeleitasi Maiju minä en mistään kuule...

Tyhjää on kaikki, hiljaisuuteen sammuu salo, kun ääneni kaiku vuorilta palaa...

Mutta sittekin minä sinua huudan ja huhuan. Korkeille kiville, epätasaisien vaarojen rinteille minä nousen ja käsieni torvesta huudan. Maiju... Maiju-uu — vastaa vaara ja sitte minä kuulen vielä sekavaa kaikua, laakson mölinää, kunnes viimein tyyni hiljaisuus ympärilleni palaa...

Et siis kuule... et tahdo tänne salojeni helmaan tulla... et minusta välitä, etkä alakuloisia laulujani kuulla viitsi... et kukistani huoli... et salojani nähdä tahdo, etkä kaukaisia vaarojani katsella.

Voi... tyhmä olet...

Tulisit... tulisit Maiju...

Täällä saisit sinä pääsi metsäkukilla puettaa, saisit suuren saloni morsiamena kulkea kuni haltiatat suuri ja metsien riistaa paimentaa. Linnut sinulle täällä onnea laulaisi, metsä laulaisi, tuuli kasvojasi suutelisi ja koko tuoksuva kevät sinut syliinsä sulkisi.

Etkö Maiju saloni pyhää rauhaa rakasta, sen hiljaista yksinäisyyttä lemmi ja toisinaan pauhaava mylvinää ihaile?

Maiju... Maiju... joudu, riennä! Kevät on jo saloilleni saapunut, vuokko tekee terää ja laululintujen suuret parvet metsiköissä helistää. Joudu, joudu! Käteni minä sinun käteesi ojennan, sinulle onnea ja autuutta laulan ja sydämeni sinun sydämeesi vuodatan.

Silloin me yhdessä näitä suuria saloja kulkisimme, yhdessä taivaan korkeutta katselisimme ja Luojan hyvyttä kiittäisimme.

Tuonne koivikon helmaan, tyynen metsäjärven rannalle minä sinut mökilleni saattaisin. Siellä me sitte yhdessä eläisimme, yhdessä metsäjärvien tyyniä pintoja ruuhellamme piirtelisimme ja ijäisestä onnestamme loppumattomat laulut laulaisimme...

Aamuin me peippoa koivikossa kuulisimme, käkeä kuusenlatvoissa kukuttaisimme; illoin päivänlaskua vaaroiltamme katselisimme ja satakieltä lehdossa laulattaisimme...

Oi Maiju! Täällä meidän elämämme onnea olisi... täällä me niinkuin metsälammin sorsat rauhassa eläisimme... eikä meidän onneamme kukaan kadehtia tietäisi...

Aina kun kevät saloilleni saapuu, minä sinua Maiju huudan ja huhuan. Minä huutelen vaarojen kupeilta ja laaksojen pehmoisilta pohjilta minä sinua huhuilen. Helluntai-kokkoni minä kevät yön hämärään sytytän, juhannustulia vaarojen harjoilla sinua varten poltan ja tuloasi odotan.

Salojeni kevät kulkee huomaamattani ohi niinkuin hento, liipotteleva perho, joka äänettömästi kukasta kukkaan kulkee ja sitte tietämättäni silmistäni katoaa... Saapuu kesä... Silloin minä vielä sinun tuloasi odotan, kukkiani kukitan ja lintujani sinua varten laulatan. Vaan kun et sinä silloinkaan saloilleni saavu, saapuu musta syksy ja luminen talvi. Kukkani silloin kuihtuu, laulut salolta sammuu ja minun odotettu onneni hankiin jäätyy...

* * * * *

Kun siis kevätkuita jälleen saloilleni saavut, kun aurinkosi korkealle taivaalle kohotat ja kevät tuulesi puhalttaa annat; kun mahlat maasta nostat ja laululintujen parvet takaisin saatat, saata silloin kaukainen onneni, kaukainen lempeni luokseni leikkimään, kevät tuulia kanssani halailemaan, keväisiä salojani kupeillani kulkemaan ja sinistä taivasta metsäisiltä vaaroilta katselemaan.

Saavuthan sinä Maiju silloin...

HUVIMATKA

Kun sanomalehtipoika aamulla oli lehden verstaaseen tuonut, otti Jaakko, vanhin oppilas, ennen muita sen käteensä ja kovalla äänellä luki etusivulta seuraavan ilmoituksen:

"Höyrylaiva Neptun III tekee huviretken Tampereelle ensi lauantai-iltana kello 9. Hinta edestakaisin laivassa 3 mk., proomussa 1 mk. 50 p. Soittokunta mukana."

Mitä sanotte pojat! Lähdetäänkö? — kysäsi Jaakko samaan menoon.

— On tässä vielä miettimisen aikaa enemmän kuin puoliviikkoa — huomautti Jussi.

— Eikä tiedä millainen sattuu olemaan ilma — lisäsi Timo.

— Ja kuinka on pyöreitä ja kiliseviä taskussa — tuumi Jouko.

— Mutta minä sitä melkein lähden — vakuutti Jaakko.

— Minä seuraan sinua jos satun saamaan nättiä tyttöjä mukaan — lausui veitikka silmässä Lasse, äsken leivottu kisällä.

— No se nyt on selvä, että kyllä sinä niitä saat.

— Tulee niitä sinne ilman hakematta ja pyytämättä.

— Tulee, vaan minä en huoli kaikista.

— Noo, ainakin se Lissu tulee.

— Ja muusta se Lasse ei kuulu välittävänkään.

— Suu soukemmalle, pojat!

— Niin... "kas mun tätä".

— Lissun sinä kuitenkin mukaasi viet.

— Suu soukemmalle, muuten panen virkun laulamaan!

Lasse oli tavallisesti pahin irvileuka ja kiusantekijä milloin vain toisten tytöt olivat puheena. Mutta omastaan hän ei sallinut sanottavan sitä eikä tätä. Toiset eivät kuitenkaan aina hänen uhkauksistaan mitään välittäneet, vaan venkailivat ja vetkuttelivat asiat mitä hullunkurisemmaksi ja naurettavammaksi suinkin saattoivat.

Käsikähmä siitä tavallisesti lopuksi syntyi, tuollainen "kovakouraisen leikillinen", jolloin usein verstas mullin mallin väännettiin ja alakynteen joutunut työnnettiin ovesta, toisinaan ikkunastakin pihalle.

Äskeiset sutkaukset taukosivat melkein alkuunsa, ja vain silloin, tällöin, työn lomassa ja sivussa, lausuttiin ajatuksia lauantaista huvimatkasta.

Jaakko puolestansa piti melkein varmana lähdön, ainakin mitä itseensä tuli; mutta kun hänelläkin oli se "toinen", ei hän näin ollen voinut yksinänsä lopullista päätöstä tehdä. "Toistaan" se Jaakko nyt ajatteli ja kiihkeästi odotteli iltaa, jolloin pääsisi tapaamaan.

— — —

Kiireesti haukkasi Jaakko sinä iltana ateriansa mestarin kyökissä; nopeasti pyhävaatteisiinsa pukeutui ja sitte onnenetsintään kaupungin kaduille lähti. Raastuvankadulla se tavallisesti kohtaaminen tapahtui. Sinne Jaakko nytkin askeleensa ohjasi ja moneen kertaan kadun mittaili, ennenkuin armaan Lyylinsä tapasi.

Jo kaukaa se Jaakko "toisensa" tunki. Tunki vaaleasta, siniraitaisesta huivista, joka sievästi yli pään oli poimutettu; tunki vartalosta joka oli sulava ja suora, ja noin tavallisen mittainen, mutta ennen kaikkia tunki Jaakko Lyylinsä käymisen ja koko vaateparren.

Omituinen, sydänalaa vihhlaseva tunne kävi läpi Jaakon tukevan ruumiin, nähdessään kaukaa kadunkulmauksesta Lyylinsä kohti käyvän. Hän koetti miten parhaiten taisi itseensä rohkaista ja mielensä kevyeksi ja iloiseksi tehdä. Se alku se tavallisesti olikin vaikeaa, ja juuri siitä paljon riippui koko illan meno ja tapaamisen hauskuus. Jos sattui mukavan ja mieltäkiinnittävän keskustelun löytämään, kävi kaikki kuin itsestään, eikä siitä ainaisesta puheen puutteesta ollut vähintäkään pelkoa. Mutta anna että sellaista ei saanut keksytyksi, silloin tuntui jokainen askel pitkältä ja kuivalta, tuntui kuin kahle olisi suun päälle painettu. Jaakko se nimittäin oli sellainen mies, että hän ei voinut puhetta tyhjästä tehdä, vaan tarvitsi siihen varman aiheen, oikein tuollaisen todellisen, jotta siitä sitte vakavasti saattoi pitkät rupeamat keskustella.

Jo tuumi Jaakko sopivaa puheenaihetta; muistutteli mitä uutta olisi parin päivän ajalla tietoonsa tullut. Ei sattunut mitään muuta muistamaan kuin lauantai-iltasen huviretken. Siitä se oli siis keskustelu alettava.

Ilmanlaadun mainittuaan kysäsi Jaakko heti toiseksi:

— Lähdetkö Lyyli lauantaina Tampereelle?

— Kunpa olisi kaunis ilma.

— No mikä sen rumentaisi!

— Sinä siis uskot vahvasti että ilma koko viikon pysyy tällaisena tyynenä ja kirkkaana.

— Uskon... ja jos kuitenkin satamaan sattuisi, pannaan katto päälle.

— Roomuunko?

— Niin. Sellainen öljykankainen katto.

— Se onkin sitte hauskaa!

— Me siis lähdemme Lyyli?

— Lähdetään vaan!

— Kättä päälle!

Jaakko pauskasi suuren kämmenensä Lyylin käteen, joten asiassa ei enää ollut mitään muuttelemisen mahdollisuutta. Huviretkestä puhellen, ja kuvaillen sen monet hauskuudet matkalla ja perillä, kävelivät he katuja yhdessä myöhään iltaan. Vihdoin saattoi Jaakko Lyylin kotiportilleen. Siinä he vielä kauan seisoivat ja tulevaisuuden ihanista toiveistaan puhuivat, kunnes hellästi kättä puristaen erosivat ja

toisilleen hyväyötä toivottelivat...

Toisenlainen oli nyt Jaakon mieli kotiin palatessaan kuin koskaan sitä ennen. Hän oli niin ihastuneena, niin sanomattoman hurmaantuneena niistä sanoista, joita Lyyli heidän tulevaisuudestaan oli puhunut. Ennen ei Lyyli ollut paljon siitä puhunut, ei ollut rohjennut, eikä uskaltanut. Mutta nyt... nyt ne olivat vuosia kasvaneet mielikuvat kahleensa murtaneet; tuona iltana ne Lyylin hellemmät tunteet, kauniimmat kaihot sanoiksi puhkesivat ja vastakaikua Jaakossa synnyttivät. Vasta nyt oli Jaakkokin saattanut tunteensa vapaasti Lyylille tulkita; vasta nyt, pitkän ystävyuden jälkeen oli hän ensikerran uskaltanut salaiset ajatuksensa ja ihanat toiveensa sanoina Lyylille kertoa. Se oli niin äärettömän ihanaa, niin autuaallista ja suurta. Nyt he täydellisesti toisensa ymmärsivät... Siitä se ihana, suloinen tunne, jonka lämmittämänä ja hurmaamana Jaakko olisi tahtonut syleillä ja suudella vaikka koko maailmaa...

Olisi ollut valmis kisälli, olisi ottanut Lyylin vaikka jo huomispäivänä. Mutta, ainakin puolivuotta täytyi sitä onnellista päivää vielä odottaa.

— Mutta minä annan Lyylille kihlat — päätti Jaakko ja entistä autuaampi tunne täytti hänen sydämensä. Ja kun Jaakko syvemmin alkoi asiaa tältä puolelta tuumia, huomasi hän, ettei mikään sitä estämässä ollut. Puolenvuoden palkka, 30 mk., oli mestarilta ottamatta; sitäpaitsi oli ylityö kauppiais Muhoselle valmistumaisillaan, josta toivoi saavansa ainakin 10 mk. Jo niillä rahoilla ostaa vaikka kaksi "sileää ja pyöreätä" — tuumaili Jaakko.

Kiireesti toimitti hän Muhosen työn valmiiksi ja saikin siitä 12 mk. Perjantai-iltana meni Jaakko mestarin puheille ja pyysi rahaa.

— Paljoko sinä tarvitset? — kysyi mestari.

— 30 mk. olisin ottanut.

— Mihin sinä nyt niin paljon?

Jaakko silitteli ovenpielustaa, katsoi lattiaan ja ujosti sanoi:

— Kenkäni ovat rikki ja tarvitsen uudet housut...

— Saat sinä ne 20 markallakin. Enempää en tällä kertaa voi antaa.

Vähän tyytymättömänä painalti Jaakko rahat kädessä ulos ovesta. Nopeasti viiletti hän kaupungille, ja äkkiä, kenenkään huomaamatta, työnnähti sisään kultasepän puotiin. Mielihyväkseen huomasi Jaakko, että pöydän takana oli tuntematon myöjä, joten häikäilemättä saattoi sille asiansa puhua.

— Olisin tarvinnut sellaisen... sileän... kiiltävän... ja... sormuksen — puheli Jaakko, katsellessaan myymälän runsasta sormusvarastoa.

Myöjä käsitti heti asian, sillä hän ei ollut ensikertaa sellaisten kanssa kaupoissa.

— Kuinka suuri tarvittaisiin? — hän kysyi. Siinä se tulikin kysymys. Jaakko ei ollenkaan tiennyt Lyylin "nimettömän" paksuudesta, ainoastaan osapuilleen, sinnepäin teki arveluja.

— No, tuollainen pienenpuoleinen... noin pikkusormeni suuruinen.

Myöjä otti useita sormuksia lasiruudulle, koetteli niitä Jaakon pikkusormeen ja ilmoitti hinnat.

— Tämäkö se on 25 markkaa?

— Niin on.

— Pudottakaa 20:een!

— Elä hiidessä, poika! Mutta olkoon menneeksi, tuon saat!

Se oli hieman ohempi ja huonompaa kultaa, Jaakko otti sen ja maksoi sovitun hinnan.

— Eikö siihen mitään kraveerata — kysyi myöjä.

— Eikä se kaipaa klaveeraamista.

Mutta kotona rupesi Jaakko tuumimaan mitä se klaveeraaminen oikeastaan on. Ja kun hän ei siitä itse selville päässyt, kysäsi hän niinkuin ohimennen, muinamiehenä Jussilta:

— Sanopa sinä, joka aina kehuu kaikki tietäväsi, mitä on klaveeraaminen.

— Hitto sun klaveerisi tietäköön!... Vaan kun kerran tietoa pyydät, niin sanon sen sinulle. Klaveeri on... klaveeri on... perkuus kun en muista... Niin... klaveeri on sama kuin nuottivain... jos nimittäin olet sellaisesta puhuttavan kuullut.

— Vai on se sellainen — tuumi Jaakko. Mutta itse oli hän melkein varma, että sitä se klaveeraaminen suinkaan ei ole.

Eihän sitä nuottivaimia sormukseen... mitä hullua... eihän toki — päätteli Jaakko.

Yön aikana, sängyssä pitkällään ollessa muistutteli Jaakko, olisiko sittekin mitään tärkeää jäänyt sormuksesta pois... Ei tullut mieleen... Hiljaa hiipi hän kaapilleen, avasi oven ja otti pienen silkkipaperimytyn käteensä ja sitte sen kanssa oikasi uudelleen sänkyyn. Siellä otti Jaakko tuon "sileän ja kiiltävän ja pyöreän" ulos kääreistään ja katseli sitä joka puolelta. Tätä tehdessään muistui mieleen äidin sormus, jonka kotona, äidin kerran saunassa ollessa, oli kaapin päältä tavannut. Siinä sormuksessa oli sisäpuolella nimi "Jaakko", ja sen perässä muutamia numeroita. Nyt vasta, ihan kuin sattumalta, kävi Jaakolle selväksi, että isävainaja se juuri olikin, joka sillä sormuksella oli äidin kihlannut. "Jaakko", se oli isän nimi ja nuo numerot tietysti ilmoittivat kihlausajan. Se oli selvä, ihan päivän selvä asia. Melkein oli Jaakko, iloissaan tästä onnellisesta keksinnöstään, hypätä ylös sängystään ja sanoa Jussille päin silmiä, että sanonko ma mitä on klaveeraaminen. Nyt oli se Jaakolle selvä, ja helposti hän huomasi, miten tuiki tärkeä tehtävä tuo klaveeraaminen sittekin on... Jaakko olisi vaikka paikalla noussut sängystään ja vienyt sormuksen kultasepälle klaveerattavaksi, ellei olisi ollut puoliyön aika.

Ihanat mielikuvat täyttivät Jaakon ajatukset taas pitkäksi aikaa. Se tuntui niin verrattoman suloiselta, niin pyhältä ja puhtaalta, ajatellessa, että jo sunnuntaina saisi Lyylin kihlata. Tampereella, siellä jossain puistossa tahi muussa sopivassa paikassa antaisi hän Lyylille sormuksen ja sitte... jo ehkä seuraavana päivänä saisi samanlaisen itse...

Oi sitä riemua ja autuutta!...

Seuraavana aamuna, mestarin torilla ollessa, juoksutti Jaakko sormuksen kultasepälle ja sanoi:

— Klaveerataan tänne sisälle "Jaakko" ja sen perään huomisen päivän numerot. Minä tulen sen iltapäivällä noutamaan.

Myöjä kirjoitti nimen ja numerot paperille; suu kävi ivalliseen nauruun, mutta Jaakko sitä kuitenkin ei huomaamaan ennättänyt.

* * * * *

Jo saapuvat huvimatkaillijat laivarantaan. Laituri täyttyy ääriään myöten uteliaista ihmisistä, jotka huvikseen ovat lähtöä katselemaan kokoontuneet. Helposti tuosta suuresta joukosta huomaa, kuka mukaan matkalle lähtee. Hänellä on tavallisesti päällystakki käsivarrelle poimutettuna, on sateensuoja tahi kirjava päivänvarjo, ja useimmilla vielä kori tahi pieni käärö, joiden sisällön voi helposti muutamista tuntomerkeistä jotenkin paikallaan arvata. Sitäpaitsi osottaa koko puku ja "putsaus" sellaista juhlallista ja vain harvoin uudistuvaa "meininkiä".

Vapaana kaikesta kannettavasta saapuu Jaakko laivarantaan, omatekoinen keppi kädessä. Hän nousee lankkua myöten proomun laidalle, nähdäksensä paremmin Lyylin tulon. Sieltä se jo sipsutteleekin kevyessä, kesäisessä puvussa. Pari tuoksuavaa, vaaleanpunaista ruusua nuokkuu pyöreillä rinnoilla. Puhdas tärkätty vaate levittää miellyttävän hajun ympärilleen ja pieni, kiiltävä kenkä pistäytyy toisinaan sievästi näkyviin.

Jaakko laskeutuu laiturille, tervehtää Lyyliä ja antaa piletin.

— Ihmeen kaunis ilma — virkkoo Jaakko.

— Sano muuta! Huvikseen sitä nyt järvellä kulkee.

Lyyli nousee proomuun ja Jaakko seuraa jälkiä. Laiva viheltää pitkän, korviin käyvän huudon. Väkijoukossa syntyy kihinää ja kuhinaa, juurikuin muurahaispesässä, johon pahankurinen poika on seipään työntänyt. Kauempaan ottavat rantaantulijat juoksun ja laiturilla seisijat heitä kiirehtimään viittailevat. Annetaan siinä vielä opastusta, ja varoitellaan matkalla järveen putoamasta. Joku saa viedä terveiset sille ja sille, toinen vielä muistuttaa missä paikoissa ennen muita käytävä olisi, ja jo edeltäpäin kertoo, mitä siitä muistamaan sattuu. Ja kun tätä tapahtuu kymmenissä eri ryhmissä ja tuttavapiireissä, syntyy siitä varsin sekava möly ja tavaton puheensorina.

Neptun viheltää kaksi pitkää soittoa. Mukana seuraava torvisoittokunta kajauttaa marssin, yllättäen siten väkeä yhä enemmän matkalle. Vaikutus onkin suuri. Moni, joka vielä äsken seisoj epä tietoisena

laiturilla, proomuun nousee ja piletin ostaa.

Mutta kun laiva on kolmannen kerran huutanut, ja lautakäytävät sisään vedetyt, silloin se elämä ja liike ylimmilleen nousee. Soittokunta soittaa "porilaisen" samaan humuun, joten laivarannassa syntyy tavallaan suurenpuoleinen sinfonia. Köydet hellitetään ja heitetään aluksiin, potkuri lyö muutaman voimakkaan lyönnin ja pakottaa laivan liikkeelle. Vähitellen ja varovasti se siitä laiturista ulommas soljuu; aluksia yhdistävä vahva köysi jännittyy kireäksi ja proomu lähtee laiturista...

Nopeasti kasvaa saattajien ja huviretkeläisten väli. Liehuvat liinat ja kirjavat päivänvarjot vielä kauaksi näkyvät, kunnes viimein Vanajaveden mutkaisien rantojen taakse katoavat.

— — —

Hyvää vauhtia puskee Neptun III kesäisessä illassa pitkin tyyniä vesiä. Potkuri väsymättä myllää vettä ja painaa sen vahvana virtana kauaksi jälkeensä. Suuri, raskaannäköinen proomu, kyntää leveän vaon Vanajaveden tummaan veteen ja nostaa korkean vaahtopääaallon keulaan ja siitä sen kauas rannoille vyöryttää...

Lyyli ja Jaakko seisovat kumpikin proomun kannella, nojaten sen tilapäiseen aitaan ja katsellen proomun kupeissa kuohuvaa vettä. Ihanalta tuntuu kulku siinä peilityynellä järvellä, kauniin kesä-illan viehkeästi hymyillessä. Ihastuneena katselevat he ympärillä olevia hempeitä seutuja. Ja kun Hattulanselälle saavutaan, kiinnittää pieni Varassaari molempien huomion, ja entisajan muistot uusina mieleen palajavat.

— Muistatko Lyyli juhannusyötä tuossa pienessä saarella? — kuiskaa Jaakko.

— Muistan toki. Silloin oli hauskin hetki mitä tuskin koskaan olen viettänyt. Se oli niin ihana, niin lumoavan kaunis ja herttainen yö.

— Minä en sitä unohda milloinkaan. Muistan vielä Laurin viulun äänen ja koko sen joukon muistan. Se oli niin hauskaa tuo kaikki.

— Niin... Laurikin on jo joukostamme käynyt manan majoille.

— Niin on. Hän oli hauska poika.

— Mutta milloinka me saavumme Mierolaan, Jaakko?

— Katso, tuolta näet Mierolan sillan. Vaan on sinne silti vielä matkaa, tämä tekee suuren mutkan.

Jaakko oli vielä jotain sanoa, vaan Laura, heidän hyvä tuttavansa, tuli joukkoon ja kuiskasi Lyyliille:

— Tuo herra, joka seisoo tuolla teepöydän luona alhaalla, sanoi tuntevansa sinut ja tahtoi päästä puheillesi.

— Kuka herra... tunnetko sen?

— Esitteli itsensä, sanoen olevansa rakennusmestari Laurila Tampereelta.

— Minä en kuolemaksenikaan muista.

— Tule siltä, sanoi olevan oikeata asiaa sinulle.

— Mennään vaan — myöntyi Lyyli ja viittasi Jaakon mukaansa.

— Pyydän anteeksi, kysyessäni ettekö ole Lyyli Lehtonen? — puhui outo, herrasmieheltä hajahtava henkilö ja tervehti kohteliaasti Lyyliä.

— Olen. Vaan ken olette te?

— Nimeni on Laurila. Kaksi vuotta takaperin tutustuimme Hyvinkään laulujuhliissa.

— Jo muistan! Mutta miten hirveästi olette muuttuneet, en ikinä olisi teitä tuntenut.

— Kyllä se maailmantahko laahaa, ja te ehkä olette huono tuttavianne tuntemaan.

— Ei, päinvastoin tunnen hyvin.

— No olkoon nyt niinkin. Sen kaiketi sitte muistatte, että lupasimme kirjoittaa — sanoi herrasmies

matalalla äänellä ja heitti syrjäsilmän Jaakkoon, jota ei ollut huomaavinaan.

Lyyli ei vastannut mitään.

— Ja päätimme vaihtaa valokuvaa — jatkaa herrasmies.

— Miksi ette sitte lähettäneet — vastaa Lyyli hieman hämillään.

— Anteeksi, minä unohdin osoitteenne. Odottelin sentähden alkua teiltä, ja olenkin, valehtelematta, odotellut sitä tähän hetkeen asti.

— Kyllä se ei ole totta, herra Laurila.

— Tosi on varmasti... Mutta voi hertti kun teillä on ihania ruusuja. Saanko minäkin noista yhden... ehkä tuon pienen, juuri puhjenneen. Minä nimittäin rakastan enemmän sellaisia aivan nuoria.

— En, minä en voi luovuttaa ainoatakaan.

— Katsokaa miten on tyly vanhalle ystävälleen — sanoo herrasmies ja nyhjäsee Lauraa.

Sitte kuiskaa hän hiljaa Lyyliille:

— Te pelkäätte tuota poikaa... sulhastanne... yyy... niin niin... tuotanoinjaa... vai on teillä jo sellainen...

— Olisi minulla niin antaisin vaikka kaksi — sanoo Laura ja katsoo veitikka silmässä herrasmieheen.

— Minä otankin sitte teidän luvallanne — virkkaa tämä ja nykäsee Lyylin rinnoilta kauniin, vastapuhjenneen ruusun.

Tämä tapahtui niin sukkelasti, ettei Jaakko, joka siinä lähellä seisoi, huomaa mitään, ennenkuin vaaleanpunerva ruusu on herrasmiehen rinnassa. Epätietoisuuteen hänelle jää, miten se sinne joutui. Selvä vain on se, että Lyyliillä on jälellä vain yksi ruusu ja herrasmiehenä toinen.

Torvisoittokunta siinä vieressä kajautti "Keisarin marssin", jonka voimakkaat sävelet upottivat aaltoihinsa Lyylin ja herrasmiehen keskustelun.

Jaakko, joka oli hiljainen ja ujo poika, ei ymmärtänyt leikkiä, vaan piti sen Lyyliille kerrassaan sopimattomana. Hän itse oli vakava ja tynni luonne, ei kertaakaan toisten naisten kanssa turhia puhunut, eikä siis olisi sellaista Lyylistäkään nähdä tahtonut.

Kiusaava tunne nousi Jaakkoon: se oli puoleksi vihaa, puoleksi kateutta. Lyyliin se pääasiassa kohdistui, vaan ei siitä herrasmieskään osattomaksi jäänyt. Tuimasti katsoi Jaakko Laurilaa; vaan tämä siitä ei ollut tietääkseenkään, heittelä vain silloin tällöin kiusaavia katseita takaisin ja yhä enemmän koetti tyttöjä naurattaa.

— Varo Jaakko, ettei tuo pukki sinun tyttöäsi sarviinsa sotke — kuiskaa Lasse takaapäin.

— Sotkekoon jos sotkea antaa... hiivatti!

— Kyllä minä tuon herran tunnen. Sanoo olevansa rakennusmestari... Heikkarisoikoon! Housumestari ja huono on sekin — suhisee Lasse.

— Vai on pukki... housumestari... ja p—kele — mutisee Jaakko ja nousee Lassen mukana ylös kannelle.

Sinne peränpuolelle he sitten tilansa ottavat. Lasse vetää povitaskustaan pienen massin, antaa sen Jaakon huulille ja ottaa sitte itsekin pitkän kulauksen.

— Vähän niitä sentään on Lissun kaltaisia tyttöjä... perin vähän. Ei ole asiaankuulumattoman menemistä hänen rinnoiltaan kukkia noukkimaan, ei saakurisoikoon olekaan! — kehasee Lasse.

— Tosi on — vastaa Jaakko vakavana.

— Eikä tarvitse paimentaa. Saa olla missä halutti, pelkäämättä että toinen siihen väliin tuppaa.

Jaakko ei puhu mitään, vaan Lasse odottelematta jatkaa:

— Tuolla se minun Lissuni nytkin istuu... näes tuolla keulassa. Ihan sitä surkuni tulee kun yksikseen oleilee. Pitää mennä puhuttamaan.

Lasse kulkee keulaan, istuu ankkuriköyden päälle tyttänsä viereen ja jää sinne pitkiksi ajoiksi.

Synkkänä nojaa Jaakko kaidepuuta ja alas järveen tuijottaa. Hän tuntee silkkipaperimytyn liivintaskussaan ja sen arvokkaan, puolittain pyhän esineen, joka siellä ihoa painaa. Ristiriitaiset tunteet häiritsevät Jaakon... Olisiko todellakin Lyyllillä ollut tuon... kanssa jonkinlaisia suhteita. Olisiko luvannut kirjoittaa ja lähettää valokuvansa... jota en minäkään ole vielä saanut. Oliko tuo konna ajatellut Lyyliä ja tahtoiko se nyt ryöstää pois kaiken minulta...? Mitä siitä! Vaan tapahtuuko se Lyylin tahdosta? Antoiko hän ruusun vapaaehtoisesti?

Jaakko ajatteli ja kuvaili asiaa oman käsityksensä mukaan. Hän muisteli hetkiä Lyylin seurassa ja niitä sanoja, joita tämä oli hänelle hiljaa puhunut. Olisiko Lyyli kaiken aikaa toista ajatellut? Miksi ei hän milloinkaan ennen ottanut puheeksi sitä, josta vasta viimeiltana puhui...? Ja Jaakko oli melkein varma, että juuri toista ajatellessa ja odotellessa, se Lyyli oli sanansa viimehetkeen jättänyt. Hän oli vielä muistavinaan, miten Lyyli aina olisi ollut hänelle kylmä ja miten tahtoi karttaa läheisimpään yhteyteen joutumista... ja nyt... kun se kaivattu ja odotettu saapui... nyt oli hänen väistyttävä...

Jaakko on niitä rauhaa rakastavia ja tyyniä miehiä, jotka eivät tahdo nousta sotimaan vihamiestään vastaan, vaan jos mahdollista, välin muullatavoin sovittavat.

Tyttönsä suhteen on Jaakko päättänyt, että pakolla hän ei tahdo naistansa taivuttaa. Menköön toiselle jos tahtoo, mutta rukoilemaan ja kumartelemaan hän ei missään tapauksessa rupea.

Ja tyttö, joka kerran hänen omakseen aikoo, se ei silloin toista saa ajatella, eikä kukkia muille jaella. Sitä Jaakko ei voinut kärsiä. Se poltti kuin kuluttava tuli ja sellaista kun huomasi, oli se tavalla tai toisella lopetettava...

Kauan seisoo siinä Jaakko ajatuksiin painuneena. Hän katselee rannoilla nuokkuvaa koivikkoa, joka niin syvään, syvään heittää kuvansa veden tyyneen kalvoon. Sieltä näkee hän sinisen, kirkkaan taivaan, joka kaikkia muuta syvempänä, puhtaampana ja avarampana leviää. Mutta kun proomun nostattama laine sinne kieriää, rikkoutuvat kuvat ja häviävät tuokioksi, kunnes pinta uudelleen tyyntyy.

Jaakko herää vasta pitkien aikojen päästä, laivan kovaan vihellykseen. Suuri tukkilautta on edessä ja rantoja myöten täyttää se kapean salmen. Tukkilaiset rientävät makuultaan ohuissa alusvaatteissaan ja lauttalle keksien varassa juoksevat. Notkeasti hyppelivät he pitkin pyöriviä tukkia; pysähtyivät toisinaan puomille ja siitä taasen irtonaisille tukeille juoksevat.

Silmää rävähtämättä katselee Jaakko heidän uhkarohkeita hyppyjensä. Hän näkee, miten laivasta on työnnetty pitkät keksit ulos ja kuinka joku hakkaa kirveellä puomia yhdistävän siteen poikki. Suuri lautta hajoaa, tukit ajelehtivat omille teilleen ja laiva proomuineen puskee sisälle.

Väkeä on noussut kannelle minkä tila suinkin sallii. Siinä he ihmettelevät, kuuntelevat ja katselevat "tukkipoikien" toimia. Toiset kiroilevat ja sadattelevat, noituvat hiiteen koko tukkilaisten joukon lauttoineen päivineen, toiset taas säälien heistä puhuvat.

Vähitellen siitä sentään läpi päästään. Mutta kun proomu viimeiset tukit sivuuttaa, huutaa sen kurssikas perämies ponttoolla seisovalle miehelle:

— Pidä väylä selvänä, tahi muutoin hajotan palatessani koko lautan.

— Hajota sinä...! — vastaa tukkilainen.

— Suus kiinni, joiko!

— Suus itse, senkin köriläs...

Lauseen loppu hukkuu soittoon, joka reippaasti proomusta kajahtaa. Pian on tukkilautta miehineen unohdettu ja entiseen vauhtiin kiihtyy kulku, nostattaen vaahdon proomun jyrkeviä kupeita vastaan...

Jaakko muistaa taas Lyylinsä. Hän aikoo laskeutua alas proomuun, mutta kun jo porraspuulta huomaa Lyylin äskeisessä seurassa, kääntyy hän ympäri ja perään palaa.

Vimmoissaan, jommoista Jaakossa harvoin tapaa, ottaa hän paperimytyn liivintaskustaan ja on heittää sen kaikkineen päivineen järveen. Mutta onneksi sattuu siihen Jussi:

— Onko sinulla polttamattomia tupakoita? — kysyy hän.

Kiireesti sujauttaa Jaakko paperimytyn housuntaskuun, ottaa toisesta tupakat ja tarjoaa Jussille.

— Siellä alhaalla on oikein viksuja ja lystiä tyttöjä.

— Yhyh — hymähtää Jaakko.

— Mutta mikä sinua riivaa? Olet niin totinen kuin lautapää sonni. Tule alas tyttösi tykö, etteivät sitä toiset hyväilemään pääse — kehoittaa Jussi ja tarttuu Jaakkoa käsivarteen.

— Enkä tule!

— Istu ja pala.

Jussi rientää palava tupakka huulilla omaan seuraansa. Sinne tyttöjen joukkoon hän hukkuu, väliin pakkautuu ja hauskaa suuta pitää...

Päivänkilo jo taivasta punerruttaa, ensimmäiset säteet kultailevat vaarojen kupeita ja tumman metsän latvassa tanssiksi pistävät. Linnut heräävät lyhyestä unestaan ja kilvan toisilleen aamutervehdyksensä visertävät. Kepeä usva nousee lahtien perukoista, peittää kaislikot ja vähitellen siitä ilmaan häviää...

Kesäinen sunnuntaiamu saapuu ihanan kauniina kuin nuori impi sulhonsa suudelmille...

Mutta jäykkänä ja totisena siinä perässä Jaakko yksinensä seisoo. Silloin, tällöin vilkasee hän alas meluavaan väkijoukkoon, etsii sieltä Lyylin toisten joukosta, vaan ei askeltakaan sinne ota.

— Minä näytän ettei tämä poika norakoile, näytän totisesti — tuumii Jaakko ja panee tupakan.

— Täällä olisi — sanoo hän ja tarjoaa perämiehellekin.

— Kiitos.

— Olisiko tuolla tilaa nukkua? — kysyy Jaakko, osottaen perässä olevaa pimeätä kajuuttaa.

— Tyhjä on; eväslaukkuni voitte nostaa syrjään. Jaakko ei parempaa käskyä odottanut. Hän nostaa kannen auki ja hyppää sisään.

— Jätetäänkö rakoa? — huutaa perämies.

— Kiinni, kiinni — vastaa Jaakko ja antaa kannen pudota paikoilleensa.

Pilkkoson pimeään jää Jaakko. Hän laskeutuu lattialle seljälleen, sovittelee pitkät raajansa koukkuun proomun seinää vastaan ja siirtää pari halkoa pään kohokkeeksi.

Hiljaista ja rauhallista on siellä olo. Huvimatkailejain iloinen melu ei sinne häiriötä saata. Toisinaan narahtaa katto perämiehen askeleista ja raskas, puiseva peräsin päästää surunvoittoisen valituksen, joka väsyttävästi yhtyy veden loppumattomaan molinaan.

Jaakko kuuntelee tätä yksitoikkoisuutta ja haukottelee niin että suupielet ovat revetä. Lopulta tuo pitkä, väsyttävä tarina, uuvuttaa hänet raskaaseen uneen.

— — —

Saavutaan Lempoisten kanavaan. Huvimatkaileijat nousevat kilvan aluksista ja maihin kiirehtivät. Lyyli ja Laura noudattavat toisten esimerkkiä ja herrasmies kintereillä rannalle nousevat. Mutta kun tytöt hiekkaiselle käytävälle saapuvat, kuiskaa Lyyli:

— Tule Laura, jätetään tuo!

Tytöt tarttuvat toistensa käteen ja juosten rientävät läheiseen metsään.

Herrasmies aikoo tehdä jälkiä perään, mutta on ikäänkuin jotain huomaavinaan ja jälelle jättäytyy.

— Minua ihan harmittaa tuo herra — puhelee Lyyli, päästyään hänestä hyvän matkan päähän.

— Näyttää sinuun tarttuneen kuin takkiainen.

— Vaan minä sen itsestäni ravistan!

— Hän on kaunis ja nuori. Minä en ainakaan ravistaisi — vastaa Laura ja päästää heleän naurun.

— Sinun se onkin toista.

— Niin, sinulla on se Jaakko... sepä se. Lyyli ei mitään vastaa. Hieno puna nousee kasvoille ja alakuloinen katse painuu maahan.

— Vaan kyllä minä sinuna toisin tekisin — puhelee Laura. — Olet kaunis ja nuori ja saat vaikka kenen. Kyllä niitä oppipoikia saa milloin tahtoo... vaikka vanhanakin. Ja muuten... en ainakaan minä... voisi Jaakkoa hitustakaan rakastaa. Se on niin... kollo.

— Hyi, miten paha sinä Laura olet! Elä sinä puhu Jaakosta mitään. Sinä et häntä tunne. Katselet vain käytöstä ja pettävää kuorta, ja siksi niin surkeasti erehdyt. Sinä olisit valmis milloin hyvänsä avaamaan sylisi tuolle herralle, joka kaiken yötä on meille imarrellut yhtä ja toista. Vaan minä... minä sellaiset tunnen... ja siksi en heille mitään arvoa anna... enkä vähääkään heistä välitä.

— Mutta mitä jos se Jaakko ei sinusta välittäisi? — vastaa loukattuna Laura.

— Saattaisi se niinkin käydä... mutta minä kuitenkin *toivon*...

Äänettöminä kävelevät tytöt loppumatkan kanavan lähistöllä olevaan kylään. Siellä he istuutuvat pieneen puistiksoon, talonväen vielä rauhaisaa aamu-unta nauttiessa. Lyyli piirtelee kuvioita hiekkaan ja Laura pienellä puukolla kaivertaa nimikirjaimia keinulautaan.

— Minusta vaan tuntuu siltä, kuin se Jaakko ei sinusta oikein pitäisi — alottaa Laura, jatkoksi äskeiseen puheeseen.

— Ja mistä sinä sen päätät?

— Eipä se Jaakko käynyt sinua tällä pitkällä matkalla kertaakaan tapaamassa. Oli vain omissa hommissaan ja missä nytkin lienee. Enemmän minä toki sulholtani vaatisin.

— Syy on minussa, etkä taida sinäkään siitä osaton olla — vastaa Lyyli.

Neptun III on proomuineen kanavasta läpi päässyt ja viheltää pitkän soiton, merkiksi huvimatkoilijoille. Kiireesti nousevat tytöt ja juosten loivaa myötälettä kanavalle juoksevat.

Lyyli toivoo nyt tapaavansa Jaakon, toivoo saavansa koko loppumatkan ja pitkän päivän Tampereella hänen seurassaan viettää ja vain hänelle yksin puhua. Mutta pelonsekainen tunne hiipii mieleen. Lyyli muistaa, miten Jaakon katse siellä proomussa oli niin kummallinen, se oli niin ankara, ettei ennen koskaan ollut sitä sellaisena nähnyt. Hänen syvät, tunnetta ilmaisevat silmänsä, paloivat niin omituisesti... Jaakko karttoi... ei tullut luokseni... Hän on minuun suuttunut... on vihastunut...

Kun Lyyli ja Laura proomuun ennättävät, on herrasmies jo heitä vastassa ja sanoo:

— Minä jo pelkäsin teidän jäävän Lempoisiin.

— Mekö ne nyt kaikkein hitaimmat olisimme, hui, hai! — vastaa Laura.

— Ei suinkaan, päinvastoin. Vaan minä arvelin ottaneenne liiaksi pitkän matkan.

Lyyli ei sanaakaan vastaa eikä puoleen katso, vaan kulkee peräkannelle. Sieltä hän silmäilee yli proomun, nähdäkseen armaan Jaakkonsa. Vaan kun ei missään häntä tapaa, tulee Lyyli murheelliseksi; hän aavistaa että asiat eivät ole ennallaan ja että jotain ristiriitaisuutta on väliin tullut. Lyylin tekisi mieli uskoa, että se Jaakko on mustasukkainen äskeisen seurustelun johdosta. Mutta sekin tuntuu hänen mielestään kohtuuttomalta ja kaikin puolin sopimattomalta. Lyyli ei sellaiseen luullut aihetta antaneensa.

Ajatuksiin painuneena, kaihon tunteiden mieltä kaivellessa nojaa Lyyli kaidepuuta ja surullisen katseen tummaan veteen vaivuttaa. Siinä kirkkaassa aamuauringon loisteessa näyttää sekin niin tummalta, niin hirveän syvältä ja mustalta että melkein peloittaa. Proomun nostama jyrkkä laine, jonka harja hopean värisenä vaahtona leikkii, senkin laulu on Lyylistä niin kaihoisaa ja ikävää. Tietämättään nousee kyynel hänen silmänsä, vierii nuoruuden purppuraiselle poskelle ja siitä alas aaltoihin putoaa... Lyyli on ympäristönsä unohtanut, omia tunteitaan hän siinä itsellensä selittelee ja niistä päätelmiä muovailee. Vasta kun rantasipi pyrähtää kiveltään lentoon ja päästää pitkän, valittavan äänen, silloin se Lyyli hätkähtää ja ympäristöönsä herää.

Siihen sitä saapuvat Laura ja Laurila, ja uteliaina käyvät ihmettelemään että mitä se Lyyli nyt noin yksikseen oleilee ja on niin murheellisen näköinen. Laura kehoittaa Lyyliä tulemaan alas, vaan kun tämä ei siihen suostu, sanoo Laurila:

— Muistelen teidän pitävän paljon laulusta. Jos tahdotte, niin opetan yhden sellaisen, jota luullakseni ette ole ennen kuulleet.

— Kiitos vaan, mielelläni kuuntelen aina laulua, varsinkin sellaisia uusia.

Laurila istuutuu proomun laidalle ja alkaa laulaa:

"Hiljaa juuri kuin lammen laine
Syttyi lempeni ainainen
Syttyi lämmössä kevätpäivän
Kera kaunisten kukkien.

Sitten versoen vienoisesti
Loi se syömeeni kukkia
Sulo toiveita, unelmoita
Iki onnea ihanaa.

Sinisilmät ne loistavaiset
Sydän kukille päivää loi
Sielun aattehet jalot, suuret
Lemmen liekin mun rintaan toi.

Eipä valkene konsaan päivä
Etten häntä muistais mä.
Aina sieluni syvyydessä
Kuvans' kallis on säilyvä.

Hiljaa juuri kuin lammen laine
Kuolee rantahan iltasin,
Kuoli syömeni kukat kauniit
Iki onneni ihanin."

Laurilan pehmeä parytoni sulii kauniisti veden vahvaan molinaan. Se kaikui kuin solo suuresta sinfoniasta, jota monellaiset äänet, monista eri soittimista, sopusuhtaisesti säestämään yhtyivät.

Lyyli oli aivan haltioissaan kuunnellessaan tätä laulua. Ennen sitä ei ollut kuullut ja siksi se heti tempasi hänet vastustamattomasti mukaansa. Hiljaa, tietämättään oli hänen lempensä Jaakkoon syttynyt, oli ihania unelmia synnyttänyt ja ikuista onnea kuiskinut. Oliko se lempi, ne ihanat unelmat ja toiveet nyt katoavat ja kuolevat, niinkuin kuolee lammen laine rantaan päästyään. Olivatko ne kauniit kukat, joita Jaakon rakkaus kasvattanut oli, olivatko nekin lakastuvat?...

Lyyli piti tämän laulun omanaan, sellaisena kuin se juuri häntä varten laulettu olisi. Lyytille ei hetkeksikään tullut mieleen, että saattoihan se Laurila laulunsa laulaa omien tunteittensa tulkitsemiseksi, kertoakseen omaa kohtaloaan. Ei... Lyyli kuvitteli vain sitä, miten juuri hänen ja Jaakon välille kasvanut lempi ja rakkaus nyt aivan pian oli kuoleva ja lakastuva... Mutta se ajatus oli raskas, se painoi kuin vuori ja tahtoi siihen paikkaan hänet läjäksi painaa.

Lyyli pyysi tämän laulun vielä toistamiseen, ja Laurila sen hänelle lauloi. Mutta kun se oli loppunut, alotti laulaja uuden, elätistä kauniimman ja somemman.

Lyyli sai kuulla useita lauluja ja ihastuksella ja tarkkuudella hän niitä kuunteli. Näin se aika hupaisesta kului, matka joutui ja tie lyheni, joten melkein kuin liian aikaseen tulivat Tampereen pitkät, pilviä pitelevät savutorvet näkyviin. Siellä kaukana, Pyhäjärven pohjoisessa päässä ne tosin vielä olivat, vaan Lyyli olisi suonut välimatkan sinne olevan vieläkin raavaamman.

Tampereelle saapuminen antaa kiirettä kaikille. Kilvan nousevat matkailijat kannelle, jokainen omin silmin nähdäkseen paljon puhutun kaupungin. Kauaksi näkyvät savutorvet antavat matkailijoille, jotka niitä ennen eivät nähneet ole, paljon ihmettelemistä ja hyvää puheen ainetta. Ne, jotka ennen ovat jo Tampereella käyneet, tietävät selittää, että juuri se se on kaikkein korkein ja että niin ja niin monen pannun alta tulevan savun se ilmaan viskaa. Joku tietää vielä kertoa, kutka sen muurasivat ja miten nuohooja sen noesta puhdistaa.

Yhä lähennyttään kaupunkia. Naisväellä on tulinen kiire. Köydessä oleva ämpäri viskataan järveen ja vedetään täysinäisenä kannelle. Kymmenittäin kerääntyy sieviä simasuita ympärille ja yleinen peso ja puhdistus alkaa. Senjälkeen otetaan kampa taskusta, upotetaan tukkaan niin syvään kuin suinkin painuu; epäkuntoon joutuneet palmikot avataan ja sitte uudelleen huolellisesti kokoon kerätään. Kaiken tämän ohessa käytellään ahkeraan pieniä taskupeilejä, katsellaan miltä se kuva oikein silmään näyttää ja jos korjausta tarvitaan, tehdään se heti ja huolella...

Siinä se Tampere jo leviää molemmin puolin vihasta koskea. Kirkkaassa auringon valossa se näyttää melkein kauniilta, vaikka useimmat matkailijat sen ennestään tietävät, että sitä se suinkaan ei ole. Soittokunta kokoonnu keulaan ja kajauttaa ryhdikkään marssin. Kannella on tungos tavaton. Jokainen tahtosi sieltä saada tilan itsellensä. Ainoastaan muutamat väsähtäneet pitävät edullisempänä loikoa

vain siellä alhaalla, jotteivät tulisi tielle tipahtaneeksi.

Häärinää, hyörinää ja hölinää on proomu täynnä. Vaan mitä lähemmäksi laituria saavutaan, sitä hiljaisemmiksi käyvät joukot. Siinä sitä katsellaan, kuunnellaan ja kurkistellaan puolelle jos toiselle; joku selittelee naapurilleen silmään pistävimmät rakennukset, varsinkin suuret, näkyvissä olevat tehtaot; toisten huomio on kiinnittynyt laiturilla odottavaan ihmisjoukkoon, ja muutamat rohkeimmat valmistautuvat jo maalle hyppäämään. Neptun III jättäytyy proomun sivuun ja siinä yhdessä, kylki kyljessä kiinni, soluavat pitkän laiturin kylkeen.

Kun sitte köydet ovat viskatut ulos, sillat asetettu paikoilleen, syöksevät alukset kirjavan lastinsa laiturille ja Neptun III laskee kyljestään vahvan ja voimakkaan höyryvirran.

Viimeisinä laskeutuvat Lyyli ja Laura proomusta. Laurila on jo sanonut jäähyväiset ja on tamperelaisen tyttärensä seurassa kadonnut omille teilleen.

Lyyli on kaiken aikaa silmillään seurannut proomusta laskeutuvaa ihmisjoukkoa, vaan Jaakkoansa hän sieltä ei tapaa. Lyyli on melkein varma, että se Jaakko on jäänyt matkalle... ehkä Lempoisiin. Tuskissaan tarttuu hän Lauran käsivarteen ja korvaan kuiskaa:

— Lähdetään kaupunkiin, mitä me tässä seisomme!

Tytöt lähtevät, vaan yksinäiseltä ja kaihoisalta tuntuu Lyylin mieli. Nyt juuri, täällä vieraassa kaupungissa olisi hän Jaakon tahtonut luonaan olevan. Olihan hän jo kauan mielessään kuvitellut miten Jaakon kanssa yhdessä Tamperetta katselisi. Mutta... miksi siitä ei mitään tullut?... Missä oli este?... Mikä sen aiheutti?... Lyyli on arvaavinaan syyn. Mutta kun hän sitä koettaa itsellensä uskottaa, purskahtaa hän katkeraan nauruun ja omituisella äänellä huudahtaa:

— Tätä maailmaa!

— Tätä hauskaa maailmaa! Eikö niin Lyyli? — virkkaa Laura.

— Niin — vastaa Lyyli ja laskee väkinäisen naurun.

— — —

Jaakko vetelee vahvaa unta proomun peräkajuutassa. Hänellä on niin mainio unenlahja, jotta ainakin yli puolenpäivän olisi saanut komerossaan uinaila, ellei perämiehelle olisi tullut asia eväille. Suuressa kiitollisuudenvelassa onkin Jaakko tälle uskolliselle miehelle, joka suurella vaivalla ja väellä hänet henkiin herätteli.

Kun Jaakko sai silmänsä auki ja pääsi asiasta jommoiseenkin selvyyteen, kömpi hän kiireesti pystyyn ja kapusi kannelle.

Proomu hänen suureksi ihmeekseen seisoj jo laiturin kyljessä ja oli tyhjä. Jaakko pyyhkieli suuremman tomun vaatteistaan, korjaili lutistunutta kaulustaan, asetti hatun oikeaan asentoonsa ja livisti kaupunkiin.

Siellä tapasi hän toveria, samasta ammattikunnasta jossa itekin oli. Näiden seuraan lyöttäytyi Jaakko ja lähti joukon jatkona Tampereen kivisiä katuja mittailemaan.

Sattuu siinä kävellessä pari kertaa Lyyli vastaan tulemaan. Mutta Jaakko on tehnyt päätöksen: ei askeltakaan ota sinne päin, vaan tervehtämättä ohi kulkee. Omituiselta ja tavattoman vaikealta se Jaakosta kuitenkin tuntuu; mutta, kun se kerran näin pitkälle on mennyt, niin menköön vieläkin, tuumii hän. Ja kun ensimmäisen kerran on ohi mennyt, tuntuu toinen jo paljon helpommalta. Kolmatta kertaa ei Lyyli kuitenkaan samalle tielle satu. Hän tahtoo väistää, koettaa pysytellä niinpaljon kuin mahdollista näyttäytymättä ja jos milloin kaukaa Jaakon tapaa, poikkeee hän toiselle kadulle.

Ikävä on kummankin mieli tästä omituisesta välistä. Yksinäiseltä tuntuu elämä, ja katkera tunne mieltä painaa. Olo vieraassa kaupungissa alkaa väkisinkin tuntua pitkältä; mutta siitä huolimatta ei kumpikaan sovittavaa kättä toisellensa tarjoa. Ja mitä kauemmaksi tämä sovittava hetki jääpi, sitä vaikeammaksi, sitä syvemmäksi ja leveämmäksi juopa heidän välillensä kasvaa. Lyyli ja Jaakko huomaavat sen kyllä itekin, vaan he eivät voi sitä auttaa, eikä muuksi muuttua...

Jaakko on mielestään kulkenut ja katsellut kaupungin jo moneen kertaan, vaikka päivä on vasta vähän yli puolen. Jalat eivät enää viitsisi matkoja tehdä, eikä katseleminenkaan juuri huvittavalta tunnu.

Hän tekee ohjelmaansa muutoksen, tuollaisen pienen, vaan silti sopivan ja mukavan. Hän päättää uhrata 50 p. höyrylaiva "Ilmarille" ja lähteä Viikinsaareen, missä illalla tulevat suuret kansanjuhlat vietettäväksi. Jaakko ostaa piletin ja lähtee. Vaan liian aikaseen hän perille saapuu, sillä vasta illalla

alkaa juhla.

Ikävältä tuntuu sielläkin odottelevainen. Ainoatakaan tuttavaa ei Jaakko tapaa. Nyt vasta se Lyylin poissaolo synnyttää syvää kaipuuta. Saaren yksinäisyydessä se yhä enemmän mieltä painaa. Nousee ajatus, joka tuomitsee ja soimaa hänen menettelyänsä Lyyliä kohtaan. Koko maailma muuttuu Jaakon silmissä niin harmaaksi ja raskaaksi, elämä tuntuu niin kodittomalta ja tyhjältä että melkein tekisi mieli — itkeä.

Jaakko kulkee saaren ristiin, rastiin. Hän tarkastelee joka sopen ja sivun ja vihdoin lämpimän ilman raukaisemana oikasee puhujalavan alle ja sinne nukkuu.

Jaakko ei ole unensa herra, nöyrästi täytyy hänen alistua tuon pehmeän ja Uuvuttavan vallan alamaiseksi. Liiksi heikko on hän, pannakseen rajan sen hengeen ja virvoittavan virran kululle. Jaakko ei ole siihen vielä totutellut, vaikka tottumista se välttämättä kaipaa. Kotona herätteli äiti, oppipaikassa toiset toverit, tai milloin nämä sen unohtivat, sai sen kunniatyön itse mestari. Mutta täällä, pienessä Pyhäjärven saarella, täällä heitä ei ollut, vaan sai Jaakko kaikessa rauhassa nukkua niin kauan kuin unta riitti.

Lavalla pidetyt puheet, lausutut runot, edempää kuuluva laulu ja soitto, sekä se melu ja möyhy, jonka sankat juhlavierasparvet synnyttivät, kaiken sen kauniina unelmana Jaakko näki ja kuuli...

Kun uni vihdoin on tavalla tai toisella loppunut, rientää Jaakko tulisella kiireellä rantaan.

Ilmari on juuri laiturista lähtenyt ja jo siellä selällä oikasee mahtavan näköisenä kaupunkia kohden, josta vasta puolen tunnin kuluttua palaa. Harmikseen huomaa Jaakko, miten jo muutaman minuutin kuluttua on se hetki käsillä, jolloin Neptun III paluumatkalle lähtee. Hätäntyneenä juoksee hän pitkin rantoja, venettä kyselee, vaan mistään ei hänelle sellaista luvata...

Määrätyllä ajalla sieltä Ilmari palaa, Jaakko nousee kannelle, vaan saa siinä vielä muutaman hetken odotella, ennenkuin kolmas soitto laivasta annetaan.

Kun Ilmari on laiturista lähtenyt ja potkuri ensimmäiset lyönnit veteen molskauttanut, pistää Neptun III:n harmaa runko ja sen perästä suuri, musta möhkäle niemen takaa näkyviin.

Jaakko päästää karkean kirouksen ja pudottaa pitkän syljen laivan kyljessä melakoivaan veteen...

Jo kuuluu Neptun III:n singnaali. Ilmari vastaa siihen omituisella, tunnetulla äänellään. Tamperelaiset soittavat tervehdysmarssin ja joutilaat juoksevat jäähyväisiä huiskuttamaan...

Jaakolle tulee suuri hätä. Hän on kuin polttavien hiilien päällä. Hädissään juoksee hän keulaan, palaa sieltä perään ja kulkee sinne, tänne kannella. Viimein hyökkää hän perämiehen luo ja rukoilevalla äänellä huutaa:

— Kääntäkää... seisottakaa... minun täytyy päästä proomuun!

Perämies aluksi hämmästyty, mutta kun saa selvän Jaakon tarkoituksesta, vastaa hän tyyneästi:

— Mahdotonta... liian myöhään!

— Eikö mitenkään sovi?

— Oletko hullu! Tuossa se jo ajaa ohi! — huutaa perämies ja pyöräyttää kelaansa, — ja Ilmari tekee käänteeseen vasempaan...

"PIKKUJUSSI"

Timo omasi musikaalisia lahjoja ja oli vähällä tulla pataljoonan singnalistiksi.

Jo pienenä paitaressuna ollessaan joutui Timo penkin päähän veisaamaan ja "nuottia kannattamaan", niinkuin isän oli tapana sanoa. Suurina juhlina, niinkuin jouluna, pääsiäisenä ja helluntaina sai Timo poika näyttää mihin hän veisuussa ja "nuotinkannattamisessa" pystyy. Kilpaa silloin vetelivät isä ja poika. Juhlavirret mentiin alusta loppuun, värsyäkään väliin jättämättä. Pari, kolme virttä pantiin menemään aina samaan menoon, samassa tahdissa ja siihen samaan nuottiin kuin edellinenkin. Isän matalan jöleä ääni onnahtelevalla nuotilla, sulji pojan heleään, kimakkaan ääneen kuin aisakellon

moilotus pieneen porokellon kilinään. Ne, ne kuitenkin olivat voitonpäiviä Timolle, oikeita loistopäiviä. Isä taputteli ja hyväili, ja yhä useimmin uudisti mielituumansa, että siitä Timo-pojasta se tulee pitäjän lukkari ja että saa mennä lukkarikouluun, kunhan siitä hieman vaurastuu ja vankistuu.

Mutta sattui siinä äiti kuolemaan, joten lapset jäivät isän hoitoon. Koti kävi kolkoksi ja kylmäksi ja äidillistä hoivaa kokonaan puuttui.

Timo ajatteli lähteä vieraan leipään. Naapuritöllin Jukka, joka oli "pikkumusikanttina" sotaväessä, koetteli yllyttää Timoa musiikkiin.

Pyhäpäivinä käväsi hän kotiinsa lomalle ja löi palloa niinkuin ennenkin Timon ja muiden "siviilipoikain" kanssa kyläkentällä. Mutta muuten oli hänen käytöksensä paljon miehekkäämpää ja kurssikkaampaa, sanalla sanoen "sotilaallisempaa" kuin ennen "siviilimiehenä", jolloin juoksi vanteen perässä pitkin kyläraittia ja heitti "nappikuoppaa" missä suinkin sopivan nurkkauksen ja pehmeän maan tapasi. Sotilaslakki oli oikealle korvalliselle kallistettu, ja välkkyi siinä hieman soikea, läkkipeltiin maalattu tähti, joka uljaasti, istuen nenän kanssa samassa luotiviivassa, katseli yläpuolelle horisonttia. Sinelli oli pitkä ja ulottuivat liepeet lähelle maata, joten ainoastaan leveät saappaankärjet saattoivat näkyviin tulla. Housut olivat suuret kuin säkit ja saappaat holskuivat niinkuin keppiä päällä. Kiilloitettu vyö pingoitti sinelliä, joka epäsäännöllisissä laskoksissa lepäsi hartioilla ja seljässä.

Mutta sittenkin oli se puku, jota kylän pikkupojat ihailen ja kunnioituksella katselivat, "mukailivat" sitä ja sitä "kapistusta" ja tuumailivat että olla tuokin minulla.

Timokin alkoi aina enemmän ja enemmän mielyä Jukka-pojan sotilaspukuun, vaikkei ennen ollut siitä juuri mitään perustanut. Jukka huomasi tämän, ja kehoitteli ja yllytti Timoa lähtemään mukaan, sillä uusia otettiin useampia. Timo tuumi ja tuumi, vaan ei oikein selvää tahtonut päätöksestä tulla, vaikka isäkin antoi ehdon vallan mennä tahi jäädä kotiin. Jukan kehumiset ja kehoitukset vaikuttivat kuitenkin sen, että Timo päätti lähteä onneansa koettamaan.

Papinkirjalla ja isän lupakirjalla varustettuna astui Timo kapellimestarin kyökkiin, josta hänet pian sisähuoneisiin noudettiin, ihan saliin saakka ja siellä pianon eteen seisotettiin. Kapellimestari näppäili pianon kieliä ja Timo äänellään seurasi uskollisesti jälessä. Hyvä oli korva, hyvä oli ääni Timolla, joten kapellimestari mielihyvissään taputti poikaa olkaan ja sanoi hänet tervetulleeksi musiikkiin.

Timo tallusteli kasarmiin, jossa Jukka suurella riemulla saatteli hänet toisten poikien joukkoon, komppaniarakennuksen päässä olevaan huoneeseen, joka juuri oli "pikkumusikanttia" varten varattu. Timo sai haltuunsa kaapin, sängyn, sotilaspuvun ja vanhan metallisen ruokakupin. Sotilaspukua ei Timo kuitenkaan, vielä käyttänyt kokonansa, vaan oli siitä milloin housut, milloin lakki tahi takki yksinänsä edustettuina. Äitivainansa kutomissa tahtoi hän vielä liikkua, sillä määräystä ei oltu vielä Timolle tehty vaatteiden suhteen.

Elämä oli Timolle outoa ja vierasta. Se tuntui orjuuttavalta. Vanhemmat pojat olivat ylpeitä ja elivät kuin suuret herrat ainakin, passauttaen itseään nuoremmilla miten parhaiten taisivat.

Timo sai torven, tuollaisen tavallisen, suoran ja muutenkin yksinkertaisen singnaalitorven, josta vain muutamat harvat, määrättyt äänet lähtivät. Posket pullollaan puhalsi Timo. Puhalsi lankkumarssit, iltasoitot ja monet muut singnalisteille tavalliset kappaleet.

Harjoitusajat kuluivatkin Timon mielestä nopeasti. Kaikkein ikävintä oli kuitenkin se, ett'ei saanut oikeata torvea, jona hän piti vain venttiileillä varustettuja. Niitä sellaisia katseli Timo suurella ihastuksella ja vain toisinaan sai erityisellä luvalla koettaa. Singnaalitorvea piti Timo tavallisen leppätorven arvoisena, jota hän jo aikoja oli luullut olevansa mestari soittamaan.

Jouto-aikoina tahtoi koti-ikävä väkisinkin mieltä painaa. Siellä se elämä oli sentään niin rauhallista, niin vapaata ja kotoista. Sai pikkuveikkojen kanssa virsiä laulaa, olla koulusilla ja lyödä palloakin joutoaikoina. Siellä se vanha isäkin murheissansa äitiä muistelee, siellä se on ruuna, tuo rakas ruuna, jonka selässä oli niin monet kerrat saanut ratsastaa; siellä Mansikit, Mustit ja Mirrit, joita kaikkia Timo syvällä kaipaustella muisteli.

Vaikka ei sitä toimeettomina, kädet ristissä kasarmissakaan joutoaikoja vietetty. Eihän toki! Puhteet kuluivat monenmoisissa kujeissa ja vehkeissä. Vanhemmat tanssivat ja toiset löivät korttia, jotta oli yhtenä läiskinä ja puheensorinana koko huone. Nuoremmat antautuivat hyväntahtoisesti vastatulleiden "nahkajussien" kanssa ihmeellisten silmäkääntäjätampujen näyttämiseen, joita vanhemmilta olivat oppineet ja jotka kuin perintönä seurasivat aina uusille "jusseille".

Ihmeellisimpinä temppuina pidettiin "sinellinhian katkaseminen", "puukkojen tanssittaminen", "munan solmuun vetäminen", "pulloa upottaminen" ja "reservimiehen kirkkomatka".

Erityisempään suosioon oli kuitenkin poikien keskuudessa päässyt "tähtien katseleminen sinellinhiasta". Tätä temppua ei kuitenkaan voitu näyttää kuin yhden ainoan kerran uusille tulokkaille, sillä katsoja ei tavallisesti toista kertaa siihen "lystiin" osaaottanut. Vaan aina kuin uusia "Jusseja" tuli, pitivät vanhemmat velvollisuutenaan panna tämä ihmeellinen näytöntö toimeen.

Näyttäjä nousi tuolille, kohotti sinellinhiän suoraksi kattoonpäin ja katsoja käärittiin hupelluksiin sisään, niin ettei hän ympärillään mitään huomannut.

Timo joutui tähtiä tarkastamaan. Hän kiedottiin sinelliin ja asetettiin kasvot hian reikään, jota myöten piti tarkasti katsella suusta näkyvää kattoa, missä tähdet tulisivat ilmestymään. Toisten siinä hääräillessä ja puuhaillessa ympärillä, noutaa joku vesiämpärin kaikessa hiljaisuudessa ja nousee näyttäjän viereen toiselle tuolille.

— Noo, nyt pitäisi ruveta näkymään — huutaa toinen tuolilla seisojista ja humauttaa samassa ämpärillisen vettä sinellinhiään.

Koko huone remahti suureen nauruun. Timo tuli sinellistä märkänä kuin uitettu koira. Vesi juoksi pitkin paljasta kaulaa ja rintaa, vatsaa ja selkää ja lasi vahvana virtana housunlahkeita myöten saapasvarsiin. Kuivaa paikkaa ei ollut. Alusvaatteista sukkiin saakka olivat kaikki märkinä.

Timolta pääsi itku.

Poikien mielestä oli "tähtien katseleminen" mainiosti onnistunut. He yltyivät pilkkaamaan Timoa, että sellainen mammanpoikako se onkin, poruhärkä. Mutta Timo vetisteli vetistelemistään; eivät tahtoneet kyöneleet lähteissään pysyä, vaan valuivat alas poskille ja siitä tervatulle lattialle vierivät.

Nyt olisi Timo niin mielellään tahtonut olla isän luona kotona, pikkuveikkojen kanssa ehtoovirsiä laulamassa. Ja aina kun hän muisteli tätä, valtasi uusi itkunpuuskaus hänet ja nyhkytys ravisteli olkapäitä myöten koko ruumista.

— Mitä joutavia sinä poika siinä tuherrat — huusi muuan pari vuotta talossa ollut ja nosti Timoa leuasta.

— Noo, ann' olla! — puolustelihe Timo ja irroitti käden leuastaan.

— Vai alat sinä kiukuttelemaan! — huusi poika ja antoi Timolle vahvan korvapuustin.

Uusi itkun tulva valtasi Timon. Hän ei yrittänytkään antaa samalla mitalla takaisin, vaan päätti heti paikalla jättää kasarmin ja lähteä kotiin.

Kruunun vaatteet myttäsi hän kaappiin, otti omansa päälle, eikä unohtanut omaa lusikkaansakaan, vaan pisti sen rintataskuunsa ja sanaa sanomatta painoi ulos ovesta.

Kukaan ei sanallakaan estänyt Timon menoa; rauhassa sai hän taivaltaa kotiinsa saakka. Isä otti poikansa avosylin vastaan ja pikkuveikot kerääntyivät Timon ympärille ja kyselivät ja tutkivat asioita jos jonkinlaisia. Lopuksi pistettiin lauluksi. Timon ääni helisi kaikkia muita kirikkaemmin ja kauneimmin \$a tuntui siltä kuin juhla olisi hänen mukansa tupaan tullut.

* * * * *

Mutta seuraavana päivänä kun kontrahteja "pikkujusseille" kasarmissa tehtiin, ei Timoa näkynyt, ei kuulunut. Eikä ole Timo sen perään torvensoittajaksi sotaväkeen halunnut.

KATRI

I.

Hyvää vauhtia liukuu Selkäsaaren vene Ristiniemen taloa kohden. Katri soutaa ylä- isä alatuhdolla, ja äiti pitää perää. Tuuli on myötäinen, joten veneen kulku on nopea ja kevyt.

— Isä, otetaanpa koivu keulaan ja annetaan tuulen viedä — sanoo iloisella äänellä Katri.

— Joudutaan sitä soutuakin — vastaa isä.

— Mutta se olisi niin hauskaa, isä. Tuossa on Susisaari ja siellä on niin hyviä koivuja... Äiti, kääntäkää sinne!

— Käännetäänkö? — kysyy äiti.

— No käännähän nyt.

Susisaaresta ottaa Katri tuuhean koivun ja kiinnittää sen veneen keulaan. Hauskasti se nyt aalloilla luistaa. Katri nousee tuhdolle seisomaan, levittää hameensa purjeeksi ja ilomielin laulaa:

"Vie vinhaan purttani, minne viet! en tiedä mä matkan määrää — voin kulkea väylää väärää. Niin vennot on vetten tiet.

Ma katkon ärjyvät aallot nuo ja lasketan selvää selkää; vaahtopäitänne en toki pelkää kai jonnekin tuuli mun tuo..."

Valtoinaan hulmuilee Katrin pitkä pellavatukka, tuuli kohisee koivunlehdissä ja aallon harja pudottaa toisinaan hopeiset helmensä laidan yli veneeseen.

Iloiten katselee tätä Katri. Tuntuu niin sanomattoman hauskalta ja hupaiselta. Heinäkuun tuuli on lämmin ja pehmeä; se on niin kevyen kevyt ja puhdas. Juhlallinen on selän korkea käynti ja kaunis sen hopeinen kuuhu. Ihanat ovat sadat tuuheat saaret; ihanat kaukaa siintävät lehtoiset niemet. Kaikkia niitä tahtosi Katri katsoa, kaikkiin poiketa ja jälkensä jättää.

Vaan sievästi se vene ohi viilettää ja Ristiniemen rantaa tavottaa.

Sieltä lahden pohjasta ne pellot jo silmään leviävät, niemen nenästä paistavat talon punaiseksi maalatut seinät ja rannassa näkyy rivi harmaannäkösiä koppelia...

Selkäsaarelaiset vetävät veneensä koppeliin ja kapeata polkua taloon nousevat...

Pitempimatkaiset torpparit ja mökkiläiset ovat jo heinäntekoa varten taloon saapuneet ja aamun varalle valmistuksia toimittavat. Siinä sidotaan viikatteesen vartta, tuossa terää terotetaan ja tuolla taas piikitään haravia. Jokaisella on oma työnsä. Selkäsaaren Katri on joutunut tahkoa pyörittämään. Siellä riihenkatoksessa hän Mäkipellon Miinan kanssa vääntää niin että vesi ilmaan ruiskuaa.

— Elkää niin kovaa — sanoo Risto, talon ainoa poika, ja katsoo lempeästi Katria silmiin.

— Paina kovemmin sanoo Miina ja vääntää vielä tuimemmin.

Kun Risto on viikatteet terottanut, poistuvat tytöt toisiin töihin.

Ihmeissään jää Risto Katrin perään katsomaan. Hän muistaa, miten lapsi oli Katri vielä vuosi takaperin ja nyt — täysikasvuinen nainen.

Paljon onkin Katri viimeisen vuoden aikana kasvanut ja kaunistunut. Vaikka onkin vasta kuudentoista vuotias, on hän kaikin puolin täysin kehittynyt tyttö. Kauniin luonnon ympäröimänä on hän syntynyt ja ikänsä kasvanut. Ainoana elossa olevana lapsena on hän isän silmä ja äidin ylpeys. Kaino ja puhdas on Katri kuin salon kukka. Selkäsaaren haltiattarena on hän yksikseen isän ja äidin kera kasvanut. Sieltä on itseensä imenyt kaiken kauniin, sopusointuisen ja hyvän tunnelman, ja niiden kasvattina on saaren kauniiksi kukaksi puhjennut.

Iltaselle menossa kopeloivat miehet vielä heinärinnejä, korjailevat ja paikkailevat mitä käsiinsä saavat ja lopuksi valitsevat vakituiset työaseet itselleen. Jokainen tavottaa parasta joukosta ja melkeinpä se kaikille sattuukin, sillä mies ei mikään, joka omaansa ei kehu.

— Tämä se on Jukka-sepän tekoa tämä, ja terä siinä on semmoinen, että toista saa rinnalle hakea.

— Tässä se on terä tekomiehen kädestä lähtenyt... taitaa ollakin Ilmarisen takoma — ylpeilee Rajalan Iisu.

— Tuon on varsi kuin ihmisen mieli — sanoo Selkäsaaren Matti.

Sama on juttu akkaväen puolella, riihivajassa. Toinen harava on kuin Jumalan luoma ja toinen ei kelpaa pahimman paikan viereenkään, niin on kolo ja jylysä tekoa.

— Kaisan haravassa ne ovat piikitkin kuin vanhan akan hampaat, yksi itään toinen länteen — sanoo Korpelan Heta.

— Jo oli kolkutin mieheksi, joka sellaisen käsistään päästi — lisää toinen.

— Hameen tarvitseisi...

— Mitä hullua! Ei sitä kunniaa sentään kaikille anneta.

Lypsäjien kesken ovat puheet toisilla tolilla: Sen ne lypsävät Selkäsaaren lehmät, sen Korpelan Mansike, ja Kujanpään Omena lypsää kaikkein enemmän.

— Tuosta Piijusta se lehmä olisi tullut ja hyvä, mutta pääsi härkä pilaamaan — sanoo Eeva.

— No miten se sen?...

— Liian aikaseen pääsi ja ties miten lienee pidellyt.

Siihen se jolmoaa jo iso ruokakello katolta ja antaa kohteliaan kutsun illallispöytään.

Miehet asettelevat viikatteensa kuistin piitoille ja naiset kätkevät haravansa vissiin paikkaan, jotta sitte aamulla sen solkenaan löytäisivät.

Kun illallinen on syöty, sovittelevat vanhat yösijoilleen, herätäkseen sitten aamulla aikaseen työhön. Mutta nuoret, jotka huomisesta päivästä eivät suurta surua pidä, pukeutuvat pyhävaatteisiinsa ja lähtevät kyläkentälle tanssimaan. Tällaisena heinäaikana, jolloin nuoria on taloissa paljon koolla, ovat tanssit tavallista suuremmoisemmat ja hauskat.

Ensimmäisenä on menossa Risto ja toisia mukaan yllyttää:

— Tule Katri hyppimään — sanoo hän.

— Ei isä päästä — vastaa Katri.

— Isäsi kävi jo tallinparveen nukkumaan ja äitisi kyllä päästää — kehottaa talon Hanna, Riston sisko.

— Minun täytyy käydä heidän mukanansa levolle — puolustelee Katri.

— Jo nyt joutavia! Lähde pois Katri.

Tulet minun luttuini ja makaat siellä kaikki yöt — sanoo Hanna.

— Niin juuri... tule pois!

Katri koetti vielä vastustella, vaan lopulta hän taipui toisten pyyntöön ja lähti ilman vanhempiensa lupaa kyläkentälle.

Oudolta se elämä Katrissa tanssikentällä tuntuu. Ennen ei ole sellaiseen osaa ottanut, joten taitamattomana toisten menoa katselee. Vaan pian siitä Katrikin joukkoon hukkuu. Hanurin soittaja päättää polkkansa ja "iso-ilo" piirissä alkaa. Risto se ensimmäiseksi Katriin tarttuu, pyörittelee ja kieputtaa piirissä, jotta on ihan kaataa.

Äkkinäistä se on vielä Katrille, vaan vähitellen siihen sentään tottuu ja jo lopulta se ihan mielen hurmaa. Sähkyen loistavat Katrin kirkkaat silmät, vallattomana hulmuilee auennut tukka ja kaunis vartalo keinuu notkeana ilmassa. Risto siinä Katrin kupeella useimmin tanssii, ja useasti se Katrikin Riston pariksensa ottaa:

Vasta puoliyön jälkeen malttavat nuoret tanssikentän jättää. Risto saattelee Katrin siskonsa lutille ja veitikka silmässä hyvän yön heittää.

Kauan, auringon nousuun asti valvoo vuoteellaan Risto. Katrin koko olento, tuo notkea vartalo, kirkkaat, lapselliset silmät ja se herttainen hymyily, joka hänen kasvoiltaan kaikille loisti ja hellän sydämen kieltä puhui, ne ne Riston tunteet puoleensa kahlehtivat ja unen silmistä kauaksi karkoittivat.

Katri se vielä hempeän lapsen unen nukkui. Eivät tulleet oudot tunteet unen rauhaa häiritsemään. Ainoana ajatuksena oli isä ja äiti. Niitä hän nytkin muisti... tunsii, että oli jotain luvatonta tehnyt, josta ei vanhemmilleen sanoa saattanut...

Varhain aamulla herättelee talon suuri-ääninen ruokakello väet makuultaan. Kahvit hörpätään kuiviin suihin ja sitte joukolla heinäniitylle lähdetään. Miehet sijoittuvat saroille, kaksi kuhunkin ja niitto alkaa.

Puhtaasti siinä heinä kahdentoista viikatteen edestä kaatuu. Vinhasti viikate ilmassa heiluu ja kahisten katkeaa korsi. Pystyy se heinä seisoo, terävän terän puhaltaessa läpi, ja roimasti keinuvat miesten leveät hartiat kilvan nitettäessä.

Ensimmäiset sarat ovat pian nitetty. Valitaan toiset ja samaan menoon nekin kaadetaan. Myöhemmällä

naisväetkin sinne saapuvat. Parittain hekin saroille asettuvat ja pyörtäneiltä heinät leveälle karhelle haravoivat.

Iltapäivällä, kun tuuli alkaa pilviä taivaalle nostattamaan, rupeavat isäntä ja Risto haasioita ja häkkäräseipäitä saroille pystyttämään. Naiset nostelevat heiniä riuvuille, täyttävät häkkärät ja siinä sivussa suurta suuta pitävät.

Sateisen sään pakottamina, kokoontuivat nuoret illalla Ristiniemen avaraan navetanvinttiin tanssimaan. Rehut ovat talven mitassa loppuneet, joten vintti on tyhjä ja sentähden varsin mainio hyppypaikka.

Vakituisista "pelimanneista" on kylässä puute ja kun ei ainoatakaan senlaista joukkoon kuulu, käyvät naiset piiriksi ja laulavat:

"Tytöt tässä nyt häitä pitää
kuka sulhanen olla saa j.n.e."

Kimakasti se jo Katrin ääni joukosta kaikuu ja kun itse pääsee "häitä" pitämään, rohkeasti piiristä sulhon ottaa ja sen kanssa pyörimään lähtee.

— "Sinua minä rakastan" — kertoo Risto vielä Katrin korvaan ja merkitsevästi puristaa kättä.

Punastuneena palaa Katri jälleen piiriin ja innolla yhtyy uuteen lauluun:

"Soutelin kerran kultani kanssa
Ormajoen suulla.
Siellä kuulin mä linnun laulun
rannalta lehtipuusta.

Kysyin sen linnun nimeä
ja se vastasi viekkahasti:
rakkaus, rakkaus, rakkaus, rakkaus
kestävi hautaan asti."

Hämärään yöhön siinä hypitään. Vinnillä on jo pitkän aikaa ollut täysi pimeys, sillä pieni on valo, minkä päässä oleva akkuna kykenee tanssijoille antamaan. Vaan pimeästä huolimatta käy hyppy varsin hyvin, melkein paremminkin kuin kirkkaassa valossa. Ei siinä tarvitse turhia ujostella eikä hävetä; saa olla ja liikkua niinkuin haluttaa ja tehdä mitä tahtoo.

— Hyi ruoja! pto! — kiljasee Katri kesken tanssin menoa ja läimäyttää muuatta poikaa korvalle. Sitte lähtee hän pois piiristä, pyyhkielee kiihkeästi huuliansa ja itkee.

Kun Risto tämän huomaa, polkee hän jalkaa lattiaan ja kirkasee:

— Kuka hävytön se oli? Jumalavita! Sanokaa minulle kuka se oli!

Vaan kun ei kukaan nimeä sano, hurjistuu Risto ja ajaa kaikki ulos.

Nurinaa ja napinaa kuuluu joukosta.

— Olisi pysynyt maitosuu äidin sylissä ja vetistellyt siellä — sanoo Tiina.

— Piti sen jo tullessa tietää — tuumii Jaakko.

— Munaansa se kanakin kaakottaa — ilveilee Eeva. Makuulle siitä nuoret vähitellen lähtivät. Mikä meni luttiiin, mikä tallinparveen ja mikä taas naapuriin yöjalalle lähti.

Risto, suojelevan enkelin tavoin saatteli Katrin lutille. Ja kun ei Hanna vielä ollut palannut, jättäytyi Risto puhelemaan:

— Olisin sen konnan tavannut niin löylyn olisi saanut... Etkö sinä sitä tuntenut?

Katri ei vastaa, tuijottaa vain hämärään yöhön.

— Kuules Katri, jos ne huomenna ottavat sinut hampaisiinsa, niin sano minulle, kyllä sitte annan kaksin verroin takasin.

— Mitä, sinä minua puolustelet!

— Ketä ellen sinua... Katri...

Risto tarttui Katria käteen, vaan Katri sen tempasi pois.

— Noo, elä siinä...

Siihen se jo tuli Hanna. Naapuritalon Jukka saatteli hänet lutille, jossa kaikin vielä pitkän aikaa puhelivat.

Ristiriitaiset tunteet valtasivat sinä yönä Katrin. Maailma tuntui niin häijyltä ja ilkeältä, mutta siinä samassa myöskin hyvältä ja lempeältä. Riston käsi tuntui vieläkin kädessä; hänen silmänsä katselivat rehellisen näköisinä Katrin silmiä. Suojelevan enkelin kaltaisena se ajatuksiin nousi... Kuinka on se mahdollista!... Miksi hän *minua* puolustamaan yltyi?... Katri ei muuta voinut päättää, kuin että Risto on paras poika maailmassa, juuri sellainen kuin hänen velivainajansa, joka aina oli niin hyvä... Veljen sijaisena kohosikin Risto Katrin mielessä.

Seuraava päivä valkeni kauniina ja kirkkaana, oikein vanhanaikaisena heinäpäivänä. Vinhaan heiluttelivat miehet pitkiä viikatteitaan ja naiset kilvan karhelle haravoivat. Suloiselta tuntui puolikuivien heinien tuoksu; somasti ne kahisivat haravan niitä käännellessä. Oikein se tuntui Katrin mielestä suloiselta katsella tuota laajaa niittyä, missä kymmenittäin vaaleapukuisia ihmisiä liikuskeli.

Iloinen oli taas Katrin mieli. Iltainen oli unohdettu eikä siitä kukaan enää sanaa sanonut. Risto sovitteli työnsä Katrin lähettyville, ja milloin tilaisuutta sai, kävi puhelemaan. Siihen olikin hänellä kyllin aikaa ja valtaa, sillä isännän arvoisena se Risto niityllä liikkui.

Akkaväki oli jo niinkuin jotain huomaaviansa Riston ja Katrin keskenäisestä suhteesta.

— Taitaa tehdä Katrasta emännän taloon — kuiskasi Mäkipellon Miina.

— Ei ikäpäivänä... tunnen minä Riston.

— Tekee niinkuin teki sille Majallekin — huomautti joku.

— Pitäköön varansa vaan Katri. On kaunis ja nuori... ja Risto sellainen...

— Sano muuta! Tässä se oli Mittumaariana sen...

Isäntä sattuu tulemaan joukkoon ja tietämättään lopettaa tähdelliset jutut.

Illalla ovat hyypt kyläkentällä. Kilvan sinne nuoret rientävät. Katri ei välitä koko lystistä, varsinkin kun tietää eilisiltaisella menettelyllään saaneen useita vihamiehiä itselleen. Mutta Risto kehottamalla kehottaa, puhuu kauniit ja makeat ja lupaa pitää huolen, ettei mitään pahaa tulisi Katrille tapahtumaan.

Lopulta siihen Katrikin suostuu ja yhdessä he siitä tanssipaikalle lähtevät.

Kauaksi jo nuorten laulu vastaan kuuluu:

"Tuoltapa näkyy punanen talo harmaan talon takaa. Punasen talon ylikamaris' minunkin heilini makaa.

Tuoltapa näkyy punanen talo
ja siipimyly rauska.
Siellä on pojan oma heili
ja sen on olla hauska.

Tuoltapa näkyy punanen talo
ja valkia ikkunalauta.
Siellä on tytön oma hellu
ja mamman kiukku ei auta."

Taukoamatta siinä nurmea poljetaan ja pysähtymättä se piiri pyörii.
Kun laulu loppuu, aletaan toinen ja samaan menoon sekin pannaan.

Puoliyön jälkeen palaavat nuoret. Uskollisesti saattelee Risto Katrin lutille ja siinä kynnyksellä vielä kauan puhelee:

— Syyspuoli se jo on käsissä — sanoo Risto, saadakseen puheen käymään.

— Tuoltapa se vilkuttaa jo tähti — vastaa Katri ja katselee taivaalle.

— Iltatähti se on.

— Näkyy sieltä toisiakin. Katsoppa tarkkaan!

— Mitä pimeämpi, sitä enemmän niitä näet.

— Kyllä ne ovat taas kauniita katsella.

— Ne lennot ne ovat mukavia.

— Pelkään minä niitä.

— Mitä peljättävää niissä on?

— On niissä, pelkään minä.

Tanhualta kuuluu puhetta. Risto on tuntevinaan siskonsa äänen joukosta. Hänen päähänsä pälkähtää tehdä pieni yllätys Hannalle.

— Katri, tule piiloon, peljätetään Hanna! — kuiskaa Risto ja vetää Katrin perässään luttiiin.

Katri ei ymmärrä mitään ajatella ennenkuin on jo Riston kanssa pimeässä lutissa.

— Mutta jos Hanna peljästy... pannaan edes ovi auki — sanoo Katri ja kopeloi ovelle.

— Antaa peljästyä, mitä se tekee — kuiskaa Risto ja vetää Katrin peremmälle.

— Mutta mitä sanoo Hanna kun olemme kahden täällä — virkkoo hädissään Katri.

— Hanna ei sano mitään... Tule tänne piiloon...

Mutta sinä yönä ei Hanna luttiiin palannut. Vasta aamulla avautuu lutin matala ovi. Risto hiipii ulos ja juoksee omalle vuoteelleen...

II.

On huhtikuu.

Kirkkaasti loistaa keväinen aurinko korkealta taivaalta. Rinteet ovat jo lumesta vapaat ja pikkulintujen iloiset parvet visertäen lentävät tuoreessa metsässä.

Kirkas ja sininen on ilma. Kauniina ja juhlallisena kaartuu pilvetön taivas. Keväinen tuoksu täyttää maailman ja hyvältä hajahtaa nuori pihka.

Kannustaen lentää varis ja läsnäolollaan ilmoittaa pesimäajan tulleen...

Kaihon se kaunis kevään tulo Selkäsaaren tyttäressä synnyttää... Katrin on mieli musta ja pimeä kuin syksyinen yö. Väsynyt on hänen sielunsa ja ruumiinsa... Kalpea, laiha on poski, joka ennen pyöreänä ja punakkana hohti kuin mansikka aholla... Kurttuun on käynyt kasvoilla nahka... pilkkuiseksi ja rumaksi ennen hieno ja puhdas hipiä... Laimea ja alakuloinen on mieli... haluton kaikkeen ja voimaton työhön...

Katrin asiat eivät ole oikealla tolalla. Kotisaarensa on hän sulkeutunut kuin vanki. Kuukausiin ei ole kylässä kulkenut, ei nuorten seuraa hakenut eikä ilon sanaa sanoa saattanut.

Jo aikaa on äidin tarkka silmä tyttäressään muutoksen huomannut, mutta varmaa syytä siihen ei ole mielestään löytänyt. Lääkäriin olisi Katrin kulettanut, vaan tämä ei ole siihen suostunut.

Isä on päivät pitkät ulkotöissä, eikä ole mitään erikoisempaa lapsessaan huomannut.

Halusta tahtoi Katri omalle äidille asiansa sanoa, ja sitte vaikka kuolemaan käydä kunniansa menettäneenä... Mutta... sitä hän ei voi. Enemmän suree Katri vanhaa äitiänsä kuin omaa kovaa kohtaloansa. Hän aavistaa, että äiti sitä ei kestä jaksaa, vaan ennenaikaiseen hautaan kaatuu...

Yksinään päätti Katri kärsiä, yksinään vaivansa valittaa, vaikkakin se niin äärettömän raskaalta tuntui.

Yhdelle oli Katri kuitenkin salaisen tuskansa sanonut, yhdelle vaivansa vaikeutellut... Mutta se ei häntä kuullut... ei tahtonut auttaa... vaikka se hyvin olisi sen auttaa voinut... Se oli Risto...

Kirjeen lähetti Katri, kaksikin, vaan kun ei vastausta saanut, itse puheille kulki. Turhaan meni sekin... Kylmästi, tylysti kohteli Risto; selkänsä käänsi eikä ainoatakaan lohdun sanaa sanonut...

Hyljätty, petetty oli Katri ja oman onnensa varaan jätetty. Onnettomimpana maailmassa, palasi hän kotiinsa eikä sieltä senjälkeen ihmisten ilmoille liikkunut...

Itkien ja katuen vietti Katri kaikki yksinäiset hetket kotonaan. Milloin öilläkin heräsi, aina silloin hän tilansa tunsi. Unettomia ne yöt enimmäkseen olivatkin, raskaitten vaivojen ja suurien kärsimysten kolkkoja hetkiä... Hukkaan oli mennyt kaunis nuoruus... paloksi riemuisa rinta poltettu... Sammunut oli ihana toivo kuin illan tasainen tuuli... lakastumaan pääsi kaunis kukka kevään toivehikkaampana ja puhtaampana hetkenä...

Huhtikuun yö on vielä pimeä. Uni ei ole ummistanut Katrin silmää, vaikka jo kauan on vuoteellaan levännyt. Tuskat ovat suuret; ne painavat kuin raskas vuori, jonka alle Katri on nääntyä, musertua. Mutta niinkuin taikavoimien avulla, nousee hän vuoteeltaan, käärii paksun vällyn verhoon ja avojaloin hiipii ulos tuvasta. Yli pihan kulkee Katri, astuu likaista polkua navettaan ja sulkee oven peräänsä kiinni.

Lehmät heräävät unestaan, nostavat päätänsä, ja Omena nousee ylös ja ammahtaa ystävällisesti. Katri silittää sen selkää, taputtelee kaulaa ja puhelee muutamia itkunsekaisia sanoja. Ja niinkuin se ymmärtäisi Katrin valituksen, käsittäisi hoitajansa murheen, nuolasee se leveällä, tahmaisella kielellään Katria poskeen ja ammahtaa pitkään ja surunvoittoisesti.

Katri purskahtaa itkuun, pyrkii heinäsuojan ovelle mutta kompastuu ja kynnykseen lankeaa...

Tuvassa ovat katseet kiinnittyneet sänkyyn, missä Katri heikkona sairaana hourii:

— Risto... Ristoo... auta minua... nosta tuo kivi minun päältäni... Risto, kuuletko... Ristoo... Ei se kuule... oi Risto kuinka olet paha... Risto... Risto sinä petit... Oiih... auta... auu... ta...

Äiti rientää vuoteen viereen, tyynnyttää Katria ja sanoo että Risto tulee kohta. Mutta sitte se Katri taas huutaa, huutaa Ristoa ja kysyy poikaansa ja pyytää sitä sänkyyn.

Äiti lupaa ja myöntää, puhuu niinkuin parhaiten taitaa, mutta sairas ei tyynny... ei näytä houreistaan toipuvan.

— Maatkoon nyt siinä, vaan toimittakaa minulle heti sana kun siitä toipumaan rupeaa — sanoo konstaapeli ja nousee lähteäkseen ulos.

— Kyllä laitetaan sana — virkkoi itkien äiti ja vilkasee arasti sänkyyn.

— Sanoiko tohtori sen kuolleena syntyneen? — kysyy konstaapeli pihaan tultuaan.

— Niin se arveli.

— Ja tekö sen löysitte?

— Enkä... mieheni...

— Mistä?

— Heinävajasta...

— Ikävä juttu.

Annettuaan vielä varoituksia Katrin hoitamisesta, poistui konstaapeli.

— — —

Kauvan saa Katri vuoteessa maata. Varsin hitaasti palaavat ruumiin voimat, hitaasti kuin polulle ruoho, jolla ei ole multaa mihin juurensa kiinnittäisi. Mutta aikaa onkin sairastelemiseen, sillä selkää ei voi kulkea veneellä eikä hevosella. Yhteys Selkäsaaren ja muun maailman välillä on kokonaan katkaistu. Jospa se väli olisikin ainiaaksi katkaistu — toivoo äiti. Hän tietää, että kun jäät ovat selältä kadonneet, niin silloin se hänen ainoa lapsensa poies viedään... ehkei enää milloinkaan saa lastansa sen perään nähdä...

Äitiparka itki yöt ja päivät Katrin vuoteen ääressä. Hänen vanha, kovan työn heikontama ruumiinsa vapisi ja värjyi kovan surun painosta. Se oli kuin kellastunut lehti, jonka kovempi tuuli saattaa millä hetkellä hyvänsä pudottaa ja maahan haudata...

Isä ei puhunut mitään. Puoleen katsomatta kulki hän Katrin vuoteen ohi ja niin paljon kuin mahdollista oli, pysytteli ulkona. Näennäisesti välinpitämättömänä oli hän asiasta, vaikka se kipeästi häneen koski — parantumattoman kipeästi...

— — —

Sana on kulkenut konstaapelille, joten joka päivä hänen tuloansa odotetaan. Hetket tuntuvat äidistä peljättäviltä; jokainen vene, minkä selällä näkee, vaikuttaa hänessä kuristavan ja tukehduttavan tunteen. Ja kun vihdoinkin se vene saapuu, joka yli selän Katrin kantaa, silloin hän ei ymmärrä enää mitään... ei voi itkeäkään. Kolkkona katselee hän konstaapelin tuloa ja välinpitämättömän näköisenä hänen puhettaan kuuntelee.

— Oletko jo valmis lähtemään? — sanoo poliisi.

— Olen — vastaa Katri.

— Laittau sitte veneeseen!

Katri juoksee äidin kaulaan, suutelee hänen ryppyistä poskeaan, syleilee ja itkee. Vaan kauaa ei Katri äidin sylissä saa olla. Konstaapeli pitää kiirettä, joten pian ovat jäähyväiset heitettävä.

Ulos isän luokse juoksee vielä Katri. Hiljaisena, rukoilevana ja nöyränä lähestyy hän isää... Mutta kylmästi, armotta työntää isä hänet luotaan ja jäykästi sanoo:

— Mene, mene...!

Yli kevätkylmän selän liikkuu ruununmiehen vene Ristiniemen venekoppelia kohden. Saaresta, hiirenkorvalla olevien koivujen lomista se koti vielä silmään pilkottaa. Rantakivellä näkee Katri äidin istumassa, isä karhitsee järveen viettävää peltoa ja lammasmau repii nuorta, parin päivän vanhaa ruohoa ojapenkereiltä. Siinä tuokiossa ne kaikki saarien taakse hukkuvat... ijäksikö?... Saanenko milloinkaan sitä enää silmilläni nähdä? — ajattelee Katri.

Ja kun ohi Susisaaren kuljetaan, muistuu Katrin mieleen viimeinen heinämatka... Ne ovat kaikki muistoja, jotka viimeisenkin kyynelen silmästä puristavat...

Ohi Ristiniemen kulkee tie kirkolle. Katri tahtoi silmänsä sulkea, ollakseen näkemättä sen paikan, jossa hänen lempeä nuoruutensa murskattiin, missä asui se mies, joka petoksella ja vilpillä oli hänet syntiin vietellyt ja sitte oman onnensa nojaan, häpeään ja turmioon jättänyt...

Katri vetää huivin otsalle ja kasvot maahan luotuina seuraa konstaapelia kirkolle.

III.

Kolme pitkää vuotta on Katri vankilassa kärsinyt. Viimeinen kuukausi on kulumassa, joten vapauden toivo Katrinkin sydämeen vähittäin palaa.

Paljon on Katri muuttunut. Entinen lapsellisuus on kasvoilta kokonaan kadonnut, sijaan on tullut kalpeata jäykkyyttä ja kylmää tylsyyttä. Kirkkaat ja siniset silmät ovat muuttuneet sameiksi ja harmaiksi; pitkä pellavatukka, joka ennen vahvana palmikkona lanteita hiveli, on kutistunut ja harventunut melkein olemattomiin. Ja saattaa kasvoilta lukea kärsimysten raskaat läksyt, jotka merkkinsä ovat syvälle painaneet. Ne ovat Katrin nöyrän luonnon vieläkin nöyremmäksi taivuttaneet.

Väsynyt olisi Katri vankilan elämään, elleivät vartiattaret olisi hänestä hellää hoitoa pitäneet. Koko sydämellään ovat he häneen kiintyneet. Jo ensi päivästä oppivat vartijat huomaamaan Katrin rehelliset silmät, hänen hellän sydämensä ja siksi häneen mielistyivät. Siskon vertainen onkin Katri monelle. Salaa, omin lupinsa ovat he lainailleet Katrille lukemista ja vapautta myöntäneet, mikäli se heidän vallassaan on ollut.

Vankilansaarnaajasta se Katri kuitenkin parhaan ystävän löysi. Milloin yksityisesti kävi vankien luona elämän sanaa puhumassa, silloin hän aina Katrin koppiin jälkensä muisti. Monet, monet lohdun sanat on hän Katrin murheelliseen sydämeen kantanut, monet opetukset ja neuvot vastaisen varalle antanut.

Näin siitä Katrasta uusi ihminen syntyi, joka löysi apunsa, lohtunsa ja turvansa Jumalassa. Jumalaan luottaen, Hänen armostaan varmana ollen, vaikka syntinsä suuret olivatkin, se Katri tyynenä ja hiljaisena vankilassa päivänsä kuluttaa...

* * * * *

Varhain eräänä aamuna kulkee muuan naishenkilö linnaan. Hän kolkuttaa lukittua veräjää ja vartijalle huutaa:

— Avatkaa!

Vartija avaa, mutta kun kuulee naisen asian, sanoo hän:

— Vankia ei voi tavata ennenkuin jälkeen 10:nen. Tirehtööri on silloin kansliassa ja häneltä on pyydettävä lupa.

Kammottavine tunteineen poistuu nainen kaupunkiin vievälle maantielle.

Kyöneleet nousevat silmään, itku mielen valtaa, ajatellessa että kaunis, hellä ja hyvä Katri on vankina siellä jylhien muurien sisällä.

— Oi Katri... Katri — valittaa nainen — kuinka toisin olivat asiat vielä neljävuotta takaperin. Silloin me yhdessä, käsikädessä käyden, ensikerran polvistuimme pyhän alttarin ääreen lupasimme itsemme kokonaan Jumalalle ja Hänen hyvinä lapsinansa läpi maailman kulkea. Hurskailta me silloin itsemme tunsimme, olimme autuaita kuin pienet enkelit. Synnit eivät silloin mieltä painaneet, me olimme niin sanomattoman lähellä Jumalaa. Silloin olisi kuolemakin helppoa ollut... Oi Katri... nyt olemme me suuret syntiset, Jumalan tuomio meitä odottaa...

Tyttö pillahti itkuun ja hoippuen kulki kaupunkiin.

Kello 10 palaa hän uudelleen linnaan. Vartija saattaa hänet tirehtöörin puheille.

— Mitä asiaa? — kysyy tirehtöörin apulainen.

— Pyytäisin puhutella Selkäsaaren Katria.

— Kuka te olette?

— Minä olen Ristiniemen Hanna.

— Mitä asiaa vangille?

— Äidiltään veisin terveiset.

Apulainen viittaa myöntävästi vartijalle ja sanoo:

— Kymmenen minuuttia.

Vartija ymmärtää tarkoituksen ja saattaa Hannan vastaanottohuoneeseen. Päivystäjä saatuaan tiedon, antaa käskyn osastovartijalle ja tämä noutaa vangin esille.

Kylmimmänkin sydämen olisi heltyä täytynyt, nähdessä kohtauksen vastaanottohuoneen ovella. Kyöneleet nousivat vartijainkin silmiin, kuullessaan ne huudahtukset, jotka ystävä ystävälleen lausui, nähdessä sen syleilyn, johon vuosien takaa tavanneet kumppanit yhtyivät. Niinkuin pienet lapset, itkivät kumpikin. Sanaa siinä ei tunteiden tulkkina tarvittu, ei pienintäkään viittausta kaivattu. Yksi ainoa silmäys riitti kyllin kaikki toisillensa selvittämään... Ja se silmäys... se syleily... ne ne puhuivat sen, jota suu ei olisi koskaan puhua voinut...

— Kuinka voi kotona äiti? — kysyy vihdoon Katri.

Hanna ei siihen tahtoisi heti vastata. Mutta kun Katri sen kerran kysyi, täytyy sanoa totuus:

— Huonosti ovat asiat kotona. Niin Katri... älä itke... vuosi takaperin laskettiin äitisi haudan lepoon. Häneltä tuon sinulle viimeiset terveiset.

— *Äiti kuollut* — matkii oudolla äänellä Katri. Muuta ei hän voi puhua, tajuttomana kaatuu hän Hannan syliin...

Naisvartijat rientävät vangin luo ja kantavat hänet lähellä olevaan sairausvajaan.

Hanna olisi mielellään seurannut mukana, vaan vartijat sen häneltä kielsivät.

— Saattaako Katria vielä puhutella? — kysyy Hanna.

— Ei ainakaan tänäpäivänä — ilmoittaa päivystäjä.

Hanna miettii toista keinoa ja rohkeasti sanoo:

— Saanko kirjoittaa Katrille?

Vartija miettii hetkisen, katsoo Hannan nöyrää muotoa ja sitte vitkaan vastaa:

— Se kyllä sopii. Kirjoittakaa vaan. Pöydältä osottaa vartija kynän ja paperin; Hanna istuu tuolille ja ryhtyy heti kirjoittamaan.

Rakas, kiltti Katrini!

Niin paljon, paljon olisi minulla ollut sinulle vielä kertomista, paljon kotoasikin, vaan et jaksanut minua kuulla. Sain luvan kirjoittaa, joten tässä sinulle asiani kerron.

Älä peljästy... älä ole vihanen, vaikka kertomukseni koskee Ristoa, joka sinulle kaiken kärsimisen on aikaan saanut. Hänen tahdostaan täällä olen, niin oudolta ja odottamattomalta kuin se kuuluukin.

Niin Katri... Kaikki tietävät sinun suuret kärsimyksesi, sinun tuskasi ja murheesi; mutta kukaan ei tiedä että Risto *sinun* puolestasi suree ja kohtaloasi valittaa. Ainoastaan minä, sisar sinulle ja hänelle, minä sen tiedän.

Vähän jälkeen tänne tuloasi vietettiin Riston ja Saarelan Sandran häät. Onneton pari tuli heistä. Äitivainajani kanssa usein heidän elämäänsä itkin. Rakkautta heillä ei toisiinsa ollut vähääkään. Se oli se raha ja kunnia, jolle he avioliittonsa rakensivat. Risto oli kylässä myötäänsä ja juopotteli; Sandra teki samoin. Kerran jo silloin Risto minulle ikävän tilansa tunnusti. Vaan heikko oli parannusta aikaan saamaan. Mutta Jumala hajotti liiton, joka ilman häntä tehtiin... Ensimmäiseen vuoteeseensa kuoli Sandra. Sen jälkeen on Riston tila ollut säälittävän surkea. Voi Katri... minun täytyy itseni kuoliaaksi surra hänen tähtensä. Myötäänsä on hän poissa ja päihtyneenä elämiä. Ja niinä harvoina hetkinä, jolloin hän järjellisenä ihmisenä elää, on hän sanaton ja synkkä. Ja Katri... kuule... *sinun* kova kohtalosi on siihen suurena syynä... Erään kerran tällaisena ollessaan, kysyin häneltä:

— Miksi olet niin totinen ja synkkä?

Kauan oli Risto vastaamatta, vaan kun yhä utelin, vastasi hän viimein kyynel silmässä:

— Elämä ei minua enää miellytä. Väärin olen sen käyttänyt. Hukkaan meni nuoruuteni, hukkaan koko elämä ja sen mukana sammuiivat kauniit unelmani... Nyt on Jumalan tuomio pelottamassa...

Katri, tuskin koskaan ennen uskalsin Ristolle sinusta puhua, mutta silloin, aavistaen hänen sisäiset tunteensa, kysyin:

— Etkö voisi alottaa elämääsi uudelleen? Etkö voisi sovittaa tehtyjä rikoksiasi, jotka sinun omaatuntoasi vaivaavat?

— Mahdotonta, mahdotonta — vastasi Risto.

— Etkö ainoatakaan...? — kysyin. Omituisesti välähtivät silloin Riston silmät ja tuijottaen minuun, kysyi:

— Mitä tarkoitat?

— Katria... Katria tarkoitan — sanoin. Hetken oli Risto vaiti; hänen katseessaan, jonka minuun heitti, huomasin kipenän toivoa, vaan sitte se painui alas ja synkkänä Risto sanoi:

— Liiaksi on Katri minun tähteni kärsinyt. En mitenkään saata sitä enää sovittaa.

— Voi Risto, sinä voit jos vaan tahdot — sanoin ja syleilin häntä.

Kauan puhuin Ristolle, ennenkuin pientäkään toivoa sain hänessä kytemään. Vaan siitä se on vähittäin kasvanut. Kokonaan on elämänsä muuttanut. Alakuloisuus häntä vielä vaivaa, mutta kun sinusta saan puhua, muuttuu hän paljon.

Katri kultani, nyt sanon asiani ytimen sinulle suoraan ja lyhyesti: Risto nöyrästi katuu rikosta, jonka sinulla teki ja pyytää sovittaa, jos sinä sen sallit ja jos se vielä on mahdollista. Hän pyytää päästä sinun puheillesi, ellei ennen, niin ainakin silloin kun vapaaksi pääset.

Itseltäni vielä sana:

Kuule Katri siskoni! Enemmän kuin ketään maailmassa rakastan minä sinua. Sinulle toivoisin parasta mitä toivoa sopii. Jos sinut kerran vielä saisin meillä nähdä, en sinua koskaan luotani päästäisi... Äiti ja isä ovat minulta jo kuolleet; veli ilman sinun anteeksiantamustasi saattaa milloin hyvänsä minulta kadota... ja silloin olen minä poloinen yksinäni... Risto ei sinua koskaan ansaitse omakseen, vaan minä, sisko sinulle ja hänelle, minä sitä lakkaamatta toivon ja... siksi anteeksi sinulta pyydän...

Katri, jää Jumalan huomaan ja palaa pian luokseni.

Sinun Hannasi.

Raskaasti lupsahti linnan rautaportti kiinni... Synkän tunteen se kaikki Hannaan jätti. Itkusta väristen istuutui hän linnan lähetytyillä olevalle penkille, ollakseen siten vielä hetkisen Katrin läheisyydessä. Sinne linnan jylihin, korkeisiin muureihin hän katseensa vaivutti, löytääksensä sen akkunan, joka Katrille päivänvalon laskee. Mutta, turhaa se on... niitä akkunoita on niin lukemattoman monta... Sen se Hanna vain tietää, että joku sisko, joku armaan Suomen tyttö tahi äiti sieltä suurilta saloilta, kanervaisilta kankahilta, humisevan metsän siimeisestä helmasta, siellä sen ja sen rautaristikon takana kalliita päiviänsä kuluttaa...

Mikä lieneekin heidät sinne saattanut...?

— — —

Vasta seuraavana päivänä jätettiin Katrille kirje — ensimmäinen kolmen vuoden ajalla. Odottamatonta, varsin aavistamatonta oli sen sisältö Katrille... Ristoko katuisi... pyytäisi anteeksi... kävisi sovittamaan suuren rikoksensa... Hetkeksi kävi Katrin mieli hyväksi, hetken tunki hän lohdun kipenän rinnassaan... vain hetken... mutta pian se sieltä jälleen katosi...

Nytkö tulisi hän, joka kaiken kaihon toi, joka ihanan nuoruusajan ryösti, lokaan tallasi; tulisiko hän *nyt* tuomaan lohtua murtuneelle sydämelle...? Ristoko tahtoisu lievittää vuosien kärsimykset, tahtoisiko keventää sen kuorman, jonka petollisesti kannettavaksi antoi...? Risto... Risto... *nyt* se on mahdotonta... miksi et *ennemmin* sitä tehnyt...! Suuri on juopa meidän välillemme kasvanut, suurempi kuin koskaan ennen. Minä olen *vanki... kunniani* menettänyt... mahdotonta siis kaikki...

Katri pillahti itkuun. Hän oli omaan viheliäisyyteensä jo niin tottunut, ettei parempaa saattanut enää toivoakaan. Mutta nyt... nyt kun sitä hänelle tarjottiin, tuntui se varsin mahdottomalta, tuli liian *myöhään*.

Kylmältä ja ylenkatseelliselta tuntui nyt Katrille maailma, johon muutamien päivien kuluttua vapaana saattaisi astella. Siellä ei ollut enää sitä, jota kaiken aikaa oli katkerimmin surrut... äiti oli jo muuttanut manan majoille. Melkein tuntui pelottavalta se hetki, jolloin saisi omat vaatteet ja luvan lähteä entiseen vapauteensa.

Viihdyttääkseen sekavia aatoksiaan, saadakseen jäähdykettä kuumalle otsalleen, kiipee Katri akkunaan ja sen avaa. Rautaristikon läpi kurottua hän kätensä ja hengittää kevään vilpoista ilmaa. Oi, miten hyvältä se vastaan tuoksahtaa! Siinä on nuoren nurmen hemeätä hajua, pikkuisen lehdon tuoksua ja miljoonien kevätkukkien tervehdyksiä. Sieltä järven takaa, matalasta männiköstä, kuului pikkulintujen kaunista viserrystä ja kaihoäänisen käen kukuntaa...

IV.

Kotiin soutaa Katri... Selkäsaaren tuuheat rannat nousevat pehmeinä ja täyteläisinä tummasta vedestä. Tuttua ja rakasta kieltä ne siinä puhuvat. On kuin kertoisivat vanhoista muistoista, kuin haastelisivat vaihteita Katrin ollessa kaukana poissa. Siinä se on venekoppeli surullisen näköisenä. Toinen kylki on veteen kallistunut, katto rikkinäinen ja vahvasti kasvaa jäkälää sen lahoneet seinät. Ujosti kurkistaa rikkinäinen nuotta koppelin avonaisesta, lintallaan olevasta ovesta ja kaatuilleet ja katkeilleet ovat verkkoriuvut rannalla.

Katri vetää veneen maalle ja arkana kulkee polkua pihaan. Siinä se on rakkain, muistorikkain paikka maailmassa. Se on lapsuus-ajan pyhättö, sen iloinen leikkitalner ja hauskin kumppani. Samoja jälkiä ne polutkin siinä vielä kulkevat. Tuvan rappusten edestä lähtevät ja erisuunnille mutkitellen kulkevat.

Sykkivin sydämin lähestyy Katri portaita, jotka loivasti tupaan nousevat. Outo tunne valtaa mielen, nähdessään likaisia riepuja summittain käsipuulle levitetyksi. Siinä on vielä kippoja ja kappoja, ruoan jätteitä, maitoastioita ja sen sellaista sikin sokin, niin että koskematta tuskin ohi pääsee. Ummehtunut, pahanhajuinen ilma syöksähtää porstuasta vastaan. Syrjäsilmän heittää Katri nurkkaan, missä ennen leikkikamari sijaitsi ja jota hän uskollisesti siivoili ja järjesteli.

Pelokkaana tarttuu Katri ripaan, vetää oven verkkaan auki ja sisään astuu.

Mutta hämmästyneenä jää hän ovipieleen seisomaan...

— Mitä asiaa? — kysyy tuvassa olija, keski-ikäinen nainen, soutaen kehtoa, jossa pieni lapsi hiljaisesti äännähtelee.

— Asuuko tässä vielä se Selkäsaaren Matti? — kysyy vuorostaan Katri.

— Asuu... mitä sitte?

Katri hypistelee liinansa kulmaa, katsoo lattiaan ja ujosta vastaa:

— Se on minun *isäni*.

— Sinäkö se olet Katri? — kysyy nainen ja heittää muljauttavan katseen ovipieleen.

— Niin olen...

— Tuletko sinä *linnasta*?

— Tulen — vastaa Katri tuskin kuultavasti.

— Minä olen tässä paikassa nyt emäntä ja me olemme isäsi kanssa päättäneet, että saat mennä sinne mistä olet tullutkin... Parasta että heti lähdet tiehesi.

Itkien palaa Katri ulos... Kylmä oli muinen lämmin ja herttainen koti. Sylinsä se salpaa omalta kasvatiltaan... kärsineeltä lapseltaan, joka kodin suojaan etsimään oli tullut...

Isän luokse juoksee Katri; jo kaukaa kun sen näkee, korottaa hän kätensä ja nöyränä kaulaan juoksee... Mutta kylmästi isä itsensä irroittaa, työntää Katrin luotaan ja jäykkänä huutaa:

— Sinulla ei ole asiaa tänne!

Katri polvistuu isänsä eteen ja rukoilevana puhuu:

— Rakas isä, anna kuitenkin anteeksi... lepy, älä aja minua maailmaan... isä... isä... anna kuitenkin *anteeksi*...

Mutta isä ei kuule lapsensa sanoja; pois tupaan hän astuu ja vetää oven tiukasti kiinni.

* * * * *

Varhain aamulla kulkee Katri pyhään kalmistoon. Kaunis kimppu nuoria metsäkukkia on hänen kädessään, jotka kulkiessaan saloa, äidin hautaa varten poimi. Mutta vasta kun hilan hautuumaalle avaa, huomaa Katri, miten on ihan mahdotonta omin neuvoin äidin hautaa löytää. Olisi risti kummulla, niin ainakin hakien löytäisi, vaan tokko se isä...

Katri kävelee hautausmaan pitkin ja poikki, lukee kirjoitukset ristien otsikoista, vaan oman äidin hautaa hän ei löydä. Toivottomana istuutuu hän erään kummun viereen, jonka ristin takapuolelta lukemansa sanat: "Lepää rauhassa paljon kärsinyt äiti", häntä sanomattomasti liikuttavat. Oli se oma äitikin kärsinyt, kuka tiesi vielä enemmän... paljon enemmän. Oma lapsi... ainoa lapsi oli äidille ikuisen leposijan onnettomuudellaan valmistanut. Oi äiti... armas äiti...

Katri kopeloi pienen virsikirjansa jonka vankilan vartija oli eväitteen mukana myttyyn laittanut. Siitä lukee hän rukouksen, joka niin monta kertaa on hänen sydämensä Jumalan luokse kantanut, lukee virren, johon äiti sävelen opetti ja jota he yhdessä aina illoin laulaneet olivat...

Katri pyyhkii kyöneleet silmistään, ottaa pienen mytynsä ja lähtee uudelleen äidin hautaa etsimään.

Ilokseen huomaa hän etäämpää miehen. Katri suuntaa kulkunsa sinne ja tapaakin itse haudankaivajan, joka kangen ja rautalapion kanssa on uutta leposijaa tullut rauhaisaan kalmistoon kaivamaan.

— Missähän se on Selkäsaaren Liisan hauta? — kysyy Katri.

— Selkäsaaren Liisan...

Kotvasen muistuteltuaan, painaa haudankaivaja lapionsa hiekkaan ja sanoo:

— Tulehan sitte mukaan.

Yhdessä he siitä kulkevat kalmiston äärimmäiseen kolkkaan. Haudankaivaja pysähtyy pitkän kumpurivin viereen, jonka alla kymmenien vainajien ruumiit vierettäin lepäävät.

— Tässä rivissä se on, vaan minun on mahdoton muistaa mikä näistä on Selkäsaaren Liisan.

Itkuun puhkee Katri, nähdessään miten kokonaan ilman hoitoa on äidin hauta jätetty, ja miten se juuri

sentähden on löydettävistä kadonnut.

— Kuka te olette? — kysyy haudankaivaja.

— Selkäsaaren Katri.

— Aai... vai niin!... Ikävä kun en tiedä äitisi hautaa, vaan ehkä isäsi muistaa... Joo, muistaakin se sen...

Verkkaan siitä haudankaivaja työhönsä lähti. Viisi leposijaa oli seuraavaksi päiväksi valmistettava, ja kaivettu oli vasta kaksi.

Hautarivin läheisyyteen jää Katri pitkäksi aikaa. Kummulta kummulle hän kumarassa kulkee ja äidin hautaa tunnustelee. Vaan turhaa se on. Samanlaisia keltaisia hiekkakasoja ovat jokainen. Tukko ruohoa siinä tahi siinä nurkassa ja kuivuneita kukan jätteitä vain harvoilla kummuilla...

Mutta vaikkei Katri äitinsä hautaa löydä, tekee hän kuitenkin sen, jota jo niin kauan oli mieli tehnyt. Kumpurivin viereen polvistuu Katri, painaa kasvonsa auringon paahtamaan hiekkaan ja vaipuu hartaaseen rukoukseen...

Pää rinnoille painuneena poistuu Katri pyhästä kalmistosta. Veräjällä hän vielä pysähtyy ja taaksensa hautausmaalle katsoo, vaan sitte lähtee hän tomuavaa maantietä tallustamaan...

V.

Sanattomana ja synkkänä istuu Risto tuvan peräikkunan edessä ja alakuloisen näköisenä tuijottaa ulos aamutyynelle selälle. Silloin, tällöin pysähtyy silmä tukkilaisten "ponttooseen", missä laiskan näköinen hevonen harvakseen ulottimiansa kelan ympäri muuttelee. Mutta enimmäkseen ei se Risto mitään katsele, ei mitään näe eikä kuule. Sameana sinne silmä vain tuijottaa, ajatuksen toisaalla askartaessa...

Rauenneet ovat hänen toiveensa, jotka jo uutta elämisen halua hänelle ennustivat. Epäonnistunut oli matka Hämeenlinnaan, jossa Katrin kohtaavansa luuli ja — josta sen toivoi mukanaan kotiinsa tulevan. Mutta myöhään tuli Risto, kaksi päivää liian myöhään. Hän ei ollut varmasti tietänyt, milloin Katri oli vapaaksi pääsevä. Mutta, kun ei kotimatkalakaan Katria tavannut, toivoi hän ainakin Selkäsaareen siihen kauan kaivattuun tilaisuuteen pääsevänsä. Risto oli varma, että ainakin sinne se Katri saapuu. Toinen oli asia, josko sitte Katri enää voisi anteeksi antaa, josko se saattaisi sovintoon yhtyä ja...

Sitä se Risto suri, se se oli, joka toi alakuloisen mielen ja synkän, toivottoman katseen.

Risto kyllä osittain tunsikin Katrin luonteen. Hän muistutteli niitä harvoja kohtauksia, joihin Katrin kanssa oli neljävuotta takaperin sattunut. Niistä huomasi Risto Katrin helläksi, anteeksiantavaksi ja taipuvaiseksi tytöksi. Sellainen oli hän neljävuotta takaperin, jolloin oli kuusitoista vuotias, iloinen ja herttainen tyttö... Vaan nyt, pitkän kärsimisen, suuren pettymisen ja häpeän murtamana, saattoi se Katri olla kylmä kuin linnan muuri, johon eivät katumiset ja nöyrät rukoukset mitään mahda. Mutta koettaa tahtoi Risto, sovinnon kaipuu paloi polttavana tulena hänen rinnassaan, se kannusti häntä toimimaan, maksoi se mitä maksoi ja oli kuinka vaikeata tahansa.

Päivällä soutaa Risto Hannan kera Selkäsaareen. Pelottava ja tuomitseva tunne valtaa väkisinkin mielen, lähestyessä Katrin kotia. Jo on Risto näkevinänsä hänen uhkaavan katseensa, on kuulevinansa ankaran tuomion... mutta nöyränä, anteeksi pyytävänä ja katuvana tahtoo hän Katrin sovintoon voittaa.

Pelonalaisena astuu Risto Hannan edellä sisälle.

— No jo se joutaa isäntäkin näille maille. Terve, terve! — sanoo Selkäsaaren Matti.

— Hyvinkin sitä joutaa kun asiat pakottavat — vastaa Risto.

— Vai on tähdellisiä...

— Katrille olisi asiaa. Onko hän jo palannut kotiin?

— Käväsi tuo täällä, vaan eipä jäädäkseen ottanut — sanoo tyyneästi Matti.

— Milloin Katri kävi? — kysyy kiihkeästi Hanna.

— Eilen tuo poikkesi.

- Ja miksi ei jäänyt kotiin?
- Missäpä tuo enää pysynee.
- Minne sanoi menevänsä Katri?
- Eipä tuo mitään sanonut.

Ihmeissään katsovat sisarukset toisiansa. Ristosta tuntuu asia varsin oudolta ja salaperäiseltä, tuntuu kerrassaan selittämättömältä. Oliko Katri tehnyt itselleen pahaa vaiko muutoin maailmalle lähtenyt. Ja minkätähden...? Tietysti tapahtuu sekin *minun* tähteni... Katri on varmaankin paennut, jotta en koskaan hänen luoksensa pääsisi — ajattelee Risto.

Vaan siihen se saapuu torpan uusi emäntä kapalolapsi sylissä. Jokin paha aavistus juolahtaa Hannan mieleen ja hän rohkeasti kysyy:

- Ettehän vaan ole pakottaneet Katria kotoa lähtemään?
- Eihän toki... ei nyt mitenkään — vakuuttelee Matti.
- Itse meni, ei hyvästikään sanonut - lisää torpan emäntä.
- Se on vale! Katrin minä toki senverran tunnen. Hän ei olisi pakottamatta lähtenyt — kirkasee Hanna ja lyö jalkaa lattiaan.
- Kyllä se nyt kuitenkin lähti — vastaa ylpeästi emäntä.
- Sittepä se nähdään lähtikö! Mutta varokaa jos valehtelette!

Ulos palaavat sisarukset, vaan vielä rappusilta Risto huutaa:

- Kenen oli vene Katrilla?
- En huomannut kysyä eikä tuo siitä mitään virkkanut — vastaa nöyrällä äänellä Matti.

Sanattomina kulkevat Risto ja Hanna veneeseensä ja yli selän Ristiniemeen soutavat. Siellä suunnittelevat he uusia keinoja ja väsymättömällä innolla Katrin etsintään ryhtyvät.

VI.

Eteenpäin kulkee Katri, tietämättä missä on matkansa päämäärä... Jonnekin hän joutuvansa luulee, jossakin toivoo lepoa ja suojaa saavansa... mutta missä, siitä ei ole aavistustakaan.

Pieni mytty on kädessä, siinä kaikki omaisuus mitä Katrilla on. Suuria ei sekään sisällä. Pari paitaa, sukat, pieni virsikirja ja vankilasta saatuja evään loppuja. Vaan tyytyväinen on Katri siltä. Hän toivoo, että kun viimeisen palan on mytystään syönyt, että silloin hyvien ihmisten luona saisi työtä, suojaa ja ruokaa.

Mutta Katri ei tiedä, ei ole ennen kokenut, kuinka sanomattoman vaikeata on useimmiten sellaiseen asemaan pääseminen — vankilasta palaavalla. Jos sen aavisti, jos tiesi, mieluummin olisi kalmiston avonaiseen hautaan antanut itsensä elävänä peittää... Siellä olisi ainakin rauhassa levätä saanut, ei ihmisten pilkkaa kuullut olisi, eikä puutetta nähdä tarvinnut. Mutta, kärsittävä sekin oli, kovan kohtalonsa alaiseksi oli Katrin täydellisesti alistuminen.

Päivän käveltyänsä, yrittää Katri illalla ihmisten suojaan. Siinä maantien vieressä on talo ja sinne poikkeaa Katri.

- Mitä on asiaa tytöllä? — kysyy isäntä.
- Saisiko yösijan? — vastaa Katri.
- No eiköhän tuota nyt saane.
- Mistä kaukaa vieras on? — kysyy joukkoon emäntä.
- Selkäsaaresta.
- Vai Selkäsaaresta... ja minne matka? Katri ei heti osaa mitään sanoa, vaan pian hän kuitenkin itsensä rohkasee ja ujosti vastaa:
- Palveluspaikkaa haen...

Emäntä pyörittelee suuria silmiään, maiskauttaa lihavia lerppahuuliaan ja katsoen tiukasti Katriin, kysyy:

— Mikä sinun on nimesi?

— Katri.

— Sitähän tässä vähän arvelin. Sinäkö se olit linnassa?

— Olin...

— Ja sellaista väkeä minä en talossani katsele! Matkaan siitä ja sivaa sittekin! — kiljasee emäntä.

Vaan kun Katri ei heti ole menossa, paiskaa emäntä mytyn ovesta ulos ja työntää saman tien Katrin.

Pureksittu leipäpala ja kappale juustoa lennähtävät mytystä ulos, vaan Katri ei niitä korjaamaan jouda, kiireesti rientää hän maantielle...

Itkien jatkaa Katri matkaansa samaan suuntaan. Useita taloja hän siinä sivuuttaa, vaan yösijan hakuun ei niihin poiketa uskalla. Kesäinen kun on aika, pysyy yö valoisana ja lämpimänä, joten Katri kävelee niin kauan kuin voimat suinkin riittävät.

Aamupuolella jo väsymys voittaa. Jalkoja polttaa ja uni tekee käynnin veltoksi ja hervottomaksi. Nälkä kurnaa tyhjässä vatsassa, joten Katri tien viereen kivelle istuu, hakee leipäpalan ja syö sen nälkäänsä.

Vihdoin on Katri jo niin väsynyt, että hänen täytyy lepopaikka uupuneelle ruumiilleen etsiä. Hän jättää maantien, kulkee metsään ja valikoi siellä pehmeän sammalmättään tuuhean kuusen suojasta päänalaisekseen.

Korkealle taivaalle on päivänpyörä kiivennyt, kun Katri pehmeältä vuoteeltaan herää. Kilvan siinä ympärillä linnut visertelevät, käki kukahtelee kuusen latvassa ihan pään päällä ja salo niin hempeästi henkii. Niin on ihanaa ja kaunista kaikki; hyvää ja hellää koko Jumalan suuri luonto, ettei malttaisi Katri sinne tylyyn ja kylmään maailmaan palata. Lintujen ystävänä, kukkien kainona kumppanina ja tuulen tuttuna siskona tahtoisi Katri ikänsä kaiken olla ja elää. Siinä ympärillä ne kauniit metsätähdet kukkisivat, kainot vanamot maata matelisivat ja niiden pienet kukat ystävällisesti vastaan tuoksahtelisivat. Missä olisi elämä ihanampaa!...

Mutta ruumiin ravintoa se ihanuus ei paljon anna... Katri kopeloi viimeisen leipäpalan mytystään, syö sen ja jäähyväiset metsälle heitettyään maantielle palaa.

Arkana lähestyy Katri jokaista vastaantulijaa. Hän on jo kaukaa näkevinänsä tämän pilkallisen katseen, on kuulevinansa pahoja ja virnisteleviä sanoja. Ja kun rinnalle saapuu, ottaa Katri tavallista pitemmän askeleen, kurkistaa vielä jälkeensä nähdäkseen heittääkö se kivellä perään. Mutta kun ei mitään kummempaa tapahdu, rauhoittuu hän ja levollisena matkaansa eteenpäin jatkaa.

Kotipitäjän viimeinen talo jää taakse. Pitäjänraja leikkaa vahvan railan taajaan ja korkeaan kuusikkoon. Vasta pitkien matkojen perästä saapuu Katri naapuripitäjän ensimäisiin taloihin, jotka punaiseksi maalattuna rykelmänä kohoavat kuivalta kankaalta. Sieltä toivoo Katri työtä ja suojaa saavansa ja sinne hän kulkunsa suuntaa.

Mutta Katrin toiveet eivät sielläkään onnistu. Väkeä on taloissa riittävästi, eivätkä kesäkiireetkään vielä pakota väkeä lisäämään. Heikkilässä sentään olisi tarpeen ollut, vaikka paimeneksi, mutta kun Katrilla ei ollut minkäänlaisia todistuksia ja siinä kuulustellessa kun selvisi, että oli hiljattain vankilasta palannut, peljästyivät emäntä ja toimitti Katrin niine hyvineen maantielle.

— Herra siunatkoon! Kaikki tässä jo palvelukseen tuppavevat, mokomat huorat ja varkaat, linnan loput...! Hyvä ettei tullut otettua — puheli Katrin mentyä emäntä tyytyväisenä.

Sinne ulos, yhä kauemmaksi tylyyn maailmaan oli Katrin jälleen kulkeminen. Nälkäkin on kova, vaan sieltä tien viereltä toivoo hän vierasvaraisen töllin tahi torpan tapaavansa. Vaan pitkä on siinä välissä asumaton taival. Kilometrien takaa pieni tölli vastaan saapuu, mutta siinäkin on etulukko ovella ja akkuna laudoilla peitetty.

Eteenpäin on kulettava, sillä synkkä korpi humisee joka puolella suurena ja rauhallisena. Rauhaa ja lepoa se Katrikin kaivannut olisi, tuollaista hiljaista ja tyyntä rauhaa, vaan siihen ihanaan nautintoon ei hän tällä kertaa uskaltanut antautua. Eteenpäin, eteenpäin, niin kauan kuin päivää riittää, että yöksi asuville seuduille ennättäisi...

Maantieltä poikkeaa kapea ratastie metsään. Katri johtaa kulkunsa sinne, toivoen ystävällisempiä

ihmisiä sieltä salohelmasta tapaavansa.

Pian näkyikin sininen savu laakson pohjasta nousevan. Ränсистynyt veräjä pistää tien yli ja laaja hakamaa alkaa. Ja kun se loppuu, kavahtaa pieni asumus ystävällisen näköisenä pyhien pihlajien takaa näkyviin ja tuntuu siltä kuin se jo kauaksi huutaisi: terve tuloa!

Rohkeasti astuukin Katri pehmeätä, ruohoista polkua pihaan.

Rappusilla sitoo vanha ukko virsuja ja kun Katrin näkee, ystävällisesti tervehtii ja sitte tupaan saattelee.

— Mistä tyttö on kotoisin — kysyy mökin ijäkäs emäntä ja katsoo lempeästi Katriin.

Katri selittää kotipaikkansa ja kertoo matkansa tarkoituksen.

Emäntä kuuntelee ja kun on saanut iltasen pöydälle, asettaa hän kolme puulusikkaa vadin reunalle ja kutsuu Katrin maistamaan piimää ja talkkunaa.

Seuraavana aamuna kun Katri taipaleelle palaa, pistää mökin vaimo tuoreen leivän ja pari kalaa myttyyn ja saattelee Katrin veräjälle saakka.

VII.

On Juhannusaatto...

Rengit ovat tuoneet vankan kuorman nuoria koivuja kartanolle, johon niistä kauniin lehtimajan pystyttävät. Hanna on lähtenyt aamulla kirkonkylään juhlaostoksia toimittamaan, eikä ole vielä palannut, vaikka jo ilta rupeaa saavuttamaan.

Sanattomana seisoo Risto rappusilla ja tuskin miesten toimia kartanolla huomaa, niin on omiin ajatuksiinsa painunut. Katrin kohtalo se yhä vieläkin surettaa ja aina enemmän ja enemmän se mieltä kalvaa... Huonosti on hän etsinnässään onnistunut, Katria ei ole tavannut vaikka niin monet matkat on perään tehnyt. Kerran oli Risto jo jälillä, samoihin paikkoihin sattui, joissa Katri oli poikennut. Siitä se oli yösjaa pyytänyt, siinä leipäpalaa anonut, siinä ollut päivän työssäkin, vaan epäluulonalaisena, kirjattomana oli pakotettu eteenpäin kulkemaan.

Katkerin mielin katseli Risto niitä ihmisiä, jotka kylmästi ja tylysti olivat Katria kohdelleet. Pian hän ne paikat jätti ja aina suuremmalla toivolla eteenpäin ajoi.

Mutta missä kuuli lempeitä sanoja Katrista puhuttavan, siinä se Risto aina kauemmin viipyi. Tarkkaan hän kyseli mitä suinkin kysellä saattoi. Otti selvän minkälaisissa vaatteissa kulki ja näkyikö puutetta kärsivän.

Samaan ne kertomukset aina kävivät, saman surullisen, katkeran ja kaihon tunteen ne Ristossa synnyttivät. Vaan harvoja olivat ne paikat, joista hän tietoja sai. Viimein ne loppuivat kokonaan, eikä uusia paikkoja löytynyt ainoatakaan, vaikka olisi kulkenut penikulmittain maantietä ja poikennut pienimpäänkin tölliin, minkä näkemään sattui.

Hannan apuun oli Risto paljon luottanut, vaan toivottua tulosta ei sekään tuonut. Usein Risto piti Hannan tuumat lapsellisina, liiaksi tehottomina ja epämurkavina, mutta silti aina *jotain* niistä toivoi ja oli kiitollinen kun vähänkin Katrista kuuli. Ja milloin Hanna niillä asioilla yksinänsä liikkui, tahi sattui muutoin kylällä kauan viipymään, jo se Risto uteliaana kotona odotteli.

Nytkin oli Hanna jo tavallista kauemmin ostoksilla viipynyt. Risto jo kiihkeästi hänen paluutansa odotteli, sillä oli tullut mieleen asia, jonka hän tahtoi siskolleen sanoa.

— — —

Varsin odottamatonta tapaa Hanna kirkolla...

Hän on juuri juhla-ostokset tehnyt, on kotikylän asiat toimitellut, kun näkee vanginkuljettajan hiljaista juoksua kylään ajavan. Uteliaana pysähtyy Hanna katselemaan, nähdäkseen ken on se raukka, jota siinä rangaistavaksi kuletetaan. Vaan hämmästys valtaa hänet... Hanna kauhusta vaalenee nähdessään vanginkulettajan rinnalla — *Katrin*. Silmänräpäyksessä tekee hän päätöksen: hyppää tielle, tarttuu hevosen suupieleen ja pysäyttää sen.

— Katri...

— Hanna... kuiskaavat tytöt ja puristavat hellästi toistensa kättä.

Hanna purskahtaa itkuun ja kyyneleet valuvat Katrinkin silmistä...

— Elkää tyttökullat itkekö... ei mitään pahaa... kotiin minä vaan kyydin — puhelee vanhanpuoleinen vanginkulettaja.

— Kotiin!... Selkäsaareenko! — huudahtaa Hanna ja tarttuu kiihkeästi kulettajaa käteen.

— Sinne juuri... siellä se kait on tämän koti. Valtava ilonhuudahtus pääsee Hannan suusta, hän puristaa yhä lujemmin kulettajan kättä ja rukoilevana puhuu:

— Katri on minun ystäväni ja naapurini, minulla on täällä hyvä hevonen, antakaa hänet minun kärryilleni.

Kulettaja hetkisen mieltii, vaan jo pian ystävällisesti sanoo:

— Sama se kait on kuka tämän kotiinsa kyyditsee. Iloissaan tarttuu Hanna syliksi Katriin, on nostaa hänet alas kärryiltä, mutta vanginkulettaja sen rauhallisesti estää.

— Ensin kuitenkin käymme nimismiehelle ilmoittautumassa — sanoo hän.

Vastahakoisesti irtautuu Hanna, mutta hyppää samalla takapenkille ja siinä Katria seuraa.

— — —

Hartaitten rukousten ja lupausten perästä Hanna vihdoin saa Katrin kärryillensä nousemaan. Pyytämällä pyysi Katri, kyyneleet silmissä Hannaa rukoili, yksin päästäkseen kulkemaan. Mutta Hannalla oli pyyntö pyyntöä vastaan, rukous Katrin rukousta voimakkaampi, joihin hänen itkien täytyi vihdoin myöntyä.

Pois kauas, kauas olisi Katri kymmenen kertaa ennemmin halunnut, kuin nousta Hannan kärryille ja Ristiniemeen ajaa. Jo se nimi sai pelottavan tunteen Katriin, se vapisutti ja toi tukehduttavan painon rintaan ja valutti kylmää kuin syksyinen halla... Ja nyt *sinne* vapaaehtoisesti kulkea!... Katri ei sitä itsekään käsittänyt miten se voisi mahdollista olla, hän ei ymmärtänyt muuta kuin että siinä Hannan sivulla istui ja tahdottomana kulki sinne, missä neljävuotta takaperin kärsimysten siemen hänen elämäänsä kylvettiin...

Hiljalleen siinä Hanna ja Katri pölyävää maantietä Ristiniemeen ajavat. Toisinaan kävelee hevonen pitkät matkat, vaikka tasasia kankaita kuljetaan. Ajaja ei maiskauttaa muista, ei suitsia kiristämään jouda, niin on kauan kaivattuun löytönsä kiintynyt. Silmät ja suu siinä sielun kaihoja tunteita tyhjentävät. Ne kertovat millaista on murhe, millaiset ovat kärsimykset pitkien vuosien keralla olleet ja miten ne ihmisen hengen pakottavat korkeimman turvaa etsimään.

Maantieltä poikkeaa kapeampi kärrytie Ristiniemeen. Hanna juoksee veräjän avaamaan, hyppää jälleen Katrin viereen kärryille ja ajaa taloon.

* * * * *

Jonkun ajan kuluttua on Ristiniemessä häät. Käsikädessä polvistuvat Katri ja Risto sananpalvelijan siunaukseen...

Suojaton on suojan saanut, turvaton turvan löytänyt... *Mahdoton oli nyt tullut mahdolliseksi...*

End of Project Gutenberg's Kanervaisilta kankahilta II, by Akseli Salokannel

*** END OF THE PROJECT GUTENBERG EBOOK KANERVAISILTA KANKAHILTA 2: KERTOMUKSIA JA KUVIAUKSIA ***

Updated editions will replace the previous one—the old editions will be renamed.

Creating the works from print editions not protected by U.S. copyright law means that no one owns a United States copyright in these works, so the Foundation (and you!) can copy and distribute it in the United States without permission and without paying copyright royalties. Special rules, set forth in the General Terms of Use part of this license, apply to copying and distributing Project Gutenberg™ electronic works to protect the PROJECT GUTENBERG™ concept and trademark.

Project Gutenberg is a registered trademark, and may not be used if you charge for an eBook, except by following the terms of the trademark license, including paying royalties for use of the Project Gutenberg trademark. If you do not charge anything for copies of this eBook, complying with the trademark license is very easy. You may use this eBook for nearly any purpose such as creation of derivative works, reports, performances and research. Project Gutenberg eBooks may be modified and printed and given away—you may do practically ANYTHING in the United States with eBooks not protected by U.S. copyright law. Redistribution is subject to the trademark license, especially commercial redistribution.

START: FULL LICENSE
THE FULL PROJECT GUTENBERG LICENSE
PLEASE READ THIS BEFORE YOU DISTRIBUTE OR USE THIS WORK

To protect the Project Gutenberg™ mission of promoting the free distribution of electronic works, by using or distributing this work (or any other work associated in any way with the phrase “Project Gutenberg”), you agree to comply with all the terms of the Full Project Gutenberg™ License available with this file or online at www.gutenberg.org/license.

Section 1. General Terms of Use and Redistributing Project Gutenberg™ electronic works

1.A. By reading or using any part of this Project Gutenberg™ electronic work, you indicate that you have read, understand, agree to and accept all the terms of this license and intellectual property (trademark/copyright) agreement. If you do not agree to abide by all the terms of this agreement, you must cease using and return or destroy all copies of Project Gutenberg™ electronic works in your possession. If you paid a fee for obtaining a copy of or access to a Project Gutenberg™ electronic work and you do not agree to be bound by the terms of this agreement, you may obtain a refund from the person or entity to whom you paid the fee as set forth in paragraph 1.E.8.

1.B. “Project Gutenberg” is a registered trademark. It may only be used on or associated in any way with an electronic work by people who agree to be bound by the terms of this agreement. There are a few things that you can do with most Project Gutenberg™ electronic works even without complying with the full terms of this agreement. See paragraph 1.C below. There are a lot of things you can do with Project Gutenberg™ electronic works if you follow the terms of this agreement and help preserve free future access to Project Gutenberg™ electronic works. See paragraph 1.E below.

1.C. The Project Gutenberg Literary Archive Foundation (“the Foundation” or PGLAF), owns a compilation copyright in the collection of Project Gutenberg™ electronic works. Nearly all the individual works in the collection are in the public domain in the United States. If an individual work is unprotected by copyright law in the United States and you are located in the United States, we do not claim a right to prevent you from copying, distributing, performing, displaying or creating derivative works based on the work as long as all references to Project Gutenberg are removed. Of course, we hope that you will support the Project Gutenberg™ mission of promoting free access to electronic works by freely sharing Project Gutenberg™ works in compliance with the terms of this agreement for keeping the Project Gutenberg™ name associated with the work. You can easily comply with the terms of this agreement by keeping this work in the same format with its attached full Project Gutenberg™ License when you share it without charge with others.

1.D. The copyright laws of the place where you are located also govern what you can do with this work. Copyright laws in most countries are in a constant state of change. If you are outside the United States, check the laws of your country in addition to the terms of this agreement before downloading, copying, displaying, performing, distributing or creating derivative works based on this work or any other Project Gutenberg™ work. The Foundation makes no representations concerning the copyright status of any work in any country other than the United States.

1.E. Unless you have removed all references to Project Gutenberg:

1.E.1. The following sentence, with active links to, or other immediate access to, the full Project Gutenberg™ License must appear prominently whenever any copy of a Project Gutenberg™ work (any work on which the phrase “Project Gutenberg” appears, or with which the phrase “Project Gutenberg” is associated) is accessed, displayed, performed, viewed, copied or distributed:

This eBook is for the use of anyone anywhere in the United States and most other parts of the world at no cost and with almost no restrictions whatsoever. You may copy it, give it away or re-use it under the terms of the Project Gutenberg License included with this eBook or online at www.gutenberg.org. If you are not located in the United States, you will have to check the laws of the country where you are located before using this eBook.

1.E.2. If an individual Project Gutenberg™ electronic work is derived from texts not protected by U.S. copyright law (does not contain a notice indicating that it is posted with permission of the copyright holder), the work can be copied and distributed to anyone in the United States without paying any fees or charges. If you are redistributing or providing access to a work with the phrase “Project Gutenberg” associated with or appearing on the work, you must comply either with the requirements of paragraphs 1.E.1 through 1.E.7 or obtain permission for the use of the work and the Project Gutenberg™ trademark as set forth in paragraphs 1.E.8 or 1.E.9.

1.E.3. If an individual Project Gutenberg™ electronic work is posted with the permission of the copyright holder, your use and distribution must comply with both paragraphs 1.E.1 through 1.E.7 and any additional terms imposed by the copyright holder. Additional terms will be linked to the Project Gutenberg™ License for all works posted with the permission of the copyright holder found at the beginning of this work.

1.E.4. Do not unlink or detach or remove the full Project Gutenberg™ License terms from this work, or any files containing a part of this work or any other work associated with Project Gutenberg™.

1.E.5. Do not copy, display, perform, distribute or redistribute this electronic work, or any part of this electronic work, without prominently displaying the sentence set forth in paragraph 1.E.1 with active links or immediate access to the full terms of the Project Gutenberg™ License.

1.E.6. You may convert to and distribute this work in any binary, compressed, marked up, nonproprietary or proprietary form, including any word processing or hypertext form. However, if you provide access to or distribute copies of a Project Gutenberg™ work in a format other than “Plain Vanilla ASCII” or other format used in the official version posted on the official Project Gutenberg™ website (www.gutenberg.org), you must, at no additional cost, fee or expense to the user, provide a copy, a means of exporting a copy, or a means of obtaining a copy upon request, of the work in its original “Plain Vanilla ASCII” or other form. Any alternate format must include the full Project Gutenberg™ License as specified in paragraph 1.E.1.

1.E.7. Do not charge a fee for access to, viewing, displaying, performing, copying or distributing any Project Gutenberg™ works unless you comply with paragraph 1.E.8 or 1.E.9.

1.E.8. You may charge a reasonable fee for copies of or providing access to or distributing Project Gutenberg™ electronic works provided that:

- You pay a royalty fee of 20% of the gross profits you derive from the use of Project Gutenberg™ works calculated using the method you already use to calculate your applicable taxes. The fee is owed to the owner of the Project Gutenberg™ trademark, but he has agreed to donate royalties under this paragraph to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation. Royalty payments must be paid within 60 days following each date on which you prepare (or are legally required to prepare) your periodic tax returns. Royalty payments should be clearly marked as such and sent to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation at the address specified in Section 4, “Information about donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation.”
- You provide a full refund of any money paid by a user who notifies you in writing (or by e-mail) within 30 days of receipt that s/he does not agree to the terms of the full Project Gutenberg™ License. You must require such a user to return or destroy all copies of the works possessed in a physical medium and discontinue all use of and all access to other copies of Project Gutenberg™ works.
- You provide, in accordance with paragraph 1.F.3, a full refund of any money paid for a work or a replacement copy, if a defect in the electronic work is discovered and reported to you within 90 days of receipt of the work.
- You comply with all other terms of this agreement for free distribution of Project Gutenberg™ works.

1.E.9. If you wish to charge a fee or distribute a Project Gutenberg™ electronic work or group of works on different terms than are set forth in this agreement, you must obtain permission in writing from the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, the manager of the Project Gutenberg™ trademark. Contact the Foundation as set forth in Section 3 below.

1.F.

1.F.1. Project Gutenberg volunteers and employees expend considerable effort to identify, do copyright research on, transcribe and proofread works not protected by U.S. copyright law in creating the Project Gutenberg™ collection. Despite these efforts, Project Gutenberg™ electronic works, and the medium on which they may be stored, may contain “Defects,” such as, but not limited to, incomplete, inaccurate or corrupt data, transcription errors, a copyright or other intellectual property infringement, a defective or damaged disk or other medium, a computer virus, or computer codes that damage or cannot be read by your equipment.

1.F.2. LIMITED WARRANTY, DISCLAIMER OF DAMAGES - Except for the “Right of Replacement or Refund” described in paragraph 1.F.3, the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, the owner of the Project Gutenberg™ trademark, and any other party distributing a Project Gutenberg™ electronic work under this agreement, disclaim all liability to you for damages, costs and expenses, including legal fees. YOU AGREE THAT YOU HAVE NO REMEDIES FOR NEGLIGENCE, STRICT LIABILITY, BREACH OF WARRANTY OR BREACH OF CONTRACT EXCEPT THOSE PROVIDED IN PARAGRAPH 1.F.3. YOU AGREE THAT THE FOUNDATION, THE TRADEMARK OWNER, AND ANY DISTRIBUTOR UNDER THIS AGREEMENT WILL NOT BE LIABLE TO YOU FOR ACTUAL, DIRECT, INDIRECT, CONSEQUENTIAL, PUNITIVE OR INCIDENTAL DAMAGES EVEN IF YOU GIVE NOTICE OF THE POSSIBILITY OF SUCH DAMAGE.

1.F.3. LIMITED RIGHT OF REPLACEMENT OR REFUND - If you discover a defect in this electronic

work within 90 days of receiving it, you can receive a refund of the money (if any) you paid for it by sending a written explanation to the person you received the work from. If you received the work on a physical medium, you must return the medium with your written explanation. The person or entity that provided you with the defective work may elect to provide a replacement copy in lieu of a refund. If you received the work electronically, the person or entity providing it to you may choose to give you a second opportunity to receive the work electronically in lieu of a refund. If the second copy is also defective, you may demand a refund in writing without further opportunities to fix the problem.

1.F.4. Except for the limited right of replacement or refund set forth in paragraph 1.F.3, this work is provided to you 'AS-IS', WITH NO OTHER WARRANTIES OF ANY KIND, EXPRESS OR IMPLIED, INCLUDING BUT NOT LIMITED TO WARRANTIES OF MERCHANTABILITY OR FITNESS FOR ANY PURPOSE.

1.F.5. Some states do not allow disclaimers of certain implied warranties or the exclusion or limitation of certain types of damages. If any disclaimer or limitation set forth in this agreement violates the law of the state applicable to this agreement, the agreement shall be interpreted to make the maximum disclaimer or limitation permitted by the applicable state law. The invalidity or unenforceability of any provision of this agreement shall not void the remaining provisions.

1.F.6. INDEMNITY - You agree to indemnify and hold the Foundation, the trademark owner, any agent or employee of the Foundation, anyone providing copies of Project Gutenberg™ electronic works in accordance with this agreement, and any volunteers associated with the production, promotion and distribution of Project Gutenberg™ electronic works, harmless from all liability, costs and expenses, including legal fees, that arise directly or indirectly from any of the following which you do or cause to occur: (a) distribution of this or any Project Gutenberg™ work, (b) alteration, modification, or additions or deletions to any Project Gutenberg™ work, and (c) any Defect you cause.

Section 2. Information about the Mission of Project Gutenberg™

Project Gutenberg™ is synonymous with the free distribution of electronic works in formats readable by the widest variety of computers including obsolete, old, middle-aged and new computers. It exists because of the efforts of hundreds of volunteers and donations from people in all walks of life.

Volunteers and financial support to provide volunteers with the assistance they need are critical to reaching Project Gutenberg™'s goals and ensuring that the Project Gutenberg™ collection will remain freely available for generations to come. In 2001, the Project Gutenberg Literary Archive Foundation was created to provide a secure and permanent future for Project Gutenberg™ and future generations. To learn more about the Project Gutenberg Literary Archive Foundation and how your efforts and donations can help, see Sections 3 and 4 and the Foundation information page at www.gutenberg.org.

Section 3. Information about the Project Gutenberg Literary Archive Foundation

The Project Gutenberg Literary Archive Foundation is a non-profit 501(c)(3) educational corporation organized under the laws of the state of Mississippi and granted tax exempt status by the Internal Revenue Service. The Foundation's EIN or federal tax identification number is 64-6221541. Contributions to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation are tax deductible to the full extent permitted by U.S. federal laws and your state's laws.

The Foundation's business office is located at 809 North 1500 West, Salt Lake City, UT 84116, (801) 596-1887. Email contact links and up to date contact information can be found at the Foundation's website and official page at www.gutenberg.org/contact

Section 4. Information about Donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation

Project Gutenberg™ depends upon and cannot survive without widespread public support and donations to carry out its mission of increasing the number of public domain and licensed works that can be freely distributed in machine-readable form accessible by the widest array of equipment including outdated equipment. Many small donations (\$1 to \$5,000) are particularly important to maintaining tax exempt status with the IRS.

The Foundation is committed to complying with the laws regulating charities and charitable donations in all 50 states of the United States. Compliance requirements are not uniform and it takes a considerable effort, much paperwork and many fees to meet and keep up with these requirements. We do not solicit donations in locations where we have not received written confirmation of compliance. To SEND DONATIONS or determine the status of compliance for any particular state visit www.gutenberg.org/donate.

While we cannot and do not solicit contributions from states where we have not met the solicitation requirements, we know of no prohibition against accepting unsolicited donations from donors in

such states who approach us with offers to donate.

International donations are gratefully accepted, but we cannot make any statements concerning tax treatment of donations received from outside the United States. U.S. laws alone swamp our small staff.

Please check the Project Gutenberg web pages for current donation methods and addresses. Donations are accepted in a number of other ways including checks, online payments and credit card donations. To donate, please visit: www.gutenberg.org/donate

Section 5. General Information About Project Gutenberg™ electronic works

Professor Michael S. Hart was the originator of the Project Gutenberg™ concept of a library of electronic works that could be freely shared with anyone. For forty years, he produced and distributed Project Gutenberg™ eBooks with only a loose network of volunteer support.

Project Gutenberg™ eBooks are often created from several printed editions, all of which are confirmed as not protected by copyright in the U.S. unless a copyright notice is included. Thus, we do not necessarily keep eBooks in compliance with any particular paper edition.

Most people start at our website which has the main PG search facility: www.gutenberg.org.

This website includes information about Project Gutenberg™, including how to make donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, how to help produce our new eBooks, and how to subscribe to our email newsletter to hear about new eBooks.